

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 4.

Tisdagen den 19 januari f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! Då jag under gårdagen lyssnade till den flödande värtaligheten, alltifrån herr Tryggers satiriska skämtlygne via herr Österströms kabaretlygne fram till herr Pålssons fräna ursinne, fäste jag mig framför allt vid en av de kvickare talarna under förmiddagens förhandlingar. Det var min värderade, nu frånvarande vän herr Österström, som i slutet av sitt anförande tävlade med en så förnämlig konstnär i anekdotberättandets konst som herr Trygger. Han berättade en anekdot om kartläggning och terräng. Jag ber att få följa honom, inte i anekdotberättandet — där till har jag inte någon möjlighet — men i hans terränglöpning.

Det är onekligen av värde att redan i början av en sådan riksdag som denna, då det gäller att i storstilade former gå till en hjälpaktion för dem, som äro mest betungade av den ekonomiska krisen, verkligen erhålla en kartläggning av det ekonomiska läget, av den ekonomiska terrängen ute i landet. Här har från en del av föregående dags talare — jag tänker närmast på herr Pålsson men även på jungfrutalaren på södermanlandsbänken herr von Heland — gjorts en kartläggning över den ekonomiska terrängen för Sveriges jordbrukare, framför allt i mellersta och södra delarna av landet. Jag har för min del inte någon anledning att bestrida verklighetssinnet hos dessa talare, och jag förmodar, att deras kartläggning är riktig — jag kan i varje fall som norrlänning inte ha någon sakkunskap på det området. Gentemot herr Pålsson vill jag i varje fall i förbigående erinra om, då han skildrade läget nere på Söderslätt i närheten av hans excellens herr utrikesministerns hemort, när han skildrade panikstämningen därstädes och hurusom man visserligen inte tog livet av spädbarnen, som i forna tider, men i stället av spädbarnen, att för en så trogen väktare av det s. k. kapitalistiska systemet måste det onekligen i en sådan situation kännas tämligen kusligt att deklarera, att det systemet är det enda ekonomiskt sunda och bäriga, efter vilket man kan skapa rimliga och goda förhållanden.

Men jag återvänder till ett annat terrängområde, som jag tror, att jag själv i någon mån känner. Jag hörde min vän herr Österström i den allra underdånigaste lojalitet, nästan efter österländska metoder, nedlägga den ena blomsterkvasten efter den andra inför regeringens olika ledamöter. Det vore den bästa regering i världen, i varje fall i vårt land, och jag observerade, att han framför allt med sin uppvaktning vände sig till herr socialministern. Jag har inte någon anledning att underlåta en deklaration, att den man, som för närvarande befinner sig på den posten, är en man av starkt socialt patos, ehuru jag måste beklaga, att hans sociala patos, som i vissa fall stuckit fram även i statsverkspropositionen, dock har blivit inte så litet beskuret och hämmat av finansministerns småländska sparsamhet. Men jag måste i alla fall i förbi-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

gående säga, att i den effektfulla, men kanske något echaufferade repliken till herr Branting på stockholmsbanken rörande Ädalshändelserna, föreföll det, som om herr socialministern för tillfället hade lämnat sitt sociala patos åt sidan, och det var mera formalisten och ej så litet av byråkraten, som i det sammanhanget stack fram.

Jag vill, för att gå in på den ekonomiska kartläggningen av herr socialministerns speciella område, säga, att visserligen är det sant, att den under honom arbetande kommission, som, låt mig säga, sörjer för de arbetslösa i landet, har i de sista tiderna låtit sin verksamhet väsentligen svälla ut, och direktiven ha i det fallet blivit väsentligen humaniserade och vidgade, men, herr socialminister, vad är den bleka verklighet eller den mörka verklighet, som herr Trygger förklarade, att vi av lönesättning hotade riksdagsmän väl lära snarligen få titta in i? Vad innebär egentligen denna mörka verklighet för stora delar av Sveriges arbetande folk? Går jag till kommissionens rapport om hjälpverksamheten under oktober, så finner jag att antalet anmälda hjälpsökande uppgår till ej mindre än 57,000. Hur många hjälptes av stat och kommun? Summa sammanlagt 20,000 man. Alltså 37,000 man helt ohjälpta av stat eller kommun, d. v. s. två tredjedelar av samtliga, som äro anmälda, och därtill kommer så den väldiga skaran av icke anmälda men dock arbetslösa och nödlidande människor i vårt land. Jag går till ett län, som jag själv har personlig kännedom om, nämligen Västernorrlands län, som för närvarande har den högsta arbetslöshetssiffran. Där hade man i oktober månad 9,000 anmälda. Hur många hjälptes av stat eller kommun? 3,000 man. Hur många ohjälpta? 6,000 man, alltså två tredjedelar. Och kanske har man i det förhållandet en förklaring, den bakomliggande och den djupgående förklaringen till den tragedi, mot vars konsekvenser ej minst herr socialministern har haft att kämpa.

Går jag till Norrbotten med dess arbetslöshet i skogarna, vid sågverken, vid malmfälten, så hade man där under oktober månad, om jag minnes rätt, närmare 6,000 anmälda. Av dem blevo ungefär 1,500 hjälpta, sålunda över 4,000 ohjälpta av stat och kommun. Det är den mörka verklighet, som den här nu inte närvarande ledaren av högerpartiet har anledning att hålla klar för sig, när det för honom gäller att få fram bevismaterial för sin deklaration, att vi inte skola gå Englands vägar, att vi inte skola genom sociala hjälpåtgärder nå fram till ett kullkastande av vårt lands ekonomiska och sociala liv.

Jag går så till ett annat område av den ekonomiska kartläggningen. Jag går över till frågan om den kommunala skattebelastningen. Jag hörde tyvärr inte under gårdagen herr finansministern, men av något senare anförande föreföll det, som om han i varje fall i någon mån var inne på den saken. Det socialdemokratiska partiet har låtit verkställa en undersökning, som under de närmaste dagarna kommer att ligga på denna kammars bord, rörande den kommunala skattebelastningen för det kommande året. Om jag först stannar vid det nordligaste länet, Norrbottens län, finna vi i fråga om den för det kommande året beslutade kommunala utdebiteringen, att det är inte mindre än samtliga Norrbottens kommuner med undantag av 6, som beslutat en kommunal utdebitering av mera än 15 kronor. Läger jag därtill en landstingsskatt av över 3 kronor samt en genomsnittlig vägskatt av över 3 kronor, så blir resultatet, att samtliga dessa kommuners, utom 6, invånare ha en genomsnittlig skattebörd till kommunen, till vägarna och till landstinget på över 20 kronor. Det är en av Norrbottens kommuner, som befinner sig i det lyckliga läget, att den har en kommunal utdebitering av över 40 kronor, vartill därjämte även bör läggas utdebitering för vägutskylder och för landstinget. Och det finnes i Norrbottens län vägdistrikt, som ha den våldsamma skattetyngden av inte mindre än 4 kronor per skattekrona och till och med mera än 4 kronor.

Jag går så till mitt eget län, nämligen Västernorrlands. Det visar sig, att

inom Medelpad, i det stora industriområdet, och därjämte utefter Ångerman-älvens floddal, av samtliga där befintliga 52 kommuner det är inte mindre än 39, som för det kommande året ha en utdebitering på minst 10 kronor, och därtill kommer genomsnittligen omkring 5 kronor för landstingsutskylderna och för vägskatten, och jag kan säga, att i genomsnitt ha dessa kommuner inom Västernorrlands län, till stor del beroende på den stora arbetslösheten och vad den kostat kommunen, sett sig tvungna att för det kommande året besluta en förhöjning av uttaxeringen på ej mindre än 4 å 5 kronor över lag.

Jag går till det sydliga Sverige. Jag kan stanna vid Bohusläns stenhuggeri-distrikt. Inom mellersta och västra delarna av Bohuslän finner jag, att för det kommande året är det ej mindre än 20 av 28 kommuner, som ha en utdebitering av mer än 10 kronor. Den genomsnittliga vägutskylden jämte landstingsskatten är ungefär 5 kronor, och det finnes kommuner i Bohuslän, som under det gångna året varit tvungna att höja sina kommunala utdebiteringar med icke mindre än 10 kronor, alltså nästan dubbla utdebiteringen mot den, som för närvarande belastar Sveriges huvudstad.

Det kan vara onödigt att gå längre i fråga om den ekonomiska kartläggningen av kommunernas skattebelastning. Jag tror, att vi litet till mans ute i bygderna veta var skon klämmer, och vi veta, att för närvarande den kommunala förvaltningen har, särskilt under trycket av arbetslösheten, nått fram till en sådan situation, att en mängd svenska kommuner för närvarande befinna sig vid den ekonomiska bristningsgränsen. Här ha vi återigen en bakgrund, emot vilken herr Tryggers anförande bör ses, särskilt hans tal om att vi inte skola gå in för sådana här kristidsbeskattningar, och jag förmodar, att han även är motståndare till en höjning av inkomst- och förmögenhetsskatten.

Vi ha för närvarande i vårt land nått fram endast till en liten början till en kommunal skatteutjämning. Det övriga ligger under beredning, och när det blir färdigt, det veta vi inte. Vi måste genom kraftiga hjälpåtgärder, genom statliga åtgärder i detta fall, lyfta av en del av kommunernas bördor. Situationen är den, att under det att herr Trygger klagar över utdebiteringarna, så finnas inom Sverige bygder, som på grund av den kommunala skattetyngden — en 15, 20, 25 å 30 kronor — äro i ett sådant läge, att inte bara den enkle bonden, som ej kan taga sitt hemman och knalla sig i väg, liksom den lille statstjänaren, utan därjämte företagarna själva lida oerhört på grund av den orättfärdighet, som ligger i vårt nuvarande svenska skattesystem. Jag menar, att på denna punkt bör riksdagen och ej minst riksdagens första kammare taga sig en allvarlig funderare. Det är stora, betydande samhällsintressen, som här stå på spel för stora delar av Sveriges land, de, som bära den tyngsta bördan och på grund av hänsynen till större förmögenheter och dylikt inte skulle erhålla den hjälp och den utjämning från den svenska staten, som är av behovet påkallad.

Jag vill till herr Trygger vidare säga det, att då han talade om, att vi inte skola gå in på kristidsbeskattningsvägen eller dylikt, kan jag för honom skildra en bild ur det verkliga livet. Jag kan taga ett tillspetsat fall — det finnes en rad av sådana, med vilka jag dock ej vill tynga kammarens protokoll. Det var ju ej så länge sedan som det gick ur världen en inom Sveriges ekonomiska liv välkänd och även i många fall högt aktad man, en man med ett namn, som är knutet vid Ådalstragedien, en man, som under årtal hade tävlat i fråga om de högsta inkomsttaxeringarna inom den svenska huvudstaden. Han satt med en årlig inkomst av i regel mellan 1 och 2 miljoner kronor. Det kom i somras från Norrlands skogar det s. k. nödroppet från Granninge, en fattig skogskommun, som till 90 procent äges av ett enda bolag, Granningeverkens bolag. Hela den kommunen med alla dessa arrendatorer och de fattiga skogsarbetarna befann sig vid den ekonomiska avgrundens brant. Hur hög är den kommunala

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

skattebelastningen där? Den är för närvarande 16 kronor i kommunal utdebitering. Lägg därtill vägutskylderna och landstingsskatten, och vi äro framme vid minst 21 kronors kommunala utskylder. Då det finnes sådana kontraster i samhället, då — märk väl — de inkomster, om vilka jag talade för denne mans vidkommande, äro deklarerade i huvudstaden men äro intjänta i de norrländska skogarna, äro intjänta i Graninge kommuns skogsområden, där befolkningen befinner sig i nödläge, då, säger jag, vill jag ställa till herr Trygger den frågan: kan man med skäl, kan man med rättfärdighet hävda den positionen, att när det gäller att hjälpa sådana kommuner, en sådan befolkning, så får man inte i något avseende belasta de höga inkomsterna och det stora kapitalet?

Jag går ett stycke till, jag går till en ekonomisk kartläggning av ett tredje område. Herr Trygger valde i sitt anförande här i första kammaren den positionen, att han för exportindustriernas vidkommande deklarerade nödvändigheten av en radikal lönesänkning och en sänkning av levnadsstandarden. Partiledaren i andra kammaren, herr Lindman, synes enligt referatet ha valt en annan väg, nämligen att deklarerera sin anslutning till tanken på förhöjda priser. Herrarna få väl samsas, eller kanske det är meningen från det hållet, att man skall vandra båda vägarna på samma gång. Ja, hur är det ställt för exportindustriens arbetare? Jag vill ej tala om annat än det jag förstår, men jag känner Norrland. Jag har levat så länge i de norrländska skogarna, om vars befolknings nödläge herr Pålsson i Anderslöv hyste sina stora tvivelsmål. Herr Pålsson i Anderslöv skildrade paniken på Söderslätt, men när det gällde Norrlands skogar syntes herr Pålsson i Anderslöv i varje fall förmoda, att det inte var någon fara på taket. Jag skulle vilja rekommendera herr Pålsson att göra en studieresa till det inre av de avlägsna skogsbygderna, och jag är viss om, att herr Pålsson i Anderslöv med sitt batteri, laddat med ursinne, skulle explodera i småbitar, om han komme dit och såge nöden. Hur ligger det egentligen till? Det finnes väl åtskilliga norrländska skogsbönder här, som kunna verifiera min utsago, att för närvarande har skogens rotvärde sjunkit ned till nollpunkten. Det är, mina herrar, inte bara vetet, som har sjunkit, inte bara animalierna, som ha sjunkit, utan den norrländska skogens värde på rot är nu i det allra närmaste ingenting. Jag har sett en avverknings- och försäljningslista från en av de många tiotusentals norrländska skogsbönder, som sålt virke från små skogsskiften och drivit ut det. Det gällde en 60 å 70 huggardagsverken, 23 å 24 kördagsverken. Den mannen hade i behållning, sedan utskylderna voro klarerade, den väldiga summan av hela 83 kronor 50 öre. Där erhålles, herr Trygger, för landets hårdaste, mest livsfarliga, andligen och lekamligen mest skövlande arbete, den oerhörda dagsinkomsten av för huggarnas vidkommande genomsnittligt 5 kronor, och för köraren, d. v. s. skogsbonden jämte hästen, av genomsnittligen 10 kronor. För närvarande sänka de norrländska bolagen lönerna med en 10 å 15, ja till och med 20 procent. Den svenska staten genom domänstyrelsen, som borde vara en mönsterarbetsgivare, följer lönesänkningen. Den genomsnittliga årliga inkomsten för den norrländske skogsarbetaren ligger enligt taxeringslängderna vid en summa av 700, 800 å 900 kronor. Lägg därtill, att det i de inre skogsbygderna sannerligen inte finnes något tvåbarnssystem utan sex-, sju-, åtta- och till och med tiobarnssystem. Herr Trygger talade om nödvändigheten av lönesänkningar. Herr Trygger talade om nödvändigheten av att minska levnadsstandarden. Jag tror nog, att herr Trygger har ett ärligt sinne, men herr Trygger känner inte verkligheten. Herr Trygger känner inte det bleka armodet. Jag skulle önska, att herr Trygger sökte, som den levnadskonstnär han är, lära dessa hundratusentals arma människor, huru de skola klara sin familj på en 7, 8, 9 hundra kronors inkomst. Sedan herr Trygger har lärt dem det, så att de förstå, hur det skall

gå till, ja, sedan kan herr Trygger möjligen för dem bevisa riktigheten av sin ekonomiska teori angående de högre förmögenheterna, de högre inkomsterna, hurusom dessa, när man ser sakerna ur samhällssolidaritets synpunkt, ej böra bära någon högre belastning för dessa människors skull, som det i detta fall rör sig om.

Jag har i det sammanhanget även några ord att säga Hans Maj:ts regering, och det är följande. Har verkligen herr socialministern — eller kanske adressen ej är den riktiga, utan det rättare angår herr finansministern — har herr finansministern i sin budgetberedning tagit vederbörlig hänsyn till de befolkningslager, som det närmast gäller att hjälpa? Jag vill för min del bestrida det, när jag studerat finansministerns besparingscirkulär, och när jag funnit exempelvis, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid behandlingen av varje anslagsfråga, där det gällt de olika väganlagen, har tvungits gång efter annan medgiva, att väsentligen större anslag äro behöfliga, men ändå fallit tillbaka på besparingscirkuläret och sagt, att här kunna vi ej föreslå mera. Då måste man säga, att regeringen i det fallet inte har fullständigt observerat, hurudant läget i de inre skogsbygderna egentligen är.

Jag förstår, att socialministern svarar, att regeringen under gårdagen ändå lade fram en kungl. proposition om ett anslag på 2 miljoner speciellt till skogsvårdande åtgärder, som väsentligen skulle komma bolagen till del! Ja, det skall jag erkänna, men jag vill i förväg giva herr socialministern eller kanske herr finansministern den lilla repliken: detta anslag på 2 miljoner, hur många dagsverken gäller det? Det gäller 773,000 dagsverken, om jag ej missminner mig, men sedan beräkna 1931 års s. k. skogssakkunnige själva att reduceringen för detta år jämfört med avverkningen 1930 innebär att ej mindre än 3 miljoner dagsverken här gått förlorade. Alltså: även med erkännande av regeringens initiativ på den punkten, är det ändå ett faktum, att det kan kompensera endast ungefär fjärdedelen av de minskade arbetstillfällena, som reduceringen av avverkningarna för det här året egentligen innebär.

Ja, sedan vill jag i mitt anförande dröja bara vid en enda synpunkt till. Den kanske inte tillhör den ekonomiska kartläggningen av terrängen. Det gäller problemet om ordningens bevarande och upprätthållande, som under förhandlingarna i går var på dagordningen från olika talares sida, från herr Tryggers, från herr Stendahls, från herr socialministerns och även från något annat håll. Herr Trygger berättade en anekdot om något, som hände för förfärligt länge sedan, på 1800-talet — jag minnes ej närmare när. Han berättade hur det gick till på den tiden, när man ställde till revolutioner, när man släckte gaslyktor och alltsammans det där. Och när jag hörde det resonerandet från herr Tryggers sida, fick jag några förvånade tankar över hur litet man tydligen har att göra, när man har tid att syssla med sådana ting där ute i diplomatstaden vid Brunnsvikens väna och idylliska stränder. Och när jag hörde min gamle temperamentsfulle vän herr Stendahl som gammal polispojke i föga parlamentariska ordalag tillhålla riksdagen och förmodligen rikets övriga inbyggare att upprätthålla ordningen, så måste jag för min del säga, att äpplet här fallit ganska långt från trädet. Det fanns ju en gång en stadsfiskal i huvudstaden, som, i varje fall enligt historien, endast med tillhjälp av en knölpåk stillade uppror, och märk väl, mina herrar, det var på den tiden, när Sveriges arbetare voro helt utestängda från den allmänna rösträtten. De befunno sig i realiteten utanför samhällets murar. Den tiden var det fara å färde. Den tiden var det allvar. Men vad som nu händer och sker, de s. k. revolutionära tillställningarna, det är inte någonting annat än, jag höll på att säga det lätta gardet, jag höll till och med på att säga nätternas lätta garde, som är ute. Något allvar är det i det fallet inte på färde.

Herr socialministern deklarerade, att ordningen måste upprätthållas. Det

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

var den borgerliga synen på samhället, och för detta infångade socialministern en varm applåd av några entusiastiska damer på läktaren. Jag ber, herr socialminister att få deklarerera såsom socialist, att vi också anse, att ordningen skall upprätthållas i samhället, och jag skulle vilja önska, att även mig komme en applåd till del — giv åt Stål en penning även! Jag kan gå ännu ett stycke och säga, att när vi socialister en gång erövrat majoriteten i samhället — vi tro, att vi taga den, även om herr Pålsson spjärnar emot, vi tro, att vi taga den — då ha vi den ovillkorliga skyldigheten att ensamma bära ansvaret för ordning och reda inom detta samhälle. Men, herr socialminister, därifrån leda inte med nödvändighet några logiska vägar fram till den s. k. statspolisen. När herr socialministern själv under gårdagen erkände, att de felaktiga uppgifter, som spriddes rörande Lunde, kommo från länsstyrelsen i Västernorrlands län, och då det därjämte väl är känt, att regeringen själv haft ett finger med i spelet, när det gällt att skapa en stark länsledning i stället för den svaga, som tidigare fanns, då är det i dessa meddelanden och i dessa erkännanden utsagt, var det verkliga felet ligger. Ur den synpunkten behöves det sannerligen inte någon statspolis. Har man en stark ledning, så kan man förvisso inom ramen av vad som finnes i vårt land skapa den ordning och den reda, som kan behövas.

Jag vill, herr general Hammarskjöld där nere på östgötabänken, hålla mitt löfte från gårdagen att inte säga någonting om militären och Ådalsaffären. Under mina oroliga vandringar under gårdagen kom jag även i närheten av östgötabänken och herr general Hammarskjöld — jag kan ju berätta sådana små intimiteter — högg mig i rockslaget och frågade, om jag tänkte vidröra militären och Ådalsaffären, ty skulle detta hända, förklarade general Hammarskjöld, då var han tvungen att gå hem efter allt det material och all den litteratur, som han hade hemma. Inför detta kusliga hot föll jag till föga och sade, att jag inte skulle säga någonting om militären och Ådalsaffären. Men jag kommer ändå in på frågan om ordningen. Man kan kanske se ordningsproblemet från en annan synvinkel än den, som här begagnats. Om jag skulle tänka mig, att herr Trygger, som i sin ställning gentemot samhället kan se det hela »von oben», bleve placerad som en av de arbetslösa i Ådalen, så att han i stället finge se samhället där nedifrån, så kan det hända, att han, kanske även partiet, eftersom han är partiledare, finge en annan syn på ordningsproblemet. Det är lätt att säga till människor, som gått hela sin ungdomstid utan att göra någonting, som ha lämnats vind för våg av samhället, det är lätt att säga till dem: »Ni skola iakttaga ordningen, ni skola hålla er snälla och beskedliga.» Märkte herrarna av referatet från Härnösandsrättegången, rörande det oförnekliga överväldet gentemot strejkbrytarna på den där båten i Sandviken, märkte herrarna några fall, som kastade en blixtbelysning ned i samhällets djup? Det nämndes, att den till 2 $\frac{1}{2}$ års straffarbete dömde Nordström, kommunistledaren, var arbetslös, den till straffarbete dömde brottaren Sjödin var arbetslös, den till straffarbete dömde Forsman var arbetslös och den till villkorlig dom dömde Törnqvist, eller vad han hette, var arbetslös! Vad betyda dessa enkla fakta ur livet? De betyda, att det är människor, som befinna sig nere på samhällets djup, som äro lämnade åt sidan. Hos dem växer en desperationens anda. Hur skall man där nerifrån kunna anse, att det samhälle, vi ha, är ett ordningens samhälle? Tvivel härpå inställer sig, och vill man inte i samhällssolidaritetsens namn skänka de djupa, av krisen mest tyngda folklagren den känslan, att vi leva i ett ordningens samhälle, då är det tämligen naturligt, att varje tal om ordning från ovan, ordning med statspolis, ordning med militär, är att spilla sina korn på hälleberget.

Jag har nämnt samhällssolidariteten, och vid den skall jag stanna. Man nämnde under gårdagen, och det lär nog återkomma, samhällssolidaritetsens

problem. Herr Pålsson, den man, som mer än någon annan i denna kammare är, jag höll på att säga, förgiftad med klasshatets anda — det finns i den svenska arbetarrörelsens historia inte någon man så inpyrd med klasshat som herr Pålsson i Anderslöv — förklarade, att socialisterna inte hade någon känsla för andra människors lidanden. De tänka bara på sin egen klass. Jag skulle förmoda, att det inte dröjer så länge innan detta socialistiska parti, enligt herr Pålsson utan känsla för andra människors än industriarbetares lidanden, kommer att ställa herr Pålsson mot väggen. Herr Pålsson skall nog inom de närmaste dagarna få möjlighet att inför riksdagen i handling bevisa arten av sitt eget sinne för samhällssolidariteten. Jag vill, som socialist, inför denna kanske ur sociala synpunkter mest viktiga riksdag, som vi någonsin upplevat — i varje fall under det sista årtiondet — för min del deklarerera, att det kvittar mig fullständigt lika, om en människa är industriarbetare, om en människa är statstjänare, om en människa är skogsbonde, om en människa är bonde av herr Pålssons kategori. Den där inrutningen i klasser spelar för mig vid mitt ståndpunkttagande och i min socialistiska helhetssyn på tingen ingen roll alls. Det finns för närvarande tvenne klasser och tvenne nationer inom den svenska nationen. Det är de fattiga och de rika. Det är de nödlidande och de inte nödlidande. Den svenska riksdagen, som kommer att fullborda sin gärning under de kommande månaderna, borde framför allt taga till sitt ögonmärke att hjälpa, där nöden finns, sak samma var den finns, och därjämte taga till ögonmärke, att vi alla, som äro bättre ställda — jag säger vi, därför att jag räknar mig själv dit, ehuru jag inte är besittare och inte har någon bankbok — vi, som ha det litet bättre i tillvaron, måtte göra allvar av våra avsikter och inte bara komma med de där döda orden, som äro en klingande malm och en ljudande bjällra. Då böra vi under denna riksdag hjälpas åt att bringa hjälp överallt, där nöd finnes och där hjälp är av behovet påkallad.

Herr Nerman: Herr talman! Man har här från högsta ort, från hov och från regering, likaväl som från de olika partierna, betonat grundprincipen sparsamhet. Om jag nu vågar tolka den allmänna meningen så, att den också gärna skulle se besparingar i tidsutdräkten för den parlamentariska vältaligheten vid denna riksdag, så är jag på den punkten livligt med i en nationell samling och kommer själv att här vara lojalt kortfattad.

Det vore frestande att som pendang till Kungl. Maj:ts trontal söka formulera vad i detta nu en enkel svensk undersåte, exempelvis en arbetslös arbetare, skulle kunna ha att säga sin Kungl. Maj:t och sina »svenska män och kvinnor, valda ombud för Sveriges folk», men det är svårt att generalisera. Synpunkterna på dagens situation och på riksbudgeten är särdeles växlande inom det mycket brokiga sällskap, som i högtidligare stunder kollektivt benämnas svenska folket. Att förväntningarna och kraven på årets riksdag måste vara olika, förstår man redan av den officiella statistiken, enligt vilken man skulle kunna dela in landets förvärvare i tre grupper. Först kommer en härskande överklass, räknad ned till 10.000 kronors årlig inkomst. Den utgör ungefär 50.000 personer. Herr finansministern kom till något andra siffror, jag räknar kanske något mera liberalt. Så kommer det en medelklass, i det stora hela medlöpande till den förra klassen, på under 10.000 ned till 5.000 kronors årsinkomst. Denna består av 145.000 medborgare. Sedan komma 2.750.000 personer med under 5.000 kronors inkomst. Det är klart, att med så olika nivå se de olika grupperna ganska olika på tidsläge och statsverksproposition. Men ett drag är nog gemensamt: överallt råder osäkerhet, missnöje, oro. Ingen är längre säker på morgondagen, och tonen är litet annorlunda nu än förr, då man med s. k. borgerliga resonerar om kapitalism och socia-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

lism. Det torde vara få, som efter det sista årets påfrestningar ha kvar och våga deklarerera en hundraprocentig tro på den privatkapitalistiska hushållningens evighet. Nationalekonomerna äro i varje fall ganska yra i mössan, socialdemokratien börjar åter tala om kapitalismen, och herr Möller presenterade i går den gamle Marx. Det var länge sedan den partivännen ansågs presentabel i så goda kretsar. Man får hoppas, att umgänget fortsätter.

Inom den lilla överklassen, som jag nyss räknade alldeles för demokratiskt långt ned, är man orolig, orolig för sina pengar, sin profit, för börsnoteringarna, för de svenska varornas konkurrenskraft på världsmarknaden, överhuvud taget för sin privilegierade ekonomiska ställning, och man söker komma undan de ökade krav, som krisen ställer på alla, genom att pressa ned lönerna och lasta av bördan helt på de egendomslösa. Vi ha i dagens lockoutsituation mycket tydliga skolexempel på hur denna härskande lilla grupp söker klara sig ifrån regeringens krisskatt. För denna överklass, faktisk ägare av landets produktion och herre över landets ekonomiska liv, är den demokratiska styrelseformen användbar — i den mån den ännu finns — så länge den inte hindrar profitens inhöstande. I annat fall tar man till vad man kallar den starka handen, den öppna fascistdiktaturen i länder som t. ex. Italien, eller den förtäckta kapitaldiktaturen, såsom i Förenta staterna och Tyskland. För att hålla greppet över massan skrämmer man dessutom ytterligare med kommunistfaran. Några modiga män i Sveriges riksdag ha begärt att få det revolutionära missnöjet förklarad olagligt. Medelklassen, som lever på pengar eller arbete eller bägge delarna, är också ängslig. Den är orolig för sin existens, och detta väl inte utan skäl. I finanskapitalets och trustväldets tider trampas den obönhörligt ned. Den pressas mellan de stora kollektivsystemen, nedifrån Kooperationens folkliga rationalisering och uppifrån storkapitalets rationalisering, i form av Epa och dylika företeelser. I denna medelklass' mycket förklarliga missnöje arbetar reaktionen smart med fascistisk ideologi, agiterar mot storkapitalet, driver antisemitism o. s. v., för att den dag, man skulle få makten — jag hänvisar till Mussolinis Italien — helt gå i ledband hos samma kapital, kristet eller judiskt. De intellektuella ha också börjat att få kännning av krisen. De ha också liksom kroppsarbetarna blivit för många och till stor del överflödiga. Fyllda som de äro från skola och press av individualistisk och nationalistisk ideologi, äro de ofta nog mycket lätt fångade av fascismen. Ett fåtal — jag tänker därvid på en rörelse som Clarté-rörelsen — söker gå till roten av krisen, d. v. s. den rådande ekonomiska anarkien, och söker samarbete med den revolutionära arbetarrörelsen, som ensam kan lägga en ny grund. Underklassen slutligen i stad och på land känner krisen och arbetslösheten starkast. Den är tydligen procentuellt mest överflödig. Här tar sig också missnöjet starkare uttryck i opposition. Det sker ännu i reformistisk form och reformtankar genom socialdemokratien, som i fråga om sina medlemsmassor hör hit men som i sina spetsar här i huset och landet runt redan har så engagerat sig i den nuvarande hushållningen, att den till varje pris försvarar denna, så länge det går i demokratisk form. De mera missnöjda arbetarna gå till andra riktningar, till syndikalism, till kommunism, och förstå, att det går inte längre att bara lappa, utan man måste medvetet påskynda den gamla anarkiens fall med de medel, som kampen själv ger, legala eller illegala.

Så ungefär står väl det svenska väljarfolket i denna dag och tittar på parlamentet, om det överhuvud taget tittar alls. Årets riksdag blir som riksdagar i allmänhet inte någon idékamp utan en ekonomisk kamp mellan de olika samhällsgrupperna i partiernas form, och resultatet blir en kompromiss mellan de två stora partierna, där mellangruppen kring regeringen dikterar utgången.

Finansministern har betydligt nedbringat budgetens utgifter. Han har sökt täcka bristerna på ett — det måste man erkänna — inom det rådande systemets

ram tekniskt skickligt sätt med beskattning av lyxvaror och högre inkomster. Regeringen Ekman är bestämt radikalare i det fallet än den regering, som satt förra gången det var en allvarlig kris — jag minns nu inte, vilken partifärg den hade. Men om också anslaget till arbetslöshetens bekämpande växer, så försår det, som man har tänkt sig, inte på långa, långa vägar till att avhjälpa den verkliga nöden, och om något så naturligt som arbetslöshetsförsäkring inte en viskning! Något har prutats på militärväsendet, men det skulle kunna prutas många gånger om. Hur kan man, om man överhuvud taget räknar med att behålla detta, tillåta militära manövrer och skytterörelse i tider som dessa? På samma sätt är det otillständigt, att livsmedel skola få förvandlas till alkohol och att överhuvud taget staten skall vara beroende av att folk fördärvar ekonomi och hälsa på rusdrycker.

Kulturbudgeten krymper. Det är betecknande, att de stora byggnadsplanerna för folkskolor oppe i nordligaste Norrland ha skrinlagts, byggen, som samtidigt skulle ge människor arbete och levebröd, medan man fortfarande skall vräka bort många gånger så mycket på skjut- och hälsningsövningar. Vetenskapens och kulturinstitutionernas målsmän äro förbittrade, och detta inte utan rätt. Utgifterna till det folkliga frivilliga bildningsarbetet snålas det in på, men till präster i utländska hamnar och till kyrkobygge i Helsingfors, som icke ligger i Sverge, vill regeringen ge pengar. På tal om totalt bortkastade medel — vore det inte möjligt att hindra folk att exportera så väldiga summor som nu exporteras på s. k. hednamission? Och vidare en sak, visserligen bara en bagatell: de 75,000 kronorna till hemliga utgifter på tredje huvudtiteln, dem prutas det inte på. Skulle man inte kunna tänka sig att få litet billigare diplomatiskt spionage?

Framför allt skulle emellertid medel kunna tas från militärbudgeten, och man tycker, att detta inte skulle vara så obilligt nu, när det stundar en s. k. nedrustningskonferens och, som det heter i trontalet, »Sveriges förhållande till främmande makter är gott». Det är utan tvivel fullt normalt. Sovjetunionen får opåtalat smädas i tal och skrift dagligen, och segermakten Frankrike får man inte skämta med i revyerna. Ingridandet i konflikten Karl Gerard—Marianne var självklart, det förstår jag också, icke förestavat av något annat än rena anständigheten och ordningssinnet. Jag är fullt övertygad om att hade Tyskland segrat i världskriget, så hade Sveriges myndigheter lika lojalt påpassligt ingripit och avstyrt opassande skämt med kejsar Wilhelm.

»Sveriges förhållande till främmande makter är gott.» Det är bara en liten sak, som i alla fall tycks oroa i Sveriges umgänge med utlandet. Det är en granne. Den kommission för flygväsendets nyorganisation, som i dagarna har avlämnat sitt betänkande, motiverar sina starka krav på upprustning med oro för landets östra granne. Jag måste erkänna, att jag inte är utan förståelse för den oron. Det är en viss risk att ha till granne en så — hur är det man brukar säga? — asiatisk våldsstat, som det Lappostyrda Finland.

Det bör heller inte förvåna, att svenska staten i fråga om den s. k. inre fienden suspenderar lagen — om lagen är i vägen. Det överraskar inte, att under den tid, som har gått, sedan riksdagen sist var samlad, staten, samhället, genom sina domstolar har slagit vakt om militärens rätt att vid behov skjuta ihjäl svenska medborgare. Det förvånar inte, att vederbörande militär behandlas mycket mildt, medan några av dess offer, som lyckades undgå att bli skjutna, buras in på flera års straffarbete. Nå, detta allt är kanske enligt lagen. Men lagen har inte använts — och inte heller någon militär — mot de bönder oppe i samma Ådalen, som härom året med våld hindrade mjölktransport till arbetarna under en konflikt och slog ut arbetarbarnens mjölk på landsvägen. Och vapensmugglande officerare få några dagars arrest på eget rum, och generaler, som driva en illegal, väpnad organisation, gå alldeles fria — i varje

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

fall tillsvidare — ja, tas under armarna av polismyndigheter och högerens ledare, allt medan en officer, som vågar i en offentlig inläga anmärka på en överordnad, blir dömd till två månaders fängelse!

För övrigt, när få vi veta, hur det är med Muncks kår och vapen? När kommer redovisningen för vapnen till finansdepartementet, och när får man veta, vilka medlemmar kåren har? När får man veta resultatet av den undersökning, som lär vara igångsatt? Det börjar dröja misstänkt.

Allt detta må emellertid folk med demokratiska illusioner stå häpna inför. Det är väl inte demokrati — men det kan hända i en s. k. demokrati. Från kommunistiskt håll kan man inte finna det annat än naturligt, att samhället skyddar sig mot sin egen upplösning om det är så illa ställt — till och med genom att sätta sig över sina egna lagar. Men — lika naturligt är det, att sådant ger mylla just för den revolutionära socialismen, för den så hedersamt hatade kommunismen.

Kommunismen — mot vilken här från borgerligt håll begäras nya lagar — är, självklart, en tråkig historia, inte den kommunism, som i sin isolering från massorna huvudsakligen sysslar med smärre polisrabalder, men den, som tränger sig fram spontant undan för undan, i de stora arbetande massornas missnöje. Det är den man är rädd för. Militären är avsedd också för de härvarande socialdemokratiska kammarledamöternas partikamrater ute i landet, och det är klart, att man helst skulle vilja se sitt samhälle fritt från det missnöjet. Men lika klart torde det vara, att kommunismen är ingenting, som kommer av sig självt, hux flux, från ovan eller från nedan, ur tomma etern. Där den gamla hushållningen ännu är stark, där finns ingen revolutionär socialism. Där finns ingen mylla för en sådan, inget historiskt behov av den. Så länge den gamla hushållningen bara något så när kan ge folk mat, kläder och husrum — så länge behöver man inte vara orolig. Folkmassorna äro så rörande tålmodiga. Men — jag frågar allvarligt — kan det här samhället längre ge massorna detta? Här finns kanske ett trettiotal miljoner helt arbetslösa i den borgerliga hushållningen — jag kanske kunde flytta siffran litet, eftersom herr Möller, som är anspråkslösare, har kommit till samma siffra, men det är betecknande, att man från olika håll har kommit till samma siffra — här finns, som sagt, ett trettiotal miljoner helt arbetslösa i den borgerliga hushållningen och kanske ytterligare lika många halvt arbetslösa. Inbillar sig någon, att de alla komma att kunna få arbete någonsin mer? Jag tillåter mig tvivla. Även om den här krisen om något år skulle lätta, så lär ingen våga räkna med mera än en kort tillfällig ljusning, och så bär det återigen nedåt till nästa, säkert ännu värre kris. Det går inte att förneka, att långt in i det borgerliga lägret börjar det tvivlas på att den gamla hushållningen någonsin mer kommer att repa sig.

Det är med tillfredsställelse vi revolutionära socialister, vi kommunister notera de växande tecknen till katastrof. Vi beklaga livligt, att kapitalismens dödskris skapar en massa personligt lidande på bägge fronterna och bakom fronterna. Men det är inte den revolutionära socialismen, som råder för kapitalismens ålderssvaghet och dödskris, och när katastrofen i alla fall en gång måste komma, så är det bättre, att den kommer över oss och att våra barn få börja bygga något nytt, något positivt, något starkare och bättre.

Här i dessa kamrar — av vilka den ena, den som jag nu har äran tala i, är en alldeles onödig parallell till den andra och, som kommunistiska riksdagsgruppen i år tar sig friheten föreslå, bör komma i åtanke vid den allmänna inbesparingsaktionen, d. v. s. försvinna — här gäller det att i mera dämpade former utkämpa inbördeskampen om budgeten. Men det är inte *här* de stora ekonomiska och sociala frågorna avgöras. Det sker ute i produktionen, mellan dess två motsatta läger. Den kampen, där arbetarsidan ännu är tragiskt splitt-

rad, gäller dagens fem eller kanske bara ett öre, men den gäller också mer, djupare sett: en systemförändring i hela mänsklighetens hushållning. Här står redan så tydlig som helst den stora historiska motsättningen mellan den sjunkande kapitalistiska profithushållningen och den stigande socialistiska planhushållningen. Den motsättningen sinnebildas i motsättningen mellan den kapitalistiska världen i detta nu och Sovjetunionen. Om någon vill invända, att jag tillhör dem, som här blivit utsparkade ur kommunistiska internationa- len såsom renegat, svarar jag från början, att här är inte personfrågan den avgörande. Även om de partipolitiska förhållandena göra, att en person kommer utanför en viss organisation, kan man ju i alla fall försöka behålla huvudet kallt och se på de faktiska förhållandena.

Medan i den kapitalistiska världen produktionen nu är nere vid 80 procent eller mindre av produktionen bara för ett par år sedan, stiger — jag ber särskilt herr Örne om ursäkt för det — produktionen i Sovjetunionen alltjämt kraftigt. Jag skall inte anföra några siffror. Ur de många rent borgerliga omdömena om vad som sker f. n. i världen tillåter jag mig till sist anföra tre små färska citat. Rikard Lindström, konstnären, skrev i förrgår i Dagens Nyheter: »Hur ser det för närvarande ut på denna Cirkus Mundi? För 30 år sedan kallade man Turkiet Den sjuke mannen. Nu är hela världen sjuk. Och sjukdomen heter överproduktion. På allt, till och med på människor. Trots kriget. Därhus. Folket ropar: — Giv oss arbete! — Man har producerat för mycket. — Giv oss bröd! — Det finns för mycket spannmål. — Vi frysa och vi ha ingenstades att bo. — Det finns för mycket kläder och för många hus. — Giv oss fartyg att färdas över haven, ropa sjömännen. Det har byggts för många fartyg. Och så skrivs det digra och lärda uppsatser och avhandlingar om nationalekonomi och statskunskap. Men ingen av de lärda och djupsinniga herrarna kan frälsa världen ur därhuset. Men der Teufel skrattar åt alltihop. Vad äro vi människor? Roller som söka en författare.»

Så ser det ut i kapitalismens värld. Så tänker en icke-politisk, till sin läggning snarast konservativ kulturmänniska i våra dagar. Det är inte underligt, att kulturpessimismen griper omkring sig.

Om det nya planbygget i Sovjetunionen skriver å andra sidan en framstående amerikansk journalist Jay N. Darling, som nyligen har besökt Sovjet: »Vare sig vi tycka om det eller ej, så får Rysslands folk av detta Sovjetstyre den första glimt av framtidshopp som det någonsin har haft.»

Och den stora liberala engelska tidningen Manchester Guardian skrev ^{20/s} 1931 i sin ledare: »När allt kommer omkring, finns det i Ryssland ett ekonomiskt system, som verkligen gör det möjligt för var och en att få arbeta, och detta just i vår tid.»

Den ljusningen skulle kunna komma för hela jorden, om den socialdemokratiska internationalen ville lära något av den revolutionära socialismen, av bolsjevismen, som ju ändå har kunnat skapa möjligheter till bröd, till försörjning på en sjättedel av jorden i stället för att bekämpa den och söka rädda kapitalismen. Då kunde den efterlängtade revolutionära enhetsfronten av den internationella arbetarklassen bli verklighet, den enhetsfront, som ensam kan rädda mänskligheten. Men jag vågar inte hoppas mycket av socialdemokratis ledare i det fallet. Där står hoppet heller inte till något borgerligt parlament, endast till arbetarmassorna själva.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! En av regeringens talesmän i går, herr finansministern, omnämnde med uppenbar tillfredsställelse, att man hade genom statsbudgeten arbeten för inte mindre än 180 miljoner kronor tillgängliga. Han omnämnde också, och med samma tillfredsställelse efter allt att

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

döma, att Stockholms stads budget hade ungefär 55 miljoner på sin utgifts-
sida för att bereda arbetstillfällen. Dessa uttalanden från finansministerns
sida voro säkerligen glädjande för många av kammarens ledamöter, men de
tycktes ändå stå i en viss motsättning till vissa andra uttalanden i statsverks-
propositionen och till vissa andra åtgärder, som finansministern under förra
året vidtagit.

Jag vill t. ex. i det sammanhanget erinra om den rundskrivelse, som nå-
gon gång under sommaren förra året utsändes till affärsverken med tydliga
uppmaningar att i största möjliga utsträckning söka nedbringa verkens an-
språk på statsmedel för kapitalinvesteringar. I det nu framlagda budgetför-
slaget kan man också tydligen spåra, att denna finansministerns maning lett
till de av honom önskade resultaten. En åtgärd, som talar i precis samma
riktning, var en skrivelse, som finansministern utsände till samtliga rikets
kommuner och till ämbetsmyndigheter i övrigt inom landet och där han ut-
talade sitt allvarliga bekymmer för den stegring i kommunernas skuldbörda,
som under de senaste tio åren ägt rum. Han omtalade, hurusom det var nöd-
vändigt att begränsa den kommunala upplåningen och hurusom det var nöd-
vändigt att uppskjuta igångsättandet av kommunala företag, för vilka erford-
rades lån. Han talade om, att det var nödvändigt att iakttaga strängare regler
vid prövningen av låneansökningar och att det var nödvändigt att överhuvud
taget begränsa lånen. Dessa finansministerns uttalanden i cirkulärskrivelsen
äro uppenbarligen rätt allvarliga. De äro allvarliga ur den synpunkten att,
medan å ena sidan finansministern i sitt uttalande i går glädde sig över att det
i alla fall beretts arbetsmöjligheter för 180 miljoner kronor och med detta
budgetförslag, så anstränger han sig, å andra sidan, om regeringen överhuvud
taget skall kunna fullfölja de principer, som den uttalat i det förut nämnda
cirkuläret till kommunerna, för att begränsa kommunernas möjligheter att be-
reda arbete åt sina egna inom kommunen eller åt andra svenska medborgare.

Herr Trygger var under sitt stora anförande i går inne på en liknande
linje. Herr Trygger nämnde då i förbigående något om kommunernas ofta
måttlösa upplåning för improduktiva ändamål. Det är uppenbart, att ett så-
dant tal och ett sådant kraftigt understrykande av kommunernas upplåning
såsom måttlös kan ingiva en hel del oro bland folk, som får höra, att kom-
munernas ekonomiska ställning skulle vara sådan, som det där säges. Det
är ett uttalande i stil med det finansministern gjorde i sin cirkulärskrivelse
till kommunerna. Nu är det ju tämligen uppenbart, att av dessa uttalanden
finansministerns och regeringens kanske visserligen är något försiktigare hål-
let, men det är i alla händelser farligare, ty herr Trygger har under så många
år i finansiella ting ropat, att vargen kommer, så att hans rop kanske inte
längre har samma verkan som förr. Men när regeringen i en cirkulärskrivelse,
som utsändes till alla landets kommuner och till alla landets myndig-
heter och som dessutom understrykes av finansministerns uttalande under
gårdagsdebatten, säger, att det är något farligt med kommunernas låneförhål-
landen, kan sådant väcka en oro, som — det är jag tämligen övertygad om —
är fullständigt oberättigad.

Finansministern talade i sitt cirkulär och även i går i sitt anförande om
den ökade skuldbördan, som skulle beträffande landskommunerna ha stigit
ifrån 150 miljoner till 178 miljoner under tio år, d. v. s. med 27 miljoner
kronor. För landstingen har den stigit från år 1920 till 1929 med 36 mil-
joner kronor, från 52 miljoner till 98 miljoner, och i städerna skulle den un-
der ifrågakvarande tio år stigit med icke mindre än 215 miljoner eller ifrån
985 miljoner, som herr finansministern uppgav, till cirka 1,200 miljoner kro-
nor. Denna ökning i skuldbördan är rätt avsevärd, det måste ju erkännas,
men de, som här i kammaren talat om faran av ökningen i kommunernas

skuldbörda, ha icke nämnt något om den utomordentliga ökning av kommunernas tillgångar, som samtidigt ägt rum — en ökning av tillgångarna, som gjort, att även om skulderna stegrats för kommunernas del, så har å andra sidan kommunernas förmögenhet stegrats i ännu högre grad. Jag vill bara erinra om att landskommunernas överskott av tillgångar ökats från cirka 200 miljoner år 1920 till 311 miljoner år 1928, alltså ökats med över 50 procent. Landstingens överskott av tillgångar över skulderna har ökats under åren 1920—1929 ifrån 117 miljoner till 196 miljoner, alltså med cirka 75 procent, och i städerna har överskottet vuxit från 310 miljoner till 641 miljoner under åren 1920—1929 — alltså ökats med åtskilligt mer än 100 procent. Samtidigt som skulderna ökats i en viss utsträckning i kommunerna, ha kommunerna i ännu större utsträckning ökat sin förmögenhet och blivit rikare än förr, och det kan väl knappast ändå vara något belägg eller någon motivering för att man behöver varna kommunerna för skuldsättning på ett så utomordentligt energiskt vis som herr finansministern gjort både nu under remissdebatten och i den förutnämnda cirkulärskrivelsen.

Det nämndes här i går av herr Trygger, att denna upplåning, som det var fråga om, ägde rum för improduktiva ändamål. Jag tror man skulle kunna glädja herr Trygger med att säga att upplåningen för *produktiva* ändamål från särskilt de större stadskommunernas sida har i högsta grad även den ökats och att denna upplåning för produktiva ändamål från kommunernas sida inte kommer att vila på skattebetalarna utan på dem, som utnyttja de av kommunerna tillverkade produkterna eller utförda tjänsterna. Om man ser på de större städerna i det avseendet, finner man, att det uppenbarligen är på det sättet, att i de större städerna — där i alla fall såväl skuldbördan som tillgångarna ha den största omfattningen — ha den skuldsättning och räntebetalning för improduktiva ändamål, som bestrides med skattemedel, under de sista tio åren — åtminstone är så förhållandet i Göteborg — högst avsevärt nedgått, procentuellt sett, medan däremot skuldsättningen för *produktiva* ändamål, som icke förräntas genom skattebetalning, har relativt sett ökats, något som är ytterst betydelsefullt, visar en förbättring av kommunernas finansiella ställning och egentligen inte kan motivera några onödiga sparläkansläxor gentemot kommunerna från regeringens sida.

Jag vill gärna erkänna, att det i finansministerns cirkulär finns åtskilliga värdefulla ting. Det talas där om nödvändigheten av samarbete mellan kommunerna, och finansministern talar även om att kommunerna böra ha regeringens stöd, då det gäller att gå emot alltför uppskruvade krav och fordringar ifrån centrala myndigheters och ämbetsverks sida. Det är väl bara att hoppas, att detta uttalande skall kunna leda till verkliga åtgärder ifrån regeringens sida.

Det pågick t. ex. för något år sedan ett hospitalsbygge, varvid — under förutsättning att ett sådant ingripande ifrån regeringens sida hade kunnat komma till stånd — en stor kommun säkerligen kunnat besparas en utgift, som uppgivits kunna betecknas med ett sexsiffrigt tal. Men frågan är väl, huruvida den byråkratiska surdegen inte i längden kommer att visa sig starkare än finansministerns och regeringens önsknings.

Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att vid genomförandet av de synpunkter, som regeringen här framhållit och finansministern meddelat i sitt cirkulär till kommunerna, något mera av resonlighet gentemot kommunernas önsknings att igångsätta arbeten kan komma fram än vad som uttalats i cirkuläret.

Jag får emellertid säga, att cirkuläret är mycket försiktigt skrivet. I sina huvudsatser är det mycket strängt men i bisatserna tages rätt mycket tillbaka. Jag är ganska ängslig för den finansminister och regering, som

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

talare i huvudsatserna, men jag har vissa förhoppningar på bisatsernas finansminister. Jag tror, att det är ytterst önskvärt att arbetstillfällena beredas i största möjliga utsträckning inte bara i statens regi utan även i kommunernas. I en tidskrift, i vilken man intagit finansministerns cirkulär, återfanns omedelbart därefter en artikel under rubriken »Använd svenskt material vid byggen!» Man skulle vilja hoppas, att det genom regeringen vidtoges sådana åtgärder, att såväl staten som kommunerna kunde sätta igång arbeten i så stor utsträckning som möjligt, vilka kunde ge sysselsättning åt svenska arbetare och som kunde möjliggöra användandet av svenskt material.

Det är enligt min och många mening något mycket olyckligt, om man i en kristid som denna skulle ifrån statens och kommunernas sida begränsa den allmänna arbetstillgången och de allmänna arbetena.

Herr Johansson, Johan: Herr talman! Sedan så många talare här haft ordet under den nu ganska långt utdragna remissdebatten, finner jag det för min del ganska svårt att undgå ett upprepande av vad förut blivit sagt. Då jag ändå vågar upptaga kammarens uppmärksamhet ett ögonblick, så sker det, därför att jag anser, att det prekära läge, vari vårt land och folk för närvarande befinner sig, bör belysas ur olika synpunkter.

Jag gillar fullt den skissering, som herr Vennerström nyss här gjorde rörande vissa norrlandsförhållanden, särskilt det bekymmersamma, verkligt bekymmersamma läge, vari skogsbefolkningen och skogsbönderna i byarna där uppe befinna sig. Det är nog i det stycket fullt riktigt och med sanningen överensstämmande, vad herr Vennerström uttalade, men dessa svårigheter äro ej isolerade till Norrland utan sprida sig, vad jordbruket beträffar, gradvis över hela landet. Hela modernäringen, kan man säga, lider hårt av det ekonomiska tryck, som vi nu genomgå. Vad beträffar jordbruket, har ju denna näring tidigare haft att genomgå ganska allvarliga ekonomiska kriser. Jag erinrar om 1880-talet. Då var ju ändå läget, ekonomiskt sett, för jordbruket synnerligen hotande och allvarsamt, men det fanns, mina herrar, då en väg, som var framkomlig för de allra flesta, och det var den väg, som jordbruket har en så oerhört stor förmåga att slå in på, nämligen anpassningens väg. Jag syftar då särskilt på den anpassning, som ligger i arbete och sparsamhet. Den vägen var framkomlig på 1880-talet. Nu är läget helt annorlunda, och jag är förvissad, att för den, som verkligen känner förhållandet, är det icke överord, om jag tillåter mig säga, att den vägen ej nu är framkomlig. Tillståndet på det ekonomiska området är faktiskt sådant, att det hjälper icke vare sig med arbete eller sparsamhet. Det hjälper varken med rationalisering eller organisation. Och jag tillägger, att om man är aldrig så skicklig i ekonomiserandet av sitt jordbruk, så är jag viss, att den vägen är stängd. Den hjälper ej längre. När dessa vägar ej längre äro framkomliga, är det väl icke förvånande, att man riktar sina blickar till regeringen och riksdagen. Det är i nuvarande läge jordbrukarnas sista förhoppning och ankarfäste.

Jag påminner mig hösten 1929, då vi fingo en så allvarlig och hård känning av den utländska dumpingen, varigenom spannmålspriserna här sjönko katastrofalt. Vid den kommande riksdagen framfördes både från dåvarande regering och icke minst från jordbrukarhäll förslag till en hel del åtgärder. Man hade olika vägar att välja för att kunna åstadkomma ett skydd. Vi äro tacksamma för den väg, som valdes, och det skydd, vi fingo genom inmalningen. Den har onekligen varit till gagn för jordbruket. Hur skulle det ha varit, om vi ej fått denna hjälp? Jag vill icke säga, att den hjälpen gick till botten eller hade den omfattning, som hade varit önskelig, men jag vill tillägga, att vi lantbrukare äro sannerligen ej bortskämda i fråga om lättnader

och hjälpåtgärder. Jag är också viss om att hade vi icke haft denna inmalning, skulle handelsbalansen legat bra mycket mer olägligt till, än vad den nu gör. Det är alldeles visst, att åtskilliga miljoner besparats åt det svenska jordbruket tack vare denna åtgärd. Men jag beklagar, att icke dessa åtgärder fått en vidare omfattning, så att det även på andra områden vidtagits hjälpåtgärder i den riktning, som från vårt håll, från jordbrukarhåll, angivits. Jag tänker på skydd för animaliska produkter. Jag skall ej alls komma med några irriterande moment, ty jag anser, att det är föga lämpligt i dessa allvarliga tider. Huvudsaken är att det blir de åtgärder, som äro nödvändiga; det får ej längre stanna vid kvacksalveri.

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

1930 ansåg man från visst håll, att det ej förelåg någon kris inom jordbruket. Det var särskilt från socialdemokratiskt håll, som man ansåg, att läget icke var så allvarligt. Man tog alldeles för lätt på problemet. Jag kan säga, att man har icke från vår sida anledning att göra läget annorlunda, än det verkligen är. Det gläder oss, att man nu även på socialdemokratiskt håll kommit till en annan, riktigare uppfattning. Det erkännes, ju nu från auktoritativt håll inom det partiet, att det föreligger en synnerligen allvarlig kris för jordbruket.

Jag skulle ha önskat, att de förslag haft bättre framgång, som gjordes förra året för att i någon mån begränsa priset på det animaliska området. Vad som betyder mest för jordbruket är ju framställningen av mjölkprodukter. Det framfördes förslag i motioner från vårt håll om en begränsning eller spärr i smörpriset nedåt, och jag beklagar på det allra högsta, att icke åtgärder vidtagits för att i någon mån motverka det allt mer och mer nedpressade världsmarknadspriset på dessa produkter. Därvid är det ju smöret, som är helt och hållet avgörande för prissättningen. Nu, när vi sätta vårt sista hopp till regeringen och riksdagen, måste det med all kraft sägas ifrån, att läget är sådant, att det nödvändigt kräves en snabb och effektiv hjälp, ett verkligt skydd, samt tryggad avsättning för lantmannaprodukterna på hemmamarknaden till priser, som täcka framställningskostnaden. Jordbruket kan lika litet som någon annan näring i längden åsidosätta de ekonomiska lagarna. Det är icke möjligt för oss att uppehålla en produktion, som är förlustbringande.

Förutsättningen för varje företag, för att det skall kunna betraktas som sunt, är ju, att debet och kredit skola gå ihop, och den lagen gäller helt och fullt likaväl för jordbruket som för andra näringar. Jag skulle särskilt vilja tillägga, att det gäller i än högre grad för jordbruket, därför att ägarna av jordbruksfastigheterna äro ju skattegaranter med det hittills högsta relations-talet. I ekonomiskt hänseende ha ägarna av jordbruken hedrats med en synnerligen framskjuten position som det primära objektet. Den nu tillämpade taxeringen å jordbruksfastigheter bygger på helt andra prislägen för såväl jordbruksprodukter som fastigheter, d. v. s. helt annan inkomst och räntabilitet än den, som nu kan utvinnas ur produktionen. I skattehänseende äro jordbrukarna bundna vid dessa värden såväl i fråga om utskylder till kommunerna som väg- och landstingsskatter. Det finnes ingen möjlighet att uppmjuka dessa utgifter, i den mån som inkomsterna minskas på grund av sjunkande livsmedelspris. Skatterna skola ju i första hand betalas liksom löner och räntor. Vad taxeringsvärdena beträffar, så ha, trots varning från jordbrukarhåll och jordbrukets målsmän vid de senaste taxeringarna, dessa värden i beskattningssyfte pressats upp i formliga topplägen, som verka synnerligen osunt på den primära kreditgivningen. De äga intet underlag i verkligheten, utan äro luftvärden och föra till luftbevillningar. Detta förfarande jämte de alltjämt år från år fortlöpande vikande priserna ha medfört undan för undan ökad skuldsättning, med resultat, att fastigheterna i många fall blivit överintecknade. De nuvarande skattegrunderna äro för de skuldsatta i högsta grad betungande,

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

enär jordbrukarna, som vi alla känna till, icke betala skatt på inkomsten utan tvingas betala skatt på skuld och förluster. Det är icke bara prisbildningen, som är en ekonomisk plåga utan jämväl statsmakternas skattepolitik. Den har varit både orättvis och obillig.

Jag är tacksam för den sänkning, som av regeringen ställts i utsikt, d. v. s. en uppmjukning av skatteprocenten från 6 till 5. Jag får säga, att små smulor äro också bröd. Vi äro ej bortskämda utan tacka för alla lättnader. Men jag vill tillägga, att nu kräves det vida kraftigare åtgärder än enbart en dylik sänkning; den skulle kommit för länge sedan. Jag anser det vara statsmakternas oavvisliga plikt att trygga åt skattegaranten, jordbrukaren, en medelinkomst av produktionen, som motsvarar åsatta taxeringsvärden och fastställda procenttal. Den, som pålagt bördan, bör också medverka till att jordbrukaren kan fullgöra denna sin skattskyldighet. Vill man ej göra det, får man slå in på en annan väg, d. v. s. giva lättnader, som äro avpassade efter den verkliga skatteförmågan. Om det skall skipas rättvisa, böra vi bli likställda i skattehänseende med andra inkomstagare, d. v. s. betala skatt efter inkomst och ingenting annat. Ty statsmakterna måste till sist taga konsekvensen av den närings- och jordbrukspolitik, som föres i landet.

Jag må tillägga, att utsagningsprocessen i fråga om jordbruksnäringen har för det stora flertalet verkat därhän, att vi orka ej mer, våra krafter äro uttömda, och det gäller beträffande såväl skatteförmåga som köpkraft. Från jordbruket är tråkigt nog icke mera att hämta i skatteväg, utan det kräves nu lättnader.

Orsaken till att jag särskilt, herr talman, understryker detta senare är den, att det synes, som om de, vilka ha värden om vårt penningväsen här i landet, svävade i okunnighet om det verkliga läget inom jordbruket och näringarna, när de tro, att man månad efter månad kan stå ut med ett 6 procents diskonto. Man vill med detta tydligen visa sin makt över penningmarknaden men framför allt över prisnivån, som med all makt skall hållas stabil. Vad partiprisnivån för jordbruksprodukter beträffar, särskilt i fråga om de animaliska produkterna, har världsmarknaden väl sört för priser, som i förhållande till framställningskostnaden icke bara äro osunda utan ruinerande. Jag kan ej tänka mig, att riksbankens uppgift är att genom ett högt diskonto nita fast för framtiden det nu abnormt nedpressade prisläget och taga det till utgångspunkt för en utjämning av den totala prisnivån. Det, som har största ekonomisk betydelsen för jordbruket, är mjölk- och fläskproduktionen. Jag skall ej här besvara med för många siffror, ty det har redan förut angivits en del, men jag tror, att det icke skadar att ytterligare anföra några prisuppgifter, då man behöver öppna ögonen på visst håll.

I januari 1929 noterades smör efter malmönoteringen i 3.08 kronor. Nu i år ha vi en notering av 1.71, och sannerligen man vet i fortsättningen, hur långt nedåt vi komma. Priset på den viktigaste vara, vi ha att producera, ekonomiskt sett, understiger alltså till och med prisläget på 1880-talet. Fläsk av en viss klass kostade här i Stockholm 1929 i genomsnitt 1.45—1.50 kronor. Nu i år kostar det 70—75 öre och vid en vis vikt 60—65 öre. Ägg kostade 1929 högst 1.74 kronor. Nu i år är priset 1.12 kronor per kg. Kött av ox, kviga och kalv kostade 1929 1.15—1.20 per kg. Vi ha nu kommit ned till 80—90 öre, — d. v. s. för prima djur; magra kor, mina herrar, kosta 12 öre för levande vikt. Hudar och skinn och ull stå i halva priset mot före kriget, talg och flott äro nästan osäljbara. Man känner föga igen dessa billiga råvarupriser, när man köper kläder och skodon. Det är väl dock nödvändigt att ha råvaran, t. ex. hudar och skinn för att göra skor. Kan man nu säga, att dessa priser, som jag nyss angivit, äro normala eller sunda? Kan man förutsätta, att med dessa angivna prislägen jordbrukarna skola äga förmåga att betala bankräntor på

upp till 7—8 procent? Här går riksbanken i täten med ett diskonto dubbelt så högt som det vi haft i sex månader förra året. Under denna tid förmärktes väl ingen prisstegring eller tecken till inflation. Läget är helt annorlunda nu än under kristiden. Nu ha vi överflöd av livsmedel. Jag är djärv nog att anse, att det vore i hög grad förnuftigt att genom motåtgärder hindra en prisrörelse, som är osund, och i fråga om jordbruksprodukterna främja en återgång till normala förhållanden. Jag anser, att man borde med fullt lugn åse en prisrörelse uppåt å råvaror och partipriser, och jag hälsar en sådan icke allenast välkommen utan såsom det lyckligast tänkbara. Om här skulle ske en prisrörelse till ett sunt prisläge — det är icke fråga om annat — är den fullt berättigad vad jordbruket beträffar. Det är också önskvärt, och varför kunde vi icke bli eniga om det? Att höja en klagolåt i förväg finnes alls icke anledning till, om det skulle bli en liten prisförhöjning. Det är ju partipriserna, som oskäligt presats ned, så att de för produktionen äro rent förlustbringande. Dessa priser, som råda på livsmedel för närvarande, ha ju aldrig beräknats ingå i några kalkyler vare sig för konsumenter, arbetare eller befattningshavare.

Nu har det från synnerligen auktoritativt håll framhållits, att en återgång till 1928—1929 års prisnivå i fråga om råvarupriserna vore att föredraga. Och så länge prisförändringen ej tenderar till att gå längre, föreligger ingen anledning att plåga näringarna och främst det snart utarmade jordbruket med onödigt höga räntesatser. Man räknar ju med att under tiden 1925 till 1931 har guldvärdet i förhållande till grosshandelsindex stegrats i landet med icke mindre än 49 procent. Nå, vad betyder det? Jo, ingenting annat än en hård deflation. Detsamma är syftet med dessa höga räntesatser. Det är återigen deflationspolitik. Hur verkar denna penningpolitik för en lantman eller en annan företagare, som t. ex. tog lån 1925? Jo, på dessa 5—6 år har skulden stigit med 50 procent. Genom myntvärdets förändring har man ökat skuldbördan för företagaren, och gett kreditgivaren en dusör utan någon hans förtjänst eller värdighet, vilket icke är eller kan vara riktigt, ty vår produktiva verksamhet lamsläs, och vi bli därigenom till sist oförmögna att såväl utåt som inåt fullgöra våra förbindelser och förlora förtroendet. Denna ideliga deflationspolitik är farlig för näringslivet, den ökar arbetslösheten och för med sig olycka för landet. Man bör icke göra en kris i krisen. Tvärtom vore det väl, tycker jag för min del, att anse som den främsta uppgiften för våra statsmakter att göra krisen så kort som möjligt, att i möjligaste mån mildra den och mjuka upp den, mjuka upp svårigheterna och därjämte se till, att det läge, vi befinna oss i, drabbar de olika medborgarna så lika som möjligt. d. v. s. så att de olika skikten och samhällsklasserna få var sin anpart av svårigheterna. Vi måste, anser jag, inrätta oss för en utjämning och komma till ett jämviktsläge. Det brister åtskilligt härvid. Jag kan tillägga, att just detta varit den främsta orsaken till framför allt jordbrukets prekära läge.

I detta sammanhang kan jag ej undgå att påpeka, att det råder stora missförhållanden på livsmedelsdistributionens område. Här tillämpas alltför breda marginaler. Det är icke försvarbart i en svår depressionstid. Dessa stegrade distributionskostnader äro till skada för såväl producenter som konsumenter. Åtskilligt kunde göras till det bättre. d. v. s. i första hand kunde priserna regleras uppåt, utan att minutpriset höjdes. Nu skyller ju distributören på de ökade omkostnaderna, särskilt de höga hyrorna. Jag vill säga, att skall den utjämningprocess, som måste genomdrivas till sist, få verklig effekt, så få även de krafter, som i främsta rummet orsakat hyresstegringen, i likhet med andra regleras därför att affärshyror och bostadshyror äro alltför höga. Det måste bli en begränsning härvidlag. Jag får tillägga, att vi i Skaraborgs län hörsammat jordbruksministerns varma intresse för organisationen och sökt tillrättalägga distributionen och, kan jag säga, även åstadkomma en förbättring

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

på mjölkhanteringens område, men vad visar erfarenheten? Jo, den visar, att man står alldeles handfallen och kommer ingenstans på grund av det läge, som råder. Våra mejerier ha blivit alldeles för dyra. Vi kunna ju ej annat än finna oss i det. Vi kunna icke inverka på det. Det är arbetslönerna, som verkat så fördyrande här som på många andra områden. När vi så gå till distributionen, råder det ett fullkomligt missförhållande. Det blir alldeles för stora omkostnader, som synnerligen hårt drabba framför allt producenten men även konsumenten. Med nuvarande pris på smör är det med högsta nöd vi kunna betala i mejerierna 7 öre per liter mjölk, och därtill komma dessa höga byggnadskostnader samt kostnaderna för maskinell och teknisk utrustning. Det finnes ingen enhetlighet. Jag erkänner gärna, att därvidlag måste jordbrukarna mera hjälpa till än förut. Det är emellertid en fråga, som man icke kan undgå att ägna viss uppmärksamhet åt.

Jag tror, att om man tänker på näringslivet och det läge vi nu befinna oss i, är det en allmän önskan, att vi få en stark hand över vår valuta- och handelspolitik, så att denna blir så avpassad, herr talman, att näringslivet och produktionen kunna hållas flytande och produktionen hållas i nödig omfattning, så att folket så mycket som möjligt kan få arbete.

Jag vill tillägga, att vi jordbrukare vilja och kunna arbeta, men det är nödvändigt, att statsmakterna nu vidtaga sådana åtgärder, att icke den värsta olycka, som kan hända oss, inträffar, nämligen att vi måste gå från gård och grund! Idoghet och lojalitet skall visas från vårt håll. Jag tager fasta på vad som yttrades av herr Möller i går, att de, som drabbats hårdast av krisen, äro de mest oskyldiga. Han uttalade en önskan, att det skulle genom samverkan och samarbete kunna finnas en väg till det bättre och en hjälp. Jag försäkrar herr Möller och samtliga här i kammaren, att det icke skall fattas beredvillighet och försök från vår sida att finna en verklig lösning, som innebär en effektiv hjälp åt jordbruket.

Herr Löfgren: Herr talman! Efter att hava lyssnat till den långa debatten i går och i dag har jag begärt ordet, inte för att göra några längre allmänna betraktelser, utan för att framställa några erinringar till vad som har yttrats under debatten och några randanteckningar till Kungl. Maj:ts nu framlagda budgetförslag.

För att börja med den senare frågan ber jag att få såsom ett allmänt lekmannaomdöme — ty jag vill inte tillskriva mig förmånen att vara någon specialist på budgetfrågor — uttala, att särskilt finansministerns klara och belysande inlägg under debatten i går eftermiddag bidrog att förstärka det intrycket, att regeringen har både i det stora hela väl avvägt de skilda behoven och även sökt vara så rättvis som möjligt, när det gällt att bestämma sättet för täckandet av dessa behov. Finansministern synes mig därför kunna med gott samvete kvitta herr Tryggers och herr Möllers motsatta synpunkter. Högersns ledare anmärkte på de höga arbetslöshetsanslagen, och herr Möller fann dem alldeles för otillräckliga. Dessa motsatta uppfattningar giva uttryck för en olika avvägning av skilda intressen, som väl sammanhänger med de skilda åskådningar, dessa båda herrar bekänna sig till.

Herr Trygger menade, att vårt folks höga kulturstandard snarast är ett hinder för anpassningen efter en försämrad ekonomisk situation, och rent bokstavligt sett kan det ju finnas skäl för detta. Men samtidigt frågar man sig: är det bättre ställt i länder, där befolkningen står på en låg materiell kulturstandard? Jag tror det knappast. Snarare är det väl så, att de folk, som hava skaffat sig bättre levnadsvillkor, hava lyckats göra detta på grund av större kvalifikationer, högre arbetsskicklighet och mera flit. Men allt detta är ju egenskaper, som ändå äro av synnerligen stort värde i den internationella ekonomiska

konkurrensen. Herr Möller återigen ansåg, att arbetslöshetsanslagen voro alldeles otillräckliga, och speciellt pekade han på statens byggnadsarbeten och sade, att sådana borde kunna sättas i gång i mycket större utsträckning än som i statsverkspropositionen avsetts; han menade till och med, att man skulle kunna tillgripa lånemedel för att tillgodose detta syfte. Här synes det mig emellertid som om finansministern ställde kyrkan mitt i byn, när han starkt betonar vikten av att i möjligaste mån upprätthålla befolkningens levnadsstandard — jag säger, *i möjligaste mån* — samtidigt med att man iakttagit den sparsamhet och planmässighet i den ekonomiska statshushållningen, som bör vara grunden för all finanspolitik i alla tider och så mycket mera är det i denna tid. Det förefaller mig, att man mycket väl kan driva den satsen, att man i en tid av arbetslöshet har anledning att sätta i gång med byggnads- och andra företag, som man eljest skulle låta vila — man begagnar tillfället att på detta sätt tillgodose ett behov på den väg, efter vilken man här i Sverige huvudsakligen har sökt avhjälpa arbetslösheten, nämligen genom nödhjulsarbeten. Det må vara hänt. Men jag tycker, att man inte kan begära, att finansministern, samtidigt som han — såsom jag tror, med allas gillande — går in för ett program, avseende större planmässighet och bättre ekonomi i den statliga byggnadsverksamheten i allmänhet — ty det är en av punkterna i statsverkspropositionen — skall komma med förslag, som skulle sönderbryta en dylik planmässighet i hushållningen.

I fråga om arbetslösheten skulle jag emellertid vilja göra en liten erinran. När man talar om arbetslösa och hjälpen till dem, tänker man närmast på de kroppsarbetande klasserna. Men problemet går numera mycket vidare än så. Finansministern vände sig på tal om den extra inkomstskatt, som här föreslås, mot påståendet — det särskilt i pressen framförda påståendet — att denna skatt skulle bidra till medelklassens exploatering. Det må vara, att detta är ett alldeles för överdrivet uttryck för den ökade skattebördan, som det här är fråga om. Det hade, om jag inte har räknat fel, blivit sämre ställt, därest man gått den väg, som antyddes av herr Trygger såsom den lämpliga, nämligen att man hade ökat den allmänna skatteprocenten. Men däremot är det ju ofrånkomligt, att de arbetslösas skaror, som icke drabbas av någon skatteökning, därför att de inte ha någon inkomst, undan för undan ökas med nya kategorier från de s. k. intellektuellas led — kontorister, ingenjörer, tjänstemän och andra dylika. Även i normala tider är det ju så, att rationaliseringen har ingripit och begränsat arbetstillfällena även för dessa grupper, som då bli utan arbete, men ändå värre är det i tider som dessa. Om många av dem kan man med rätta säga: »Gräva kunna de icke, och tigga få de icke.» Om det allmänna därvidlag kunde vidtaga några anstalter — jag medger, att det är förenat med stora svårigheter — för att anordna lämpligt arbete även åt dessa i möjligaste utsträckning, vore det endast en gärd av enkel rättvisa från samhällets sida.

Om jag sålunda hos regeringen vill erkänna både dess sparsamhetsvilja och dess hänsyn till sociala synpunkter, ber jag särskilt att få tacka, jag vet inte, om jag skall säga regeringen eller försynen eller en föräldrad grundlag, för att riksdagen fått tillfälle att pröva ytterligare statsingripanden, innan de vidtagits av regeringen. Vad är det egentligen för mirakel man begär av regeringen? Jag satt och hörde på den siste talaren, som på ett synnerligen belysande sätt framlade jordbrukets svårigheter — för avhjälpan av dessa svårigheter fann han bara en enda utväg: riksdagen och framför allt regeringen skulle hjälpa. Ja, mina herrar, »fort, men dumt», är ju överhuvud taget ingen klok levnadsregel, men det är det allra minst i politiken. Det händer också, att man genom tullskydd eller importförbud eller importrestriktioner eller andra liknande åtgärder hjälper på ett område men stjälper på andra, som kanske äro viktigare. I den inbördes samverkan, som råder mellan olika faktorer inom

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

det ekonomiska livet, kunna sålunda dylika åtgärder faktiskt komma att mera skada än gagna. Herr finansministern påvisade i går med synnerlig klarhet och enkelhet — vilka egenskaper inte motsäga varandra — vari vår import egentligen består. Vi funno då, att det allra mesta var saker, som vi behöfde och inte kunde producera här hemma, medan en annan mycket betydande del var nödvändig att importera just för att vi skulle kunna exportera och sålunda hjälpa upp vår handelsbalans. Vi få nu se och pröva vad regeringen kommer med för speciella åtgärder. Men för min del ber jag att få taga fasta på herr finansministerns löfte att så långt som det i dessa tider är möjligt fullfölja vår gamla handelspolitik och att icke vare sig på jordbrukets område eller på andra områden låta, såsom finansministern uttryckte sig, »de magra tegarna betala för de feta».

Herr finansministern sade, att de olika förslag, som vid förra riksdagen framställdes för avhjälpande av jordbrukets svårigheter, avsågo en situation, som, trots att den var rätt svår, dock var mycket lindrigare än den nuvarande. Ja, det må vara sant, att läget för jordbruket är mycket värre nu, men skillnaden är också den, att de svårigheter, som börjat inom jordbrukets område, nu ha sträckt sig såsom en kräfta till andra näringslivets grenar. Och att märka är, att, medan jordbruket ändå — det ha alla från skilda partier erkänt — fått en hel del hjälp från statsmakternas sida i form av rena subventioner eller eljest, så har industrien icke fått något motsvarande. Och det är väl ändå så, att ju vidsträcktare den ekonomiska sjukdomen — låt mig kalla det så — sprider sig, dess svårare är det att gå subventionsvägen vare sig direkt eller indirekt, ty till sist frågar man sig: vem i all världen skall betala?

Om jag sålunda gillar budgetförslaget allmänna tendens, skulle jag ändå vilja sätta ett par frågetecken i dess detaljer. Till en början är det väl så, att på somliga områden, där man i år sparat, har detta — det kan måhända inte hjälpas — skett på ett sådant sätt, att man sparar ihop ytterligare utgifter till ett annat år — om inte fördubblade, så dock ökade utgifter. Exempel kan man hämta från behandlingen av vissa löneregleringsfrågor. Jag tänker därvid närmast på de stora grupperna av lägre statstjänstemän, för vilka år från år ställts i utsikt, att de skulle få en lönereglering, vilken sedan undan för undan har undanskjutits. Det kan icke hjälpas, att detta samlar ihop sig till sist till ett krav, som man har mycket svårt att motstå.

En annan sådan punkt, som såvitt jag vet inte blivit berörd i debatten men som påpekats i en liberal tidning härom dagen, är, att de stora besparingarna på försvarets huvudtitel tydligen hava vunnits genom en välvillig hållning från vederbörande chefsmyndigheters sida. I samråd mellan departementschefen och dem har man i godo, skulle jag vilja säga, kommit fram till ett resultat, som för budgetåret medfört stora besparingar. Men detta har skett med det förbehåll från dessa myndigheters sida, att det endast är för i år, som dessa besparingar medges; till ett annat år blir det så mycket nödvändigare att täcka behovet. Även där kan man få en eftersläng av tidens svårigheter ett annat år, därigenom att dessa utgifter komma tillbaka ökade, därest det inte skulle bli så, att den nu arbetande försvarsberedningen eller den blivande internationella avrustningskonferensen kommer att lätta regeringens ställning till militärutgifterna. Det är ju möjligt, att så blir fallet, men det är inte någonting att lita till.

Vad sedan angår de beräknade inkomsterna kan man kanske på olika punkter sätta ett frågetecken. Vad jag särskilt skulle vilja säga är, att jag ändock undrar, om man inte nu har ökat beskattningen å automobilerna, dessas ringar och bränsle och allt vad därtill hör, till den grad, att man kan börja frukta, att hönan som värper guldäggen inte längre orkar. När man under denna skattetitel räknar med en viss inkomst, sker det under hänvisning till

riksräkenskapsverkets utredning, där det heter, att verket med nuvarande skatter tror på en fortsatt utveckling av motorismen. Men det är just det: *med nuvarande skatter*. Frågan är, när man kommer till den gräns, där det inte längre kan tänkas en utveckling utan snarast en begränsning med åtföljande skatteminskning i stället för skatteökning.

Vad därefter angår den extra inkomstskatten vill jag inte precis framställa någon anmärkning mot denna, men jag skulle vilja göra en fråga, som emellertid inte behöver besvaras, därest finansministern på något sätt anser den vara närgången. Jag håller med finansministern om att det är bättre att nu uttaxera en extra inkomstskatt än att höja den allmänna skatteprocenten och även därom, att man låter skatten betalas endast av fysiska personer och inte av aktiebolag, varigenom man undviker att ytterligare betunga näringarna. På detta sätt framstår också skatten mera som ett provisorium, än eljest skulle vara fallet. Men jag skulle ändå gärna vilja veta, varför man inte kombinerat den extra inkomstskatten med en ökning av förmögenhetsskattens nuvarande låga procent. Det kan inte gärna vara av principiella skäl, som man underlåtit detta, eftersom man ändock har givit sig in på att beskatta förmögenheten, och procenten nu är så pass låg. När finansministern vid uppläggningsen av sitt förslag åberopar sig på bolagsskatteberedningens betänkande, vill jag erinra om att bolagsskatteberedningen ju föreslår en ökning också av förmögenhetsskatteprocenten. Jag frågar mig då, om det kanske just är med hänsyn därtill — för att förmögenheten inte skall belastas från två håll — som regeringen nu vid anordnande av den extra inkomstskatten har undantagit ökningen av förmögenhetsprocenten?

Jag begärde inte ordet allenast för att göra dessa randanmärkningar till budgetförslaget utan med anledning av några yttranden, som förekommo under debatten i går. Där framkommo vitt skilda meningar om orsakerna till den nuvarande krisen i vårt land och i världen i övrigt. Ingen gav sig däremot just in på botemedlen, utom herrar Möller och Branting, vilka kunde anvisa ett universalmedel mot krisen, nämligen att ersätta den bankruttede privatkapitalismen med en gammal eller kanske modern socialism. Jag tror, att vi litet var av oss gå med på att de spridda och stridiga krafterna i det nuvarande ekonomiska systemet inte ha rätt på de politiska och nationella maktfaktorer, delvis med ekonomiska motiv, som stått i vägen för ett tillfrisknande på det ekonomiska området. Men jag skulle bara vilja fråga, om våra vänner här i kammaren anse sig kunna fritaga de socialdemokratiska partierna i olika parlament från en viss delaktighet i denna nationalistiska eller nationella avstängningspolitik. Jag törs verkligen knappast tro herrarna, när ni försäkra, att en socialistisk revolution — såsom t. ex. herr Nerman säger — eller en socialistisk emvandling — som andra säga — skulle råda bot på eländet. När och fjärran ha vi ändå erfarenheter, som trots herr Nermans mening synas mig tala ett motsatt språk. I varje fall erkänner ju herr Möller, och längre behöva vi inte gå, att omstöpningen till ett socialistiskt samhällsskick inte kan ske så där hux flux utan tar mycket lång tid och långa förberedelser. Herr Möller har med andra ord säkerligen samma åsikt som sin partivän herr Backlund, vilken i ett föredrag häromsistens — om det nu var rätt refererat — yttrade, att vi få inte lita på socialismen, vi få tvärtom gå ut ifrån, att socialismen inte är mogen för att övertaga det nuvarande samhället, utan vi ha att försöka att laga revorna i det nuvarande privatkapitalistiska samhället eller också vänta oss att gå under. Tycker ändå inte, när allt kommer omkring, herr Möller med herr Öne, såsom denne sade i går, att en fri kapitalism torde vara bättre än en nationalistisk socialism? Nej, mina herrar, såsom praktiska män, vilka just för närvarande hava svåra praktiska frågor att lösa, böra vi inte allt för mycket syssla med omtvistade och rätt så oklara doktriner. Vägen till ekonomisk

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

hälsa i världshushållningen är besvärlig nog ändå. Låtom oss här hemma göra så gott vi kunna och samtidigt taga vår blygsamma del i arbetet på det program, som uppdragits av den ekonomiska expertisen, vilken också till viss del är socialistisk. Denna expertis har i det ena välmotiverade uttalandet efter det andra givit oss en anvisning på vägen till en förbättring av det ekonomiska tillståndet: ordnad produktion och fri handel, patriarken Josefs numera tillrättakomna sparsamhetsprogram och framför allt politisk avspänning mellan nationerna. Dit hör också att söka åstadkomma en minskning av rustningsbördorna. Jag tycker, att det är ett program, som vi litet var kunna ansluta oss till, fränsett vår politisk-ekonomiska åskådning. Jag tycker för min del, att detta program räcker en bra stund och säkerligen också är det enda, som leder till målet.

Men under tiden ha vi våra strider här hemma att avveckla.

Herr Nerman nämnde nyss, och jag ber att i denna punkt få göra samma hänvisning, hurusom just här i riksdagshuset pågått och kanske just i denna stund pågå förhandlingar, som i själva verket ha ett mycket större realintresse än budgetdebatten. Det gäller hundratals människors och familjers levebröd och arbetsmöjligheter för en stor del av vår industri under månader och kanske år framåt. Det är ett gott varsel för fredssträvandena och deras framgång, att ledningen på ömse sidor vid dessa förhandlingar har ådagalagt så stark ansvarskänsla, vilja till uppoffring och insikt om situationens allvar, att man har trott som så gott som säkert, att förhandlingarna skulle leda till ett positivt resultat. Skulle det inte vara möjligt, att fackföreningarna — en annan gång kan det framkomma något organisatoriskt fel inom arbetsgivarorganisationerna, men i detta fall tänker jag speciellt på arbetarnas organisationer — skulle det inte vara möjligt, säger jag, att i arbetarrörelsens intresse finna på ett sätt, varigenom man kunde utrusta fackföreningarnas ledare, som ha visat sig så väl förtjäna förtroende, med större auktoritet och beslutsmöjligheter? Jag bara riktar denna fråga till dem som makten hava, ty jag hyser ingen förhoppning om eller tanke på att man här i riksdagen nu skulle kunna på lagstiftningens väg ytterligare stärka de faktorer, som bestämma över fred eller krig på arbetsmarknaden. Vad vi för närvarande i riksdagen kunna göra är däremot att undvika partipolitiska gräl, som må gagna partierna ur agitatorisk synpunkt men som äro av tvivelaktig nytta för arbetsfreden.

»Bort med alla väpnade band!» utropade herr Möller, och han menade tydligen därmed både fascistiska och kommunistiska kårer. Jag ber att få instämma häri, men jag vill tillägga, att det naturligtvis också är att tillråda att söka åvägabringa en komplettering av lagstiftningen, vilken effektivt förhindrar olagligt innehav av vapen liksom också militärövningar och dylikt utan offentlig kontroll och som bereder möjligheter till en bättre kontroll över vad som försiggår vid större folksamlingar, vare sig demonstrationer eller folkmöten. och som särskilt innefattar skyldighet att anmäla dylika möten på landsbygden, något som icke nu föreligger.

Det är allt skäl — det vill jag visst inte bestrida — att hålla ett vaksamt öga ur ordningens och samhällets synpunkt på vad jag ville kalla, inte den kommunistiska rörelsen, utan den kommunistiska främlingslegionens organisationer och metoder här i Sverige. Men, mina herrar, jag tror icke, att det är behövt, och det kan i nuvarande situation bidra till en oberättigad förstoring av bolsjevikfaran, att påyrka skärpta bestämmelser i allmänna strafflagen mot högförräderi och andra landsfarliga handlingar. Det finns för övrigt, herr talman, olika slags folk också bland kommunisterna. Vi känna och frukta måhända herr Kilbom, och vi ha nyss hört herr Nerman, vilken talar i en törhända mildare och mera verserad ton, men som icke dess mindre kanske har på herrarna gjort intryck av att hysa särdeles samhällsfarliga åsikter.

Men kommunismen är också den en samhällslära, och skiftningarna i denna lära liksom de mänskliga olikheterna hos dess bekännare äro sådana, att man inte kan skära alla kommunister över en kam. I förbigående sagt och då här talats så mycket om Ådalen, vill jag nämna, att uppe i Ådalen betraktades Kilbomskommunisterna närmast såsom ett slags moderata vänstermän. Det var egentligen Sillénarna, som från alla håll — jag tror, även från Kilbomskommunisternas sida — betraktades som de riktigt svåra kommunisterna. — Ja, herr Nerman förstår nog vad jag menar med denna åtskillnad. — För att nu skilja fåren från getterna vill jag därför — och här ber jag att få vända mig mot herr Branting — visst inte förringa Sillénkommunisternas roll och det ansvar de burit för händelserna i Ådalen. Att göra det synes mig lika oberättigat som att blunda för att olyckliga tillfälligheter och oriktiga dispositioner från de civila och militära myndigheternas sida också bidragit till vad som inträffat. Men på samma gång säger jag, att det är övertro på strafflagen att tillgripa ytterligare skärpta straffbestämmelser för att motverka den kommunistiska rörelsen, likaväl som det synes mig ådagalägga alltför stor beskedlighet att, innan vi fått en förstärkt civil polismakt, vilja förhindra varje möjlighet att i vilket fall som helst använda militärmakt mot svåra oordningar och uppträden. Det må ha varit olämpligt i ett fall, men att generalisera och säga att vi — även utan att ha fått den förstärkta polismakt, som det är avsett att tillskapa — under inga förhållanden behöva och att vi därför böra avsvärja oss varje bruk av militär ordningsmakt, det kan jag icke gå in på.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr Branting sade att hela idén med en statspolis är en följd av skotten i Lunde; det var ungefär så orden föllo. Nej, mina herrar, vi behöva inte stanna i Lunde. Vi behöva bara fortsätta till Sandviken, för att vi skola kunna erkänna behovet av en starkare och bättre organiserad polismakt. Vid valet mellan en sådan och användningen av militär, vid valet mellan en sådan statens stärkta polismakt och de väpnade band, varom herr Möller talade, ger jag för min del företrädet åt den civila polismakten. Men såsom socialministern anmärkte i gårdagens debatt, kan samhället icke ställa sig värlöst emot oordningar.

Det samförstånd, som vi äro angelägna att skapa för att uppnå en bättring av de rådande missförhållandena både här hemma och så småningom även ute i världen, tyckes det mig, att vi böra eftersträva också här i riksdagen. Vi böra skaffa oss en överblick över de skilda svårigheterna och de vägar, efter vilka de kunna lösas. Jag vill ansluta mig till dem, som vilja både ge och följa det råd, som jag tror först framfördes av finansministern, nämligen att utan partisinne men med lugn och besinning taga itu med de olika svårigheterna och göra ett allvarligt försök att lösa dem.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Den siste ärade talaren satte ett frågetecken vid två av posterna i inkomstberäkningen, och jag skall tillåta mig att bara ett par minuter yttra några ord om ifrågavarande siffror.

Det finnes möjligen ett visst fog för det frågetecken, som sattes vid beräkningen av inkomsterna från bilismen, men jag tror, att man i varje fall där icke skall komma under de siffror, varmed kommunikationsministern och jag räknat. Det är riktigt, att man, såsom skett förut under flera år, har räknat med en ytterligare stegring av motorismen i vårt land och följaktligen med ökade inkomster från den hittillsvarande skatten. När det sedan gällt de 15 miljoner, som beräknats inflyta genom den föreslagna skärpningen i beskatt-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ningen, har man dock hållit en marginal på 1 à 2 miljoner kronor. Om jag därtill lägger, att jag förutsätter, att dessa nya skatter skola komma i tillämpning under någon del av nu löpande budgetår, även om det endast blir en eller annan månad, bör ju också detta stärka beräkningarna, ty, som herrarna väl veta, kommer vad som här flyter in under detta budgetår, i olikhet mot andra medel, icke att gå till kassafonden, utan reserveras och komma till användning för samma ändamål som eljest, d. v. s. till vägändamål.

Beträffande den anmärkning, som riktades mot det framlagda förslaget om extra inkomst- och förmögenhetsskatt, vill jag endast nämna, att i bolagskatteberedningens utredning och förslag inbegripes en ändring av förmögenhetsskattedelen från en sextiondel till en femtiondel, alltså en ökning, och därtill har fogats en spår, som skulle verka i den riktningen, att förmögenhetsobjekt, som icke lämna avkastning, icke så hårt drabbas. En sådan höjning från en sextiondel till en femtiondel har jag icke ansett vara lämplig, just med hänsyn till vad jag förut framhållit beträffande det förslag, som nu är ute på remiss.

Herr Forslund: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att motsäga jordbrukarna, då de här anmält sitt missnöje, utan det är en helt annan fråga, som föranlett mig därtill. Men jag vill likväl till jordbrukarna säga några få ord. Jag tror, att det skulle vara gagneligt, om de själva talade litet mindre om vad särskilt fackföreningsfolket kräver och på så sätt undveke att framskapa en känsla av att det finnes en viss rågång mellan de övriga lönearbetarna och jordbruksarbetarna. Jag vill säga, att jag icke alls tror, att det hos arbetarklassen är något intresse av att det skall finnas en sådan rågång, därför att arbetarna, åtminstone många av dem, ha sina rötter i jordbrukarhemmen. Jag vill icke heller tvista med den talare, som i går försökte övertyga oss om att det var billigare att slå ihjäl en spädgris än att uppföda densamma. Den saken kan icke bli föremål för någon tvist, ty det är helt naturligt billigare att slå ihjäl den. Jag skulle också till samme talare vilja säga ett par ord med anledning av hans tal om jordbrukarkronan och lantarbetarkronan. Med detta uttryck ville han väl markera, att lantarbetarna skulle stå i någon gynnsammare ställning än landets jordbrukare. Det skulle enligt min mening vara mera belysande, om samme talare här ville söka skildra själva den levnadsstandard, som är till finnandes inom dessa båda grupper. Ja, det skulle till och med vara ännu mera belysande, om han här ville beskriva ett dukat julbord hos den egentliga lantbrukaren och ett dukat julbord hos lantarbetaren. Jag tror, att vi därigenom skulle komma till klarhet om att lantarbetargrupperna icke befinna sig i någon gynnsam ställning.

Under gårdagen uttalades med skärpa, att vårt penningvärdes stabilisering skulle möjliggöras, om man på ett lämpligt sätt anpassade löneläget, och det framhölls, att lönerna borde sänkas. Jag vill framhålla, att även detta påstående är nog ett överord, ty inom vissa industrier ha ju icke lönerna den betydelse, som man vill göra gällande. Det finns ju industrier, där ställningen icke skulle bli förbättrad, om man också plockade bort hela lönekontot. Detta är bara ett bevis på de stora svårigheter, som äro till finnandes för sådana industrier. Jag tänker, att Lapplandsmalmen icke skulle säljas i större mängder, om vi också för dagen kunde helt avskryva lönekontot. Detsamma är säkert förhållandet på en hel del andra områden. Man kan således icke generalisera.

Dessutom vill jag tillägga, att då man vill giva råd på denna punkt, bör man icke bara tala om lönerna, som om det endast vore de för arbetarna fastställda lönerna, som enbart ingå i kostnaderna för själva produktionsprocessen. Varför kan man inte säga, att alla samhällsmedborgare få nöja sig med en något

minskad inkomst i stället för att bara tala om att botemedlet ligger i att lönenivån borde sänkas i vårt land?

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Jag vill också poängtera, att den svenska arbetarklass, som har sitt hemvist i våra fackliga organisationer, redan i början av den högkris, som inträffade i och med guldmynntfotens övergivande, har varit i tillfälle att giva till känna sin bestämda freds vilja i syfte att möjliggöra en sådan stabilisering, som man här talat om. Redan den 7 oktober, alltså helt få dagar efter det beslutet om guldmynntfotens upphävande fattades, voro de fackligt organiserade arbetarna genom sin centralorganisation i tillfälle att inför offentligheten deklarerat, att arbetarklassen var beredd att gå in för en prolongering av alla avtal. Detta anbud upptogs icke av motparten och föranledde, efter vad jag tror, ej heller några särskilda åtgärder från regeringens sida i syfte att lösa avtalsfrågorna på ett dylikt sätt. Detta har säkerligen försämrat vår valuta mera än själva löneposterna såsom sådana. Det skulle säkert ha varit lyckligare, om man redan i början av oktober månad aktivt gått in för att få de då uppsagda löneavtalen omedelbart prolongerade. Arbetarna ha ju också under hela tiden hållit fast vid sin då uttalade mening, men de ha icke fått det svar, som var erforderligt för att tanken i praktiken skulle kunna omsättas. Jag vet icke, huruvida regeringen haft möjlighet att göra någonting på denna punkt. Jag vill icke underlåta att nämna, att regeringen givit sin medverkan i fråga om en detalj, för vilket jag är tacksam, men det har förefallit mig, som om något aktivt inflytande icke förekommit på de stora områdena, åtminstone icke efter den 7 oktober, för att åstadkomma en sådan ordning, vilken enligt min mening sannolikt skulle ha inneburit ett av de bästa läkemedlen i denna process, där man nu vill rekommendera läkemedel av helt annat slag. Detta är endast sagt i förbigående, och det innehåller intet klander mot regeringen, utan är mera avsett att belysa, att det påstående, som gjorts av kammarens ålderspresident, nog icke är så fullt riktigt. Man skulle väl ha kunnat gå en annan väg och därigenom också säkert ha medverkat till att kronans stabilisering kanske inträffat vid ett mycket tidigare tillfälle än som nu blivit fallet. Det bör i denna kammare bliva tydligt klarlagt, att det icke är den fackligt organiserade arbetarklassen, som utgjort ett hinder för en sådan ordning. Den har tvärtom sträckt fram sin hand, men denna har icke mottagits.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja yttra några ord om en fråga, som synes vara litet dold i den proposition, som vi nu behandla. Här har framförts förslag om uttagande av en extra skatt av de samhällsmedborgare, som ha en inkomst, överstigande en viss gräns. Dessa skulle, enligt vad finansministern här omnämnt, uppgå till 53,000. Men i samma proposition talas det också om en grupp, som finansministern icke i detta sammanhang berört, men som realiter får göra ett liknande offer. Det föreslås nämligen en löneminskning för statstjänarna, utan att regeringen angiver det belopp, vilket de på sådant sätt få avstå. Man talar mera om att det är en lämplig åtgärd och att man därigenom också skall få någon begränsning av statens blivande utgifter för ifrågasvarande ändamål. Det förefaller mig ligga en viss slöja över det hela, och jag anser det lämpligt, att man något litet lyfter på den, för att se vad förslaget egentligen innebär. Om man utgår från vad jag från min sida här ansett vara riktigt, nämligen en prolongering av förut gällande avtal, betyder ju detta, att statstjänarna få lämna ifrån sig ett belopp, som av fackmännen påstås uppgå till 3.6 miljoner kronor för varje enhet, varefter dyrtidstillägg beräknas. Om vi finge den prisförhöjning, som någon av lantbrukarnas representanter här nästan bad om och indexläget komme att stå vid 164, skulle det betyda, att statstjänarna, för att staten skall kunna finansiera sin budget, d. v. s. i alldeles samma syfte som den extra skatt, vilken finansministern skall uttaga av de 53,000 medborgarna, finge lämna ett ungefär lika stort belopp. Det

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

bleve nämligen 10.8 miljoner kronor och det fattades alltså icke mer än 1.2 miljoner kronor för att statstjänarna skulle få lämna ifrån sig fullt samma belopp, som man uttager av de högre inkomsttagarna i form av en extra skatt. Enligt det framlagda förslaget kommer denna extra inkomstskatt att verka så, att en person med en beskattningsbar inkomst på 8,000 kronor skall betala 10 kronor i extra skatt, medan en person uppe vid en beskattningsbar inkomst av 15,000 kronor skall lämna 95 kronor. Går jag till de statstjänare, som befinna sig vid en lön av t. ex. 3,000 kronor, får en sådan statstjänare lämna 30 kronor till staten, för att staten skall kunna finansiera sin budget, medan den man, som har 8,000 kronor i beskattningsbar inkomst, endast får lämna 10 kronor. Jag ber också att få påpeka, att när alltsammans är färdigt, betyder det, vilket finansministern icke nämnt för oss, att samme man, som hade 3,000 kronor i inkomst, har lämnat 90 kronor eller nästan lika mycket som svarar mot en beskattningsbar inkomst på 15,000 kronor.

Jag vill i all korthet framhålla, att denna anordning icke vilar på fullt rättfärdiga grunder. Man kan ju, som en föregående talare gjort, med rätta peka på att ifrågavarande människor fått löfte om förbättringar, det har resonerats i en utredningskommitté, och man har beräknat, att det skulle framkomma ett förslag om en lönerrevision, vilken väl icke skulle innebära en försämring utan gå i den andra riktningen. Nu har man här i all stillhet, jag tänkte tillägga snällt, skrivit de där orden, och saken omtalas i en mycket oskyldig form, men dess verkliga innebörd är vad jag här skisserat.

Jag skulle vilja tillägga, att det enligt min mening varit mycket lämpligt, om samma utskott fått behandla frågan om dyrtidstillägg till statstjänarna och det föreliggande förslaget om arvoden åt oss själva.

Jag förstår, att man från regeringshåll särskilt talar om att statens järnvägar icke skulle lämna ett tillfredsställande ekonomiskt resultat och att det därför är alldeles nödvändigt att som här föreslås nedbringa kostnaderna. Jag må säga, att de sista uppgifterna härom, som just återfinnas i tidningspressen i dag, icke giva anledning till så stora bekymmer i detta hänseende. Statens järnvägars ekonomiska resultat för de elva första månaderna av föregående år, som ifrågavarande uppgifter avse, vill jag icke beteckna som dåligt. Man får ju här icke förglömma, att bortsett från de stora tjänster, som ifrågavarande verk får göra det allmänna utan att man kan lägga rent ekonomiska synpunkter på varje arbetsprestation, har det likväl fullt förräntat sitt kapital så när som på ett belopp av 2.6 miljoner kronor. Nu kanske någon kan invända, att när jag talar om hel förräntning, ingår i resonemanget ett fel i så måtto, att statens järnvägar fått rätt att förränta ett lägre belopp. Men detta måste ju också ses i sammanhang med helt andra omständigheter, vilka vi nu icke här böra upptaga till diskussion. Det är i varje fall icke så synnerligen många företag, som visa det resultatet, att de, ehuru man har avsatt 12 miljoner kronor till en förnyelsefond, alltså till avskrivning på de gamla värdena, ändock kunna lämna en förräntning på 22 miljoner kronor, som fallet är med statens järnvägar.

Jag skulle önska, att de ledamöter, som komma att behandla förslaget rörande statstjänarnas dyrtidstillägg, skola i någon mån se denna fråga ur den synpunkt, som från de fackligt organiserade arbetarna har framförts, nämligen att det rätta läkemedlet icke är, att arbetarna ovillkorligen skola avstå från så och så många procent av sina löner. Då man här begär att få behålla vad man har, förväntar man att finna förståelse på den motsatta sidan. Som tjänsteman i en av personalens organisationer, vill jag förklara, att organisationerna denna gång av hänsyn just till det prekära ekonomiska läget för sin del äro beredda att avstå från alla andra krav än att få behålla vad riksdagen beslutade förra året.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Med anledning av herr Forsslunds yttrande på tal om valutakrisen, vari han ifrågasatte, huruvida icke regeringen, i samband med att den svenska kronan lämnade guldmyntfoten, ansåg det vara skäl att ingripa för att försöka åstadkomma en överenskommelse mellan de parter på arbetsmarknaden, som till den 30 september hade att uppsäga sina avtal, därest de önskade nya förhandlingar, vill jag framhålla, att ett sådant ingripande från regeringens sida verkligen förekom. Den 29 september, sålunda dagen efter det beslutet fattats om att lämna guldmyntfoten, anmodade socialministern och jag representanter för båda parterna, såväl för Arbetsgivarföreningen som för arbetarsidan, att komma upp och överlägga om saken. Vi hemställde till båda parterna, med hänsyn till den ovisshet i valutaavseende, som man nu hade att räkna med, sålunda en ovisshet om vad en prisbestämning på lönerna i själva verket innebar, huruvida man icke skulle kunna ena sig om en prolongering av de gällande avtalen under ett år. Båda parterna förklarade, att de sedermera skulle lämna besked till oss om den saken. Besked inkommo också, men från ena sidan av det innehåll, att man icke ansåg sig kunna avstå från uppsägning av avtalen.

Vad beträffar herr Forsslunds yttrande nu, i vad gäller statstjänarnas löneställning och regeringens förslag, att man skall stanna vid en fixerad dyrtidstillägssiffra, 58, förhåller det sig ju därmed så, att fjolårets beslut innebar en avvikelse från den gamla regeln, att ett på visst sätt uträknat dyrtidindex skulle få vara avgörande för statstjänarnas dyrtidstillägg. Detta beslut fattades i fjol under en situation, som i ekonomiskt avseende ur statens synpunkt var visserligen icke lysande, men dock väsentligt bättre än den som föreligger i år. När det nu i år gällde för regeringen att taga ståndpunkt till frågan, kunde man icke undgå att taga även denna sak under omprövning. Från regeringens sida befanns det då skäligt, att man icke i fortsättningen godtog fjolårets avvikelse på denna punkt, utan stannade inför en fast indexsiffra, som sammanföll med den som gällde under det kvartal, när budgeten utarbetades.

När herr Forsslund erinrade om att man tidigare beslutit att genom en kommitté utarbета förslag om dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna, får jag påpeka, att detta också skedde under ett från statens synpunkt helt annorlunda beskaffat läge än det nuvarande, och att de utgångspunkter, från vilka kommittén verkställde sina beräkningar, ju voro helt annorlunda än de nu föreliggande. Jag får sålunda säga, att om herr Forsslund vill göra gällande, att här gentemot personalen föreläge ett orättfärdigt förfaringssätt, så kan jag inte vara med om att godkänna det påståendet. Det föreligger ett för personalen mindre gynnsamt förfaringssätt, än vad man tidigare och i en annan situation ansåg sig kunna räkna med, och ingenting annat.

Vad beträffar de förluster, som, om man som utgångspunkt tar fjolårets beslut, nu enligt regeringens förslag komma att drabba statstjänarna, så kan ingen säga någonting bestämt härom. Det beror ju på den utveckling, som våra priser här i landet i fortsättningen komma att uppvisa. För närvarande kan man endast göra rena gissningar, om man skall räkna med ett alltjämt sjunkande index eller om man skall förfara som herr Forsslund, räkna med en återgång, en stegring av indextalet med, om jag inte uppfattade honom fel, 6 procent. Då kommer man från 158 till 164. På det sättet kan man ju resoneringsvis få fram vilka »offer» som helst. Därom kan man emellertid, som sagt, i detta ögonblick inte säga någonting. Men om vi här i landet stanna vid de gamla lönebestämmelserna och antaga, att det indextal består, som gällde då budgeten framlades — i det avseendet har det senare till och med åstadkommits någon sänkning — då får man dock säga, att vårt land i förhållande till varje annat jämförbart land förfarit med varsamhet vid behand-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

lingen av sina tjänstemän. Å andra sidan vill jag säga, att de förebråelser, som i går både i denna och i andra kammaren gjordes mot regeringen, därför att man icke skurit ned lönerna hårdare, icke heller synas mig vara av sådan beskaffenhet, att de böra verka övertygande på någon punkt.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är bara en liten vänlighet mot finansministern, som jag omöjligt kan undertrycka efter hans uppträdande i går till försvar, som han trodde, för åttonde huvudtiteln och den behandling, denna rönt i årets statsverksproposition.

Jag är fullt överens med ecklesiastikministern i de principer, han deklarerade, då han ansåg, att vid budgetbehandlingen eller vid budgetens uppställande man inte fick gå fram på alldeles samma sätt i fråga om kulturhuvudtiteln som beträffande de andra huvudtitlarna. Men då det gällde, som herr finansministern påpekade, så vitt jag förstod det, endast en sänkning av 0.02 procent av åttonde huvudtitelns slutsumma gentemot fjolåret, så äro därvid några synnerligen beaktansvärda omständigheter att taga i betraktande. För att reparera statens usla finanser har finansministern i årets budget föreslagit upptagande av en extra skatt på rusdryckskonsumtionen av 22,000,000 kronor. Det är ju inte precis i stil med det gamla nykterhetsprogrammet att försöka i allt högre grad befria staten från beroende av rusdrycksmedlen, men jag skall inte så mycket kälta på den punkten, och det ha ju inte heller mina meningsfränder i nykterhetsfrågan gjort. Det finns åtskilligt, som kan tala för att under sådana nödtider som nu kunna gärna de, vilka ha råd att förtära rusdrycker, lämna en försvarlig extra slant till statens budget. Det är således inte precis på den punkten, som min opposition emot behandlingen av åttonde huvudtiteln sätter in.

Men nu inträffar det särskilt för en nykterhetsvänlig regering ganska pikanta, att finansministern för att reparera statens dåliga affärer inte bara vill taga in 22,000,000 kronor extra på rusdryckskonsumtionen, utan för samma ändamål vill han också använda en del av de penningar, som bruka gå till nykterhets- och folkupplysning. Det faller mig naturligtvis inte ett ögonblick in att misstänka, att den ekmanska regeringen resonerar på det sättet, att för att man skall vara säker på att få in den beräknade ökningen av 22 miljoner kronor är det bäst att se till, att nykterhetsarbetet inte blir så effektivt, ty därigenom kan effekten av skatthöjningen på något vis sättas i fara! Men fastän jag inte alls vill insinuera detta, så måste man dock erkänna, att det ser illa ut av en nykterhetsvänlig regering att på en gång framlägga dessa två förslag till reparerande av statens dåliga affärer: dels höjning av skatten på rusdrycker, dels sänkning av anslagen till nykterhetens främjande. Och det inte bara ser illa ut, det är illa gjort att gå fram på det sättet.

När finansministern nu trodde sig komma ecklesiastikministern till hjälp genom att i går påpeka, att det dock praktiskt taget inte alls var någon sänkning på åttonde huvudtiteln, så får detta påstående sin rätta belysning, om man tittar på de olika avdelningarna i huvudtiteln. Där finns en avdelning, avdelning K, som handlar om »Folkbildningsåtgärder för övrigt» och som även innefattar nykterhetsanslag. Mina herrar, där förekommer en sänkning inte med 0.02 procent utan med 15 procent, och det är ingen avdelning på huvudtiteln, som är sänkt med ens tillnärmelsevis så stort belopp som bidragen till nykterhets- och folkbildningsarbetet, om man inte räknar med byggnadsanslag och sådana tillfälliga anslag på ett par andra punkter. Det är således inte någon avdelning på åttonde huvudtiteln, som blivit sänkt ens tillnärmelsevis så mycket som anslagen till nykterhet och det fria folkbildningsväsendet.

Man har ju förut ansett, och detta inte bara inom speciellt nykterhetsvänliga regeringar utan även inom regeringar överhuvud taget och inom alla riksdags-

partier, att de medel, som man får in genom höjda skatter på rusdryckskonsumtionen, dock i första hand böra användas på sådant sätt, att rusdrycksverkningarna mildras.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

När man litet närmare granskar den där intressanta avdelningen, som jag nu talar om, så finner man emellertid, att regeringen inte sänkt anslagen till de speciella nykterhetsorganisationerna, så långt man kan se av siffrorna, men vet man vad som ligger bakom siffrorna, så ser man genast, att det bara är skenbart, som denna regering låtit nykterhetsorganisationerna behålla sina anslag. Nykterhetsorganisationerna ha fått behålla sina anslag under rubriken »Anslag till nykterhetens främjande», men nykterhetsorganisationerna ha ungefär lika stora anslag till sitt bildningsarbete under en annan rubrik, nämligen under rubriken »Folkbiblioteken». Där stå de inte uppräknade, men det vet varje människa, som är intresserad av dessa saker, att där utgå annars stora anslag. Där föreslår nu ecklesiastikministern, att Goodtemplarorden skall mista ungefär 20,000 kronor, Nationaltemplarorden skall mista 5,000 kronor, Blåbandsföreningen åtminstone ett par tusen kronor och Arbetarnas bildningsförbund, till vilket Verdandiorden hör, också 20,000 kronor. Detta är minsant inte småsummor, det är inte småsummor för småfolksföreningar, som inom sig räkna så gott som alla de arbetslösa här i landet. Var skola dessa småfolksföreningar och dessa arbetslösa taga medel ifrån för sin folkupplysande verksamhet, när den ekmanska regeringen stryker ned anslagen på detta sätt?

Vad är det för några andra, som i fråga om folkbiblioteksanslaget komma i knipa utom dessa nykterhets- och arbetarorganisationer? Jo, det är kommunerna. Är det någon, som tror, att kommunerna skola kunna fylla den ekonomiska lucka inom sitt folkbiblioteksväsen, som uppstår genom regeringens framfart på detta område? Det tror verkligen ecklesiastikministern! I allmänhet har jag inte någonting emot troskyldiga människor, det brukar vara rart och trevligt folk, och det är en viss glädje, som strålar ut ifrån dem. Ecklesiastikministern har i alla fall fått gott sällskap med organisationsnämnden, och herrarna skola tänka sig organisationsnämnden på ett så optimistiskt humör! Organisationsnämnden, till vilken i sina förslag ecklesiastikministern ansluter sig, går ut ifrån att de lokala bidragen till folkbiblioteksväsendet skola bli desamma, som de nu äro, d. v. s. kommunerna skola ha råd att under dessa dyrtider bibehålla sina anslag till upplysningsverksamheten. Jag tror egentligen, trots det sympatiska i denna hållning, att organisationsnämnden och ecklesiastikministern stå ganska ensamma om en så ljus uppfattning av läget.

Betyder nu detta så mycket? Nej, säger organisationsnämnden, mot vilket ecklesiastikministern inte alls opponerar sig, det betyder inte så mycket. Organisationsnämnden säger, att det med dessa utgångssummor kan betyda 30 procent av bokinköpssumman, d. v. s. ungefär en tredjedel av bokinköpssumman för folkbiblioteken, och organisationsnämnden tycker, att det inte finns anledning att gnälla över en sådan begränsning i så svåra tider som dessa. Nu blir det i verkligheten ungefär hälften med det förslag till 20 procents sänkning av detta anslag, som ecklesiastikministern föreslagit.

Här kommer nu en ganska belysande jämförelse. När ecklesiastikministern sänker anslaget till de vetenskapliga biblioteken, så sänker ecklesiastikministern detta anslag på ett sådant sätt, att det inte ens blir 10 procents sänkning, som drabbar bokinköpen för de vetenskapliga biblioteken, och detta beklagas djupt av ecklesiastikministern. Ja, det beklagas djupt av mig också, visst är det beklagligt, men det är då rätt egendomligt, att ecklesiastikministern med sådant jämnmod finner sig i en sänkning av biblioteksmöjligheterna för det fattiga folket här i Sverige med åtminstone 30 procent och säkerligen mera, det är rätt egendomligt, att han nöjer sig med en sådan proportion för småfolkets bibliotek, för sjömansbiblioteken, för sjukhusbiblioteken, för folkskole-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

biblioteken. Det är en gammal vaneföreställning, att den akademiska ungdomen mer än vanligt enkelt folk och skolbarn skulle vara beroende av biblioteksmöjligheterna. Det är inte nu längre på det sättet. Det är verkligen så, och det hoppas jag ecklesiastikministern är glad åt, att biblioteksmöjligheterna äro av oerhört stor betydelse för folkets uppehållande på en anständig kulturnivå. Folkets behov av goda biblioteksmöjligheter är ingenting att klaga över och inte skolornas heller. Ecklesiastikministern och de kretsar, som stått vid hans sida vid denna nedsättning, få försöka att en gång lära sig, att böcker inte äro någon lyx för menige man, utan att böcker för menige man äro av minst samma betydelse som för den akademiska ungdomen, och ju snabbare ecklesiastikministrarna i svenska regeringar av borgerlig åskådning lära sig detta, desto bättre blir det för land och folk.

Jag hoppas, att riksdagens medlemmar också förstå, varför nykterhetsfolket betraktar folkbiblioteksanslaget som ett nykterhetsanslag. Det är ju helt naturligt, det är ju alldeles nödvändigt ifrån modern synpunkt i nykterhetsfrågan att räkna med vad denna folkbildningsverksamhet, denna fria folkbildningsverksamhet betyder för bekämpandet av en särskilt under arbetslöshetstider så lätt framkommande andlig depression, både intellektuell och moralisk, och därtill kommer då, att en mycket stor del av nykterhetsorganisationernas anslag just går fram under den beteckningen.

Jag vågar således räkna med att när nykterhetsfolkets män här i kamrarna nu gå fram med förslag att i någon mån höja de beskurna anslagen, så skall denna regering, som vi dock veta i grund och botten vara en nykterhetsvänlig regering, inte resa för stort motstånd eller något motstånd alls gentemot dessa mycket berättigade krav från nykterhetsfolkets sida. På den här ifrågavarande avdelningen ha bortskurits 291,000 kronor. Vi begära visst inte att helt och hållet få igen denna summa genom motioner, fastän jag ju tycker, att när finansministern tar ut 12 miljoner kronor på rusdryckerna, så kunde han ha tagit de 291,000 kronorna också. Det hade ju inte varit så förfärligt farligt, men det faller oss inte in att begära alla dessa 291,000 kronor. Det är ungefär hälften av dem eller något mer, som vi anse vara så oundgängligt nödvändig, för att det inte skall bli verkligt stora skador i nykterhetsfolkets bildningsarbete. Jag hoppas som sagt, att regeringen med välvilja ville ta emot denna lilla förändring i sina besparingsprojekt.

Det var egentligen för att säga detta, herr talman, som jag begärde ordet, men eftersom jag nu ändå har fått ordet, kan jag inte undgå med anledning av, jag höll på att säga, det gnäll, som från åtskilliga håll uppstått rörande denna extra förmögenhetsskatt, som regeringen vill lägga på de mera välbärgade, att säga, att i det fallet är jag fullt ense med finansministern. Jag tycker, att där har han gjort en god sak, fastän jag tycker, att herr Forslund hade rätt i att den kunde ha gjorts ännu bättre. Jag är i likhet med herr Forslund av den meningen, att denna extra förmögenhetsskatt utan större svårigheter kunde ha tagits till kraftigare. När herr Trygger anmärkte, att man kanske borde ha höjt skatteprocenten, så är jag med på det också. Men jag kan inte förstå, att herr Trygger har någon anledning att säga, att man *i stället* skulle gå fram den vägen.

Jag har ju i tidningarna före remissdebatten sett jämmern häröver, och jag var verkligen litet ängslig, som alla personer med god inkomst äro, när det gäller en oskäligen skattehöjning. Jag var verkligen litet ängslig, när jag såg efter, hur ruinerande stor summa, som skulle drabba mig till följd av denna extra skatt. Jag kan emellertid inte säga annat än att det var en viss känsla av lättnad, som bemäktigade mig, när jag såg summan. Vi människor äro gunås så lagda. Men för övrigt gjorde jag alldeles samma observation som vid ett föregående tillfälle, när den svenska riksdagen fann det angeläget att låta de män-

niskor, som hade större inkomster, övertaga en del av de bördor, som annars skulle ha fallit på de fattigare klasserna, och jag tror, att det var herr Trygger, som även den gången genom sin — för att använda ett milt uttryck — sorgmodiga ton föranledde mig att gå och se efter, hur nära ruinens brant jag stod. Det var alldeles samma personliga lättnadskänsla, jag då erfor, som den jag kände nu, och jag kommer aldrig mer att bli rädd, när en borgerlig regering vill pålägga mig en extra inkomstskatt — nej, aldrig, för att jag vet, att det inte är så farligt, som det låter.

Jag blev nästan i någon mån alltför lättad, när jag såg, att jag skulle slippa undan den här förfärliga faran genom att erlægga 100 kronor. Jag tyckte nästan, att det var löjligt, att folk skulle beklaga sig över att personer, som ändå ha så pass goda inkomster som över 6,000 kronor och när man ändå har att räkna med en progressiv skala — jag tyckte, att det var litet löjligt, att sådana människor skulle beklaga sig över att de skulle få offra sådana summor i en tid, när det skriks om samhällssolidaritets inte minst från de kanter, där man beklagar sig över sådant som denna höjning. Vad är det för »samhällssolidaritets» att jämla sig på det sättet?

Således var jag i den första frågan, om vilken jag yttrade mig, inte alls ense med finansministern, och det är rysligt ledsamt, att han har utövat ett sådant tryck, som han tydligen gjort, när det gällt småfolkets bildningsmöjligheter under ganska förödande tider även på det andliga området här i landet, men vad däremot den andra saken beträffar, som jag varit inne på, så ber jag att ytterligare få upprepa och understryka, att i det fallet har minsann finansministern intet ont gjort, om man inte skall räkna det för något att lägga honom till last, att han inte har gått fram litet vassare.

Herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Jag har med upmärksamhet lyssnat till den föregående talarens anförande. Det rörde sig egentligen om tvenne punkter på åttonde huvudtiteln. Den ena gäller de anslag, som där äro föreslagna för nykterhetsundervisning. Den andra gäller där förekommande anslagsäskanden för viss biblioteksverksamhet.

Vad beträffar anslaget till nykterhetsundervisning, så har detta under nio års tid undan för undan ökats med — om jag ser rätt i en hastig vändning — en sammanlagd summa av 173,500 kronor eller i genomsnitt 19,000 kronor om året. Nu har, vid ärendets handläggning inom departementet, befunnits nödvändigt av finansiella skäl att företaga en tillfällig tillbakamarsch, men lyckligtvis har denna reträtt kunnat begränsas till en summa, som förefaller mig motsvara högst 4 års ökning under den gångna nioårsperioden. Föregående års riksdag beviljade till nykterhetsundervisning 410,000 kronor och nu föreslås det 338,000 kronor. Jag beklagar, att det har varit nödvändigt att företaga en sådan beskärning, men det förefaller mig dock, som om man borde erkänna, att beskärningen har gjorts med varsam hand, eftersom man har lyckats att begränsa den till ett belopp som motsvarar den ökning, som inträffat under de senaste 4 åren.

Vad sedan beträffar de olika grupper, som mer eller mindre drabbas av denna nedskärning, så har den föregående talaren varmt lagt mig på hjärtat att besinna de smärre sammanslutningarnas behov och svårigheten för dessa att fylla sina funktioner, därest statsbidraget väsentligt minskas. Jag får då fästa uppmärksamheten på att jag alldeles särskilt har värnat just om dessa smärre organisationers behov, och jag har lyckats få tillstånd att lägga fram en huvudtitel, som på denna punkt icke vidtar någon som helst nedskärning av den föregående år anvisade summan för följande organisationer: Sveriges storloge av IOGT, Sveriges Blåbandsförening, Nationaltemplarorden, nykterhetsorden

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Verdandi, Sveriges studerande ungdoms helynkterhetsförbund, nykterhetsföreningen Vita bandet, Sveriges lärares nykterhetsförbund, Svenska läkarnas nykterhetsförening, järnvägsmännens, polismännens och motorförarnas olika sammanslutningar.

Den andra punkten, som talaren vidrörde, gällde vissa folkbiblioteksärenden. Jag vet verkligen på förhand att böcker äro av värde. Detta har jag inte insett först i dag utan för mycket länge sedan. Jag vet också, att deras värde stiger i samma mån som människors aktivitet och arbetstillfällen tyvärr understundom avtaga, och därför har min gamle gode vän, när han uppmanar mig att äntligen lära mig inse, att böcker inte äro lyx, ställt till mig en uppmaning, som jag finner rätt opåkallad. Jag känner honom så väl, att jag vet, att hans ord helt säkert ha passerat gränsen för vad han avsett.

Jag vill göra honom det medgivandet, att åtskilliga smärre anslag till biblioteksverksamheten ha blivit rätt mycket naggade i kanten. Det är kanske möjligt för riksdagen att, när åttonde huvudtiteln behandlas, visa välvilja på denna punkt utan att överskrida huvudtitelns totalsumma. Om jag skall nämna något, som det särskilt gjort mig ont att röra vid, så är det sjukvårdsrättningarnas biblioteksbehov och likaså sjömansbiblioteken, de ambuleringse sjömansbiblioteken, som följa med ångare och skutor på långfärder. Jag har icke ansett mig kunna eller böra på eget bevåg göra undantag från nedskärningen härvidlag. Jag erinrar emellertid om mitt uttalande i går, att om under den fortsatta behandlingen av huvudtiteln under denna riksdag man lyckas att på nu berörda områden modifiera en och annan siffra och bättre avpassa anslagsbeloppen — under förutsättning likvisst att man stannar inom ramen för det av Kungl. Maj:t uppgjorda kostnadsförslaget för huvudtiteln — så skall jag med glädje hälsa varje förnuftigt förslag i denna riktning.

Herr Lindhagen: Herr talman! Remissdebatten har enligt min erfarenhet fyra uppgifter, tre helt förnuftiga och en fjärde till hälften oförnuftig. Den förnuftigaste uppgiften är, att från orterna skola här till kännedom framföras alla orternas bekymmer, och då gäller det för riksdagen att inte sitta och sorla, när det talas ifrån orterna, utan då böra vi vara särskilt lyhörda och försöka tillägna oss den uppfattningen, som är 3,000 år gammal, nämligen att betrakta det lilla som stort.

När vi sedan tänka på fäderneslandet, så gäller det då att sammanfatta alla dessa orters behov till ett harmoniskt helt. Vad detta skall syfta mot står inskrivet i de gudomliga lagarna, så att därom behöver här icke diskuteras.

Värre blir det, när vi sedan skola anpassa oss, såsom nu är nödvändigt, i världssystemet, och det är därom, jag skall tala något. Denna angelägenhet har för övrigt vid detta tillfälle mera än vid tidigare tillfällen berörts.

Det fjärde, delvis oförnuftiga ändamålet med remissdebatten är uppgörelsen mellan partierna. Partierna behöva och få här en ofta välbefogad kritik av varandra, och vi äro gudskelov alla syndare inför vår Herre. Men tanken på valrörelserna plägar vanligen nästan överskugga debatten. Då har det gällt att sila andras mygg och svälja egna kameler, om det varit nödvändigt. Världshändelsernas tragedi, som nu svävar över oss, har vid denna riksdag, så vitt jag förnummit, betydligt dämpat denna eljest vanliga utsvävning ifrån förnuftet, om vilken jag nyss talade.

Kriget har kommit med sitt vulkanutbrott, och nu stå vi inför dess obönhörliga konsekvens, ett ekonomiskt ragnarök.

Vi fråga då först: *vems är felet?* Ty vi vilja ju alltid söka en syndare. Då erinrar jag mig, att en avancerad vänstersocialist — han hette Nyström och förtjänar en eloge — en gång stod på en talarstol och avlossade sin bredsida

mot det bestående samhället, och det hade han ju ganska goda skäl till att göra. Till sist hade han, tror jag, inte någonting emot att även sätta torpedon under arken. Men så gjorde han en konstpaus, och så sade han plötsligt: »Ja, ni förstå, det här säger jag, därför att jag är född under usla förhållanden och är en proletär, men hade jag fått födas i ett burget hem och fått en god uppfostran, då hade även jag blivit reaktionär.»

Detta är en bekännelse, som överensstämmer med erfarenheten. Det förhåller sig väl oftast på det sättet. Jag tror, att vi allesamman äro kuggar i ett ödesbestämt maskineri, och var och en kommer genom slumpen på sin plats, och det är inte så gott att nu hålla sig uppe, vare sig man befinner sig på den ena eller den andra sidan. Vad jag således nu kommer att angripa är icke en enda människa, utan det är systemet, och det har jag alltid såvitt möjligt i regel försökt.

I liberalismens namn ligger ju, att den kämpade för friheten, och den genomförde den politiska friheten, så gott sig kan göra. Då nu liberalismen går bort ur historien, såsom vi alla förr eller senare få göra med våra rörelser, så kan den göra det med bibehållen ära.

Men liberalismen kunde inte undgå att också inlåta sig på de ekonomiska frågorna, och därför proklamerade den »*näringsfriheten*». Det var likaledes en viktig grundsats, särskilt på de tiderna, då det gällde att reagera emot statsmerkantilismen och funktionärernas liknöjdhet vid handhavandet av affärerna. Det var säkerligen en praktisk nödvändighet just då, men som allting i vår ofullkomliga värld har även näringsfriheten sina skuggsidor.

Principen var från början också farlig, därför att det starka fick tillfälle att slå ned det svaga. Vad liberalismen emellertid då icke kunde förutse, var de tekniska uppfinningarna och deras följd, maskinkulturen, inför vilkens världsoöde vi för närvarande stå.

Nu har nämligen näringsfriheten slagit om till ett allas krig emot alla. De flesta individerna äro väsentligen lekbollar utan möjligheter till näringsfrihet. De juridiska personerna, som ju sakna själ till skillnad från individerna, representera ödet. Aktiesystemet särskilt regerar världen. De juridiska personerna ärekränker jag gärna, ty det är tillåtet i den svenska strafflagen — utom för regering, riksdagen och dess kamrar, fastän jag icke förstår, varför man har gjort undantag för dem. Ty även om denna kammare — jag hoppas, att inte bli åtalad — gäller ju Ciceros berömda sats, som jag fick lära mig en gång i andra kammaren av assessor Åkerman. Jag har sedan plöjt med den, därför att den är så utomordentligt målande. Cicero sade en gång: »senatorerna äro förträffliga människor, men senaten är ett odjur». Juridiska personen är som sagt utan själ.

Nu kommer jag över till ett andra huvudkapitel, nämligen: *vad är felet?*

Då måste jag säga mig, att det för närvarande är maskinkulturen och dess finansär, aktiesystemet, bägge två stödda av den lössläppta konkurrensen. Avståndet är icke längre något skydd, ty de fullkomnade samfärdsmedlen tränga in på alla områden och göra konkurrensen effektiv på de längsta avstånd. Massproduktionen är utan ordning, och konkurrensen är också utan ordning och utan förbarmande. Kriget på liv och död gäller som sagt mellan miljonarméer av varor, skapade av miljonarméer av tekniska maskiner, och finansierade genom miljonarméer av aktier. Varje fabrik, som gungar på världsekonomiens hav, är såsom ett krigsskepp. När nya patent komma till, nya förbättringar i fabrikationen äga rum eller stora sammanslagningar av fabriker kunna tillverka varorna för billigt pris, så sända konkurrenter sina berörda torpedon emot den ensamstående fabriken, och så sjunker den i djupet med hela sin besättning. Sådant är systemet.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Resultatet blir, att den levande arbetskraften är fågelfri och individerna som sagt i gemen nu mera än någonsin bricker i ett spel. Miljonarméer av arbetslösa familjer och — det värsta av allt — av ungdomsarbetslösa växa upp i detta systems spår. För skyddandet av denna ordning, även kallad samhällsordningen, stå miljonarméer av värnpliktiga. Bakom dem resa sig äventyren av nya världskrig och ett okänt antal inbördeskrig. Sålunda en ny syndafloed på grund av människornas bristande goda vilja. Dock äro individerna ganska oskyldiga, såsom jag nyss tillät mig säga.

Vad är då att göra? Herr Branting sade i går: För närvarande säkerligen icke mycket. Jag instämmer med honom. Våra öden ligga för närvarande i gudarnas knän, som man brukar uttrycka det. Men man måste väl i alla fall diskutera de djupt liggande orsakerna till systemets äventyrligheter. Ty om man icke börjar med dessa, utan lappar på det gamla klädet och tror, att det skall komma igen i renad och förklarad gestalt, ja, då kan en sådan villa bli värre än den andra.

Det är skrivet, och det förstå vi alla, att freden på jorden beror av människornas goda vilja. Häremot reser sig det egocentriska, ekonomiska systemet, som företrädesvis vädjar till våra sämre instinkter.

Vad föreslå vi nu för att komma till rätta med farorna? Ja, den närmaste åtgärden — och den är ju oundviklig, fastän den är den minst effektiva, som överhuvud taget finns — är att upptaga nya skatter av olika slag för understöds beviljande. Det är det gamla »borgerliga» receptet. Jag har aldrig funnit annat än att våra recept vanligen äro borgerliga allesamman. Det gamla borgerliga receptet är, att det skall finnas en fattigvård, och i den mån fattigdomen ökas, får man öka understödet, och i den mån man ökar understödet, måste man taga ut större skatter. Och det gör man nu.

Det enda vi veta om detta, är att det är otillräckligt, och om man föreslår mer, så blir det fortfarande otillräckligt. Genom sådana pålagor, med bibehållande av det nuvarande systemet, uttömmas vidare än mer de produktiva faktorer, som finnas i det nuvarande systemet. Därigenom blir detta försvagat, och det är möjligt, att på den vägan tvingas fram ett nytt produktionssätt, eftersom det verkligen ser ut, som om mänskligheten icke skulle gå framåt annat än genom katastrofer. Det hoppas alla och var och en av oss, att det skall kunna undvikas, men det ser ganska vanskligt ut.

För mig är det nu en glädjande företeelse, att också det mindre jordbruket är ihågkommet. År 1930 blev det stora och det medelstora jordbruket ganska bra subvenerat. Det kom en ensam motion om att det mindre jordbruket jämväl behövde subveneras. Alla partier avslogo utan något skäl denna motion. Men nu få vi höra, att två år efteråt befinnes verkligen denna angelägenhet också äga aktualitet.

Hur ställer det sig nu med uppfattningen om näringsfrihetens välsignelse? Alla nationer bygga murar emellan varandra både med tullar, immigrationsförbud och annorledes. Det beror väl på att alla dessa nationer frukta under nuvarande förhållanden frihandels lössläppta konkurrens. Men det är en fråga, vilket av dessa två onda ting, som är det vanskligaste. Det är kanske övervägande sannolikhet för att det nu är lönlöst att arbeta för frihandel. Det kunna vi ju se. Nationerna äro förstockade, och deras ledningar leda dem i den riktningen. Men om det skulle lyckas, ha åtminstone de företagare, som disponera kapital och energi samt förstå att göra sin sak bra, fortfarande möjlighet att existera. Men, såsom herr Möller sade i går, alla stater vilja exportera, och ingen importera!

Vidare har föreslagits *krigsskuldernas efterskänkande*. En av de främsta anledningarna till den nuvarande stegringen i det ekonomiska systemets ordning är visserligen den, att det stora arbetarland, som kallas Tyskland och lig-

ger i hjärtat av Europa, icke kan köpa eller sälja. Detta måste rubba hela Europas ekonomi och därmed ganska mycket hela världens. Krigsskulderna efterskänkande skulle således sanera åtskilligt, och kanske till och med vår egen krona skulle stiga genom en sådan åtgärd. Men det är billigt för oss att föreslå, att andra skola efterskänka sina fordringar. Jag var år 1916 med om ett internationellt parlament, kallat neutrala konferensen. Det var en utlöpare av Fordexpeditionen, och i det deltog ombud för sex länder: Sverige, Norge, Danmark, Holland, Schweiz och Förenta staterna, som då ännu icke var med i kriget. Församlingen bestod mest av intellektualister, och jag började nästan längta efter ett parlament, som styrdes av partidiktatorer. Att sammanföra alla dessa intellektualister till gemensamma beslut, då var och en var individualist, hade sina sidor. Det var ett ganska stort arbete, men det gick i alla fall så småningom efter mödor och besvärigheter.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Näval, ett av de förslag, som vi enade oss om, såvitt jag minnes rätt, var, att det måste åstadkommas en samförståndsfred och undvikas en segerfred. Det var säkerligen en förständig tanke. Men för ändamålet menade vi, bland annat, att krigskostnaderna borde betalas av hela systemet i Europa, ty alla hade vi skuld däri. Karl XII hade ju sina krig i utlandet, Napoleon hade sina krig i Tyskland och Tyskland tog sin revansch i Frankrike o. s. v. Om vi läsa historien, mänskligt och förstående, borde vi allesamman betala. Vi voro såvitt jag minnes rätt, i neutrala konferensen alla eniga härom. Det var dock ingen krigförande, som lyssnade till detta förslag. Kanonerna överröstade fortfarande alla försök till förständiga tankar.

Jag tror alltså, att om krigsskulderna nu efterskänktes till en avsevärd del av fordringsägarna samt övriga länder bidrogo — måttfullt för all del — till att övertaga resten, även exneutrala, så skulle det kanske vara en bättre affär även för de exneutrala än att underkasta sig de nuvarande äventyren.

Det må tilläggas, att en revision av fredstraktaten också är särdeles aktuell. I en segerfred kan man ej undgå att förhastat sig, och man kan inte övervaka alla detaljer, som ombud genomföra. Särskilt åt balkanhållet ha vi befolkningslager, som förts från sina stamförvanter in under främmande folkslag. Där råder därför ett oerhört hat, som också är en av anledningarna till att världens oro icke får någon avspänning.

Nu har emellertid inom systemet Europa börjat framföras en viktig sak, nämligen *avskaffandet av militärväsendet*, om vilket jag nyss tillät mig säga, att det står bakom såsom ett skydd för den nuvarande ekonomiska och politiska ordningen. Därför har folkförbundet fått till uppgift att minska rustningarna, och det har dessutom i nära elva år försökt men ännu icke lyckats. Men det lägger jag icke folkförbundet till last, ty man kan väl icke lyckas med det omöjliga. Rustningarna äro ju till på grund av krigens och militärväsendets orsaker, men att bibehålla krigens och rustningarnas orsaker och ändå säga, att man skall avrusta, är väl — såvitt jag och många med mig förstå — detsamma som omöjligheten att lösa cirkelns kvadratur.

Världen har nu tröttnat på detta, och då vi nu tills vidare misslyckats i våra praktiska förehavanden, söka människorna såsom ofta sin räddning i att falla tillbaka på de moraliska fronterna. Detta är billigt, men dock även förpliktande. Sålunda uttalades i Genèveprotokollet 1924, att angreppskrig voro brottsliga och i Pariserpakten 1928, vidare, att krig överhuvud taget voro brottsliga. Men samtidigt bibehålla alla stater sina rustningar och öka dem till och med samt bereda sig därigenom att begå just de brott, som de avsvurit genom de båda samvetstraktaterna.

Därmed är jag inne på de *djupgående krigsorsakerna*.

Opinionsyttringar tala, som sagt, endast om att avrusta så mycket som möjligt, och den svenska regeringens stora patos är att vi skola förmå *alla* att

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

göra det. Orsakerna till rustningarna beröras icke, de stå där fortfarande orubbade i all sin styrka och glans. Jag kan inte förstå, varför det varit omöjligt att ens få igång en diskussion, var man kommer om krigens djupliggande orsaker. Och det är detta, som jag tillåtit mig erinra om ett par gånger, att om man läser förhandlingarna i Genève och tar del av det senaste förslaget till konvention, som skall föreläggas minskningsrustningskonferensen i Genève, så finns där ingenting heller talat om den sak, som jag nu berört, mer än i en reservation av en man, som heter Wao Kai Seng från Kina. Han säger, att »vi måste även taga itu med de djupliggande orsakerna, med de moraliska faktorerna». Vad kan det bero på, att en ensam representant för Mittens rike står där emot hela Europas diplomati, utan att kunna få till stånd bland den senare och dess klientel någon diskussion om en sådan sak? Själv har jag försökt, det får jag erkänna, på alla ställen, som stått mig till buds, och även vid kongresser i utlandet, i den mån mig förunnats ett mandat. Det har lyckats fyra gånger, en gång i London, en gång i Berlin, en gång i Aten och en gång i svenska riksdagen att få majoritet för detta. Men sedan ha överledningarna, de styrande funktionaristerna gjort en konst i dessa majoritetsbeslut, vilka av dem egenmäktigt lagts i papperskorgen. De äro i regel alldeles emot att man inlåter sig på sådana saker.

Vilka äro då de djupgående krigsorsakerna? Jo, till en början nationalitets- och rastvisterna, som fortfarande äga bestånd. De äro så mycket mera överhängande nu, då i vår tid även raserna komma i kontakt med varandra mera än förut på grund av de stora uppfinningarna. Det gäller motsättningarna mellan den vita rasen, representerad av Europa och dess dotterländer, samt den gula rasen, representerad av Asien, och den svarta rasen, som har sitt hemvist i Afrika. Den röda rasen, indianerna, äro utrotade eller hålla på att sammansmälta med den andra befolkningen, när de icke fortfarande såsom i Sydamerika ännu leva i fullkomligt vildtillstånd.

Man kan förstå vad saken gäller. I Asien leva stora undertryckta folkslag, och man har där en av förklaringarna till att det inte gått i folkförbundet att få stormakterna med på någon avrustningsåtgärd i detta avseende. Just nu måste engelsmännen använda sin vapenmakt för att stilla indiska uppror. Vidare kämpa kineser och japaner med vapen om möjligheten för sin överbefolkning att kunna få nya boningsorter. Trots detta inbjudas nu engelsmän, japaner och kineser till Genève för att samtidigt desorganisera sina härordningar, utan att det tillika ens ifrågasättes någon diskussion om tillrättaläggande ur rättvisans synpunkter av de tvistefrågor, som ha föranlett dessa motsättningar mellan Indien och England samt mellan kineser och japaner.

Därför blir det nog som våra egna diplomater här sade förra året och fortfarande antytt, att man icke får hänge sig åt några stora förhoppningar men kan ju kanske vinna något och det är ju också något. Att folken börjat vakna är i varje fall den största behållningen av vad som inträffat.

Jag vill inte nu beröra världsproblemet språkfråga, ty då blir utrikesministern ledsen. Inte heller tjänar det någonting till att mer än antydningvis beröra de här hierarkiernas dogmbildning, som sprider hat mellan olika religiösa bekännare i världen. Det är också ett hyende för militarismen. Slutligen först och sist den ekonomiska klass- och konkurrenskampen, som jag nyss tillåtit mig att beröra.

Eftersom utrikesministern är närvarande, ber jag att få påminna, att jag med kammarens tillstånd förra året till honom fick framställa en interpellation med åtskilliga frågor. Bland annat var det då frågan om samarbetet mellan regering och riksdag i anledning av konferensen i Genève. När här skall ske någonting, som anses särdeles betydelsefullt, är det väl av vikt, att

opinionerna inom folket bli allsidigt hörda och inte bara de, som representera de längst till höger stående åsikterna. Det kan vara av intresse upprepa, vad utrikesministern då bl. a. svarade: »Det är givet, att utarbetandet av instruktionerna kommer att ske i närmaste samarbete med riksdagens vederbörande organ. Att nu närmare ingå på dessa frågor torde icke böra ifrågakomma. Situationen kan ännu icke på något sätt överblickas.» Detta var ju dock en svag förhoppning, särskilt som jag betonat, att det skulle vara direkta förhandlingar. Men vi hava nu sett, att det blivit platt ingenting. Regeringen har vänt sig i olika omgångar till våra mandariner av första knappen, utan att riksdagen, som är mångsidigare sammansatt, fått tillfälle till någon diskussion ens i saken. Utrikesnämnden betyder ingenting och det var kanske vad utrikesministern menade med »vederbörande organ». Man har för övrigt sagt mig, att nämnden hördes så hastigt och i sista stund, att det hade ingen betydelse. Jag har fått veta detta, ty det står i motiven till utrikesnämndens bildande, att en medlem kan dock få omtala vad som förekommit för personer med lång politisk erfarenhet. Jag vet inte, vem som skrivit denna motivering, men det står där i alla fall, och det var väl därför som jag fick veta det. Av samma skäl har en gång herr Trygger också yppat för mig en uppgift ännu öppenjärtigare om vad som förekommit.

Självva regeringsinstruktionerna äro ju allmänt hållna. Opinionsyttringarna äro ock konturlösa, men bakom dem dölja sig en myckenhet skiftande meningar. Dessa skiftande meningar få ju aldrig komma till något uttryck. Petitionerna äro, som sagt, helt allmänt avfattade, och det tillåtes icke, icke heller av petitionernas arrangörer, att man går i detalj. Och om någonting är portförbjudet, är det framför allt det som kallas den isolerade avrustningen, men som jag kallar den ytterligare separata avrustningen. Ty det är icke fråga om någon isolerad avrustning, utan om en avrustning, som redan skett genom fredsslutet i hjärtat av Europa, främst då också i Tyskland.

Det finnes således intet hopp om att Sveriges talan kommer att omfatta exempelvis pacifismen, ehuru man medgiver, att det får ske hur mycket som helst, blott det blir i allmänna ordalag. I övrigt är det ingen, såvitt jag förstår, som där nere för talan för andra spridda åsikter inom svenska folket — fråga är, om det inte rent av finnes majoritet för desamma.

För att utröna den saken interPELLERADES statsministern förra året, om regeringen icke ville underställa riksdagen förslag om en fakultativ folkomröstning för att få veta folkets ställning till avrustningsfrågan. Han avböjde det utryckligen, det behövdes icke, ty saken utreddes av en regeringskommission. Men en kommission, som huvudsakligen består av de mera konservativt betonade personerna inom de politiska partierna, är väl icke mäktig att tolka den svenska folkmeningen. Det ser ut, som om här i Norden vår fakultativa folkomröstning icke kunde användas för annat än nykterhetsfrågan, men häxdansen kring militärväsendet är enligt mångas uppfattning en ännu större angelägenhet.

I brist på utsikter att kunna utröna folkmeningen på det kända rationella sättet genom en officiell folkomröstning, har det enskilda initiativet fått tillgripa det gamla svenska prejudikatet med en folkriksdag, som ju inte på något sätt kan bli lika omfattande. Det är ganska märkligt att se hur de flesta högre vederbörande försöka tillbakahålla även här varje opinionsyttring om att den separata avrustningen även för andra länder än de fyra redan avrustade är en fråga av största betydelse, en kardinalfråga i den nuvarande utrikespolitiken i världen. Skall Tyskland få upprusta, som det vill, eller skall det icke få göra det? Detta om militärväsendet.

Det finns även en annan utväg, som tvingar sig fram av sig själv, och det är, att vi få nedsätta vår levnadsstandard. Det är också en följd av det europeiska systemet. Detta har även från demokratien utfärdat den lösen, att kul-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tur betyder, att de särskilda individerna skola kunna tillfredsställa så långt gående materiella behov som möjligt, medan däremot det gamla Asiens vishet bestod i förkunnelsen av att kultur betyder återgång till det enkla. Om vi lade bort sprit, tobak och kanske också kaffe, skulle det bli mycket dikning i landet och skogsrensning och allt möjligt och överskott till de oundgängliga behoven för alla. Jag förstår, att stadsborna med sitt enerverande levnadssätt anse sig behöva stimulans. Men de kunna undvara den, och jag tror, att det vore nyttigt för dem.

Därmed nalkas vi de verkliga omdaningar, som behövas för att avskaffa det system, som för närvarande betecknar den största oordning överhuvud taget i ett samhälles styrelse. När fabriker, de där redlösa skeppen, skjutas ned vid första torpedskott och gå under med besättning och allt, finns det väl ingen annan möjlighet än att så småningom i tidernas längd statsmakten övertar de största fabriksrörelserna. Men man måste då uppställa det villkoret, som ger sig av sig självt, att den funktionarismen, som därigenom kommer att igen få ett större inflytande, icke blir av samma slag som före det liberala genombrottet mot merkantilsystemet på sin tid. Världen behöver en socialt betonad, en tjänande funktionarism. Däremot böra mindre tillverkningar för tillgodoseende av ordsbehoven få vara fria.

Det där är dock framtidsmusik, och frågan gäller i alla fall nu, om det vidare bör vara tillåtet att uppföra, flytta och sammanslå fabriker hur som helst utan prövning av behovet och utan garantier för de anställdas försörjning. En omläggning således av aktiebolagslagen och därmed sammanhängande lagstiftning och en internationell aktion för att få en sådan omläggning genomförd i alla länder. Detta är väl ett problem, som förtjänar att diskuteras. Den fria rätten att kasta ut folket i arbetslöshet genom åtgärder av förenämnda slag bör icke få vara obegränsad. Lagarna böra värna även individerna. Vad nu sagts om fabriker, gäller ock om andra storfinansiella företag.

I allmänhet måste sägas, att arbetstillfällena i landet äro väl till för folket i landet och icke bara för företagarna, de må kallas stat, kommun, bolag eller enskilda företagare. Detta är också en fråga värd övervägande. Man behöver icke avvakta världsgåtans lösning för att tränga in i en sådan aktuell angelägenhet.

Det är, som sagt, svårt att i stort avhjälpa den oordning, som det nuvarande systemet innebär. Vi ha knappast förhoppningar, att med maskinkulturens fulländning få någon rätsida på densamma under den fria konkurrensen, stödd på aktiebolagslagstiftningen.

I går förklarades från regeringsbanken, att det framför allt gällde att upprätthålla ordningen i landet, och kammaren svarade från vissa banker med ljudliga bravorop. Jag önskar icke heller annat än att allting ordnas fredligt. Men jag vill i all vördsamhet fästa uppmärksamhet på, att regeringen i sin proposition väl bort framförallt inlåta sig på den oordning, som nu råder i världen, och angivit, hur regeringen tänkt, att den skulle kunna åtminstone i någon mån avhjälpas. Om huvudvikten icke lägges på att avhjälpa det nuvarande systemets i Europa oordning, kan det inträffa, att ett förtvivlat folk en gång genom oordningar söker bringa ordning i systemet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Jag vill blott med några få ord beröra en fråga, som herr Lindhagen också omnämnt i sitt långa anförande och som även framförts i den offentliga diskussionen, nämligen frågan om samarbete med riksdagen vid sammansättandet av vår representation i Genève och utarbetandet av riktlinjerna för delegationens handlingsätt.

Jag vill då framhålla, att i intet land detta samarbete har varit intimare

än i vårt. Redan under förra riksdagen satte jag mig i förbindelse med de olika partiledarna och bad dem själva utpeka personer ur riksdagen från olika partier som lämpliga representanter såväl vid förberedandet i Sverige som också vid konferensen i Genève. De personförslag, som sålunda framförts, hava av regeringen följts. Från intet annat land kommer ens tillnärmelsevis en så fyllig parlamentarisk representation som härifrån oss. Från de flesta länderna saknas helt en dylik representation.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Instruktionen har utarbetats i intimaste samverkan under ett tiotal sammanträden med riksdagens representanter. Det är också själfallet, herr talman, och jag behöver icke upprepa det, att jag har följt grundlagens bud och före fastställandet underställt instruktionen riksdagens vederbörande organ, utrikesnämnden. Huvudlinjerna för verksamheten i Genève hava offentliggjorts, vilket likaledes åtminstone hittills saknar motstycke i något annat land.

Dessa regeringens åtgöranden hava vidtagits i full insikt om betydelsen av, att den svenska insatsen i Genève bör byggas på en så bred inrikespolitisk basis som möjligt och att våra ombud i Genève kunna hava den förvisningen, att de representera en vitt utbredd uppfattning i vårt land. Regeringen tror sig hava gjort allt, vad man i detta avseende rimligen kan begära av densamma.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle lämnas en av statsrådets ledamöter att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet *Holmbäck* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 35, angående överlåtelse till lantförsvaret av ett område av kronoegendomen Revinge nr 22 (22^a) i Revinge socken av Malmöhus län;

nr 36, angående försäljning av ett till Varbergs f. d. fästning hörande, i Träslövs socken av Hallands län beläget område; samt

nr 37, angående försäljning av ett område av utgården Knype under kronoegendomen Gudhem i Gudhems socken av Skaraborgs län m. m.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr *Rosén*: Herr talman! Jag är nästan pliktig att be kammaren om ursäkt för att jag tar till orda i remissdebatten, vilket jag aldrig förr gjort, fast jag varit med vid tjugufyra sådana. Men jag tänkte, att jag skulle passa på tillfället, innan det blir för sent, så att jag inte blir alltför otidsenlig. Numera är det vanligt, att man skall tala i remissdebatten vid sitt första inträde i riksdagen. Det kan för övrigt behövas, att vi, som suttit här länge och inte veta, hur det står till ute i världen omkring oss, få litet upplysning om verkliga förhållandet av de friska krafter, som komma in.

Jag begärde ordet närmast med anledning av två uttalanden i går. Det ena var av herr Pålsson och det andra av herr von Heland. De skildrade båda förhållandena på jordbrukets område på ett sätt, som icke fullt stämmer överens med vad jag haft tillfälle att iakttaga under de sista månaderna. Jag har givetvis icke den personliga erfarenhet av arbetet bakom plojen, som de båda herrarna ha, men jag har försökt bilda mig en uppfattning om saken i alla fall.

Herr von Heland anförde som exempel på jordbrukarnas dåliga ställning, att de nu inte få mer än 7 öre litern för mjölken, vilket är mycket litet. Jag känner emellertid till, att det är mycket olika förhållanden inte bara inom olika delar av landet utan även inom samma län. Jag känner till platser i Väster-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

bottens län, där bönderna få 25 öre litern för mjölk. Det är rätt bra betalt i dessa tider, men tyvärr förekommer det inte på så många platser. Men jag känner också till orter — och det gäller många fler jordbrukare — där de inte få 7 öre utan ingenting alls för mjölken, därför att de inte kunna avsätta den i saknad av vägar. För dessa jordbrukare te sig förhållandena något annorlunda än på Söderslätt och i Sörmland, skulle jag föreställa mig. Då Västerbottens län är landets främsta småbrukarprovins — som väl alla veta, finnes nämligen den största procenten jordbrukande befolkning i Västerbottens län — kan det inte skada, att det något litet belyses, huru en del av de västerbottniska jordbrukarna ha det. Det har inte hänt förr under de många årens tal om jordbrukarna i landet, att egentligen någonting om den saken yttrats, och då kan det kanske inte vara för tidigt, att det säges ett ord därom.

Jag nödgades begära ordet i anledning av herr Pålssons uttalande, att de minsta jordbrukarna, företrädesvis i Norrland, som äro hänvisade även till annat arbete än sina jordbruk, draga fördel av det höga värde, som industriarbetarnas krona uppgavs äga och vilket, som vi alla hörde, var väsentligt högre än värdet av jordbrukarnas krona. Dessa små jordbrukare i Norrland skulle alltså ha en mycket god ställning enligt herr Pålssons uppfattning och uppgift. Då hans redogörelse för läget icke är fullt riktig, skall jag be att något litet få berätta om, hur de av honom åsyftade jordbrukarna ha det ställt.

Det finnes två kategorier småbrukare i Västerbotten, som för närvarande ha det mycket bekymmersamt. Det är de jordbrukare, som fingo egnahems-lån under kristiden, och de jordbrukare, som ännu sakna väg. Regeringen har bebådadt ett förslag om hjälp åt egnahemslåntagare. Det skulle visst bli en hjälp på 600,000 kronor. Jag vet inte, men jag har på känn, att det största beloppet nog kommer att gå till Malmöhus län, där vi veta, att egnahemsrörelsen i ett avseende skötts på ett mycket säreget sätt. Vi som voro med under kristiden, minnas ju, att statsmakterna på allt sätt sökte stimulera till bildande av egnahem. Man ville befrämja livsmedelsproduktionen, och man försökte göra det genom att uppmuntra till brytande av nya tegar, vilket också skedde. Det var goda priser på livsmedlen, men det var också rätt höga priser på jorden, och det blev dyrt att bygga husen. På grund därav blevo egnahemslånen ganska höga. Jag har under hösten haft en del sammanträden ute i bygderna, och jag skall nämna något litet om ett av dessa. Vad jag talar om nu gäller icke alls något undantagsfall, utan detsamma har förekommit på många håll, och förhållandena äro i stort sett likadana över stora delar av länet. I Malå, en socken, som tillhör Lappmarken men som gränsar intill kustbygden, gjordes en hel del stickprov beträffande egnahemslån från kristiden. Man såg efter i två längder, dels hur stora lånen voro för vissa fastigheter och dels hur stora taxeringsvärdena voro. Av dessa stickprov framgick, att i allmänhet lånesummorna voro dubbelt högre än taxeringsvärdena. För dessa människor är nu skogsarbetet väsentligt minskat. Det finns egentligen ingen arbetsförtjänst. De ha sålunda mycket liten glädje av, att industriarbetarens krona är värd så mycket, som herr Pålsson påstod. De ha i allmänhet stora barnskaror. Egnahemslånet, som är dubbelt så högt som taxeringsvärdet — detta gäller kristidslånen — skall amorteras och förräntas. De kunna icke förtjäna några pengar och förmå följaktligen ej att betala. Länsstyrelsen och egnahemsnämnden ha i samråd försökt att så långt det varit möjligt ordna det så, att dessa människor icke skulle behöva gå ifrån sina hem, men de åtgärder, som vidtagits i det syftet, kunna icke räcka långt. Komma auktioner att ske — sådana ha i flera fall redan förekommit — bliva inköpssummorna mycket små och förlusterna för det allmänna betydande. Enligt min uppfattning är det bättre att skriva ned dessa kristidslån så, att beloppen icke bibehållas vid sin nuvarande mycket onormala höjd.

Hur ha dessa människor det ställt i övrigt? Om jag nämner ett par exempel, skola inte herrarna tro, att det gäller några alldeles enstaka och särskilt svåra fall, utan det är ett mycket stort antal, som befinner sig i ungefär samma belägenhet.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Det var en egnahemslåntagare av detta slag, alltså en kristidslåntagare, med hustru och fyra minderåriga barn, som sade, att han hade foder till en ko, men han hade ingen ko i ladugården utan bara en kaly, och då blir det, herr von Heland, inte så mycket med den animala produktionen. Han hade i fjol och även i förfjol haft en ko, men båda gångerna hade han nödgats sälja kon för att betala kronoskatten — egnahemslånet går nämligen på kronodebetse-deln. Nu hade han under en rätt lång tid inte haft någon ko och hade ingen mjölk och knappast annan mat heller till barnen, och han önskade därför hjälp för att få en ko.

En annan liten jordbrukare framställde en blygsam bön att om möjligt få någon hjälp. Jag tog genom kommunalfullmäktiges ordförande reda på, hur det var ställt — man bör alltid höra sig för, så att de inte lämna oriktiga upp-gifter. Fullmäktiges ordförande svarade, att han trodde sig icke komma att bliva trodd, om han riktigt sade som det var. Så mycket ville han dock säga, att ifrågavarande egnahemslåntagare, som var änklings sedan tre år, hade sex minderåriga barn, som han sköter själv. Han hade ingen arbetsinkomst. Han hade en ko i ladugården, men hans barn saknade i stor utsträckning kläder.

Herr Pålsson skall komma ihåg, att detta är människor, som under många år och alltjämt bidraga till upprätthållandet av jordbruket i andra delar av Sverige genom de extra utgifter, som påläggas deras bröd och annat till hjälp åt jordbruket söderut.

Den kommun, som det här gäller, har en i stort sett mycket fattig befolkning. Kommunens finanser ha skötts på ett alldeles utmärkt sätt. De ha inte mer än omkring 8 kronor i skatt — det är litet, men så ha de vägs-katt och landstingsskatt. Men en bolagsinspektör upplyste, att socknens skogägande jordbrukare under normala förhållanden brukar sälja skog för 300,000 kronor om året men för närvarande inte ha utsikter att sälja ett enda träd; man för-står, vad detta skall betyda för kommunens finanser och för befolkningen. Kommer då därtill, att socknen kanske, om det inte blir någon kraftig hjälp åt egnahemslåntagarna, nödgas taga hand om dem, som måste gå från sina egna hem, blir ställningen ganska svår för kommunen. Liknande gäller som sagt flera andra kommuner.

Det har från olika håll varnats mot krav från riksdagsmännens sida på ökade anslag vid denna riksdag. Jag skulle emellertid anse mig handla ansvarslöst, om jag inte medverkade till, att riksdagen finge kännedom om de norrländska vägförhållandena. Jag känner icke förhållandena i detta avseende annat än i Västerbotten, men där ligga nu avgjorda vägfrågor eller för av-görande färdiga vägfrågor, som gälla en sammanlagd väglängd av 305 sven-ska mil. Det är fem gånger så långt som mellan Stockholm och Malmö. Över en tredjedel av denna väglängd, omkring 135 mil, avser utfartsväg, d. v. s. den allra billigaste sorten, till vilken staten och landstinget bidraga med samman-lagt högst 50 procent av den beräknade kostnaden. De enskilda intressenterna, som i allmänhet äro fattigt folk, få betala den andra hälften. Med nuvarande anslag kommer det att dröja tjugu år, innan de redan till byggande färdiga utfartsvägarna äro klara. Jag skall nämna, hur det förhåller sig i en bygd, där man icke har någon sådan väg. Det kom för ett par tre månader sedan en framställning från Vilhelmina fjällbygd, undertecknad av tjugusju hemmans-ägare, som hemställde om att få ett bidrag till att förbättra en väg på 12 kilo-meters längd. Vägen hade för många år sedan anlagts, om man kan kalla det så — det var en dålig kärrväg — med ett litet bidrag av landstingsmedel. Nu

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

var vägen så förstörd, att man inte längre kunde komma fram med kärrdon, och man hemställde om att få ett bidrag av 6,000 kronor. Man beräknade att kunna sätta i stånd vägen för 50 öre per meter, alltså ett mycket billigt pris. Några statsmedel för sådant ändamål finnas icke, men landstinget har i många år beviljat litet medel, och där fanns 1,500 kronor, som vi kunde ge vederbörande i stället för 6,000 kronor. Nödhjälpskassan i länet skänkte dem 1,500 kronor, så att det sammanlagt blev 3,000 kronor. De skulle således få 25 öre per meter väg för att sätta den i stånd. Detta skulle fördelas på 27 hemmansägare. De voro mycket glada över denna hjälp, som kom särskilt lämpligt strax före jul. De skulle ut med skatten och hade inga pengar. Men allihop hade deklarerat antalet barn, och det rörde sig nästan över hela linjen mellan fem och tio stycken.

Herr Vennerström har förut i dag rekommenderat herr Pålsson att företaga en studieresa till Norrland. Jag skulle vilja livligt instämma däri och be honom sedan berätta, om han tycker, att det skipas rättvisa åt alla. Det är att märka, att arbetslöshetshjälp icke kan utgå till de småbrukare jag talar om. De anses nämligen av statsmakterna befinna sig i en sådan gynnsam ställning, att de icke kunna få något bistånd av arbetslöshetskommissionen.

Herrarna förstå sålunda och vilja måhända ha överseende med, om vi på norrlandsbänken komma med en eller annan motion om ökning av vissa anslag till dylika mycket billiga vägar, som lämpa sig endast för Norrland.

Slutligen nödgas jag säga ett ord om en fråga under femte huvudtiteln. Den är ju där omnämnd, men det begäres inga pengar. Det gäller sjuktransportplanet på Frösön. För några år sedan anskaffade Röda korset ett sjuktransportplan, som stationerades vid flygkåren på Frösön. Det har nu varit i verksamhet några år, till stor välsignelse för befolkningen i de väglösa bygder jag här talat om. Nu är detta plan, som var gammalt redan när det köptes, olyckligtvis utslitet. Det har kanske använts något också för flygvapnets övningar, det vet jag inte, men jag gissar det, ty jag tycker, att det annars borde ha räckt något längre. Det är alltså utslitet, och man anser, att det bör ersättas. Att sätta i stånd det gamla planet skulle kosta 28,800 kronor, av vilken summa Röda korset förklarar sig villigt att betala 13,000 kronor. Staten skulle då betala 15,800, men det anses, att staten icke har råd att betala detta belopp, och därför skulle denna verksamhet upphöra.

Jag är tveksam, om det kan vara nyttigt och ändamålsenligt att kosta på ett sådant belopp på att reparera det gamla flygplanet. Jag tror, att det vore klokare att för 75,000 kronor köpa ett nytt; det är bestämt ekonomiskt fördelaktigare. Men jag vill hoppas och tro, att riksdagen i sinom tid skall vara villig att se till, att denna verksamhet där uppe icke tvingas att upphöra. Det gäller att hjälpa sådana människor, som sakna vägar och som sålunda icke kunna transporteras på något slags annat fordon till sjukstuga eller lasarett vid trängande fall av sjukvård. Provinsiälläkaren i Vilhelmina distrikt har meddelat, att han redan i år två gånger nödgats rekvirera flygplanet för att hämta sjuka just uppe i dessa bygder, men jag tror, att det nu är tre gånger, ty jag såg en tidningsnotis i dag, att flygplanet var ute även i söndags och hämtade en sjuk kvinna från en fjällby, som måste ner för operation till Vilhelmina. Och den byn har ingen väg.

Jag tror, att det vore olyckligt att nu nedlägga denna verksamhet. Ha vi råd att kosta på 600,000 kronor eller mer för att påskynda transporten av brev söderut, åt vilket håll det redan finns rätt goda förbindelser, kunna vi också kosta på transport av svårt sjuka. Och ha vi råd att fortsätta med rikssjukhuset i Stockholm, fastän Stockholms stad planerar uppförandet av Europas modernaste sjukhus, bör staten också kunna hjälpa dem, som på grund av vägbrist inte ens kunna komma fram till en sjukstuga.

Herr Pålsson: Herr talman! Endast några ord till svar åt dem, som i dag ha nämnt mitt namn, vilket ju har hänt tämligen ofta.

Först skulle jag emellertid vilja svara herr jordbruksministern på hans yttrande i går på grund av det svar han gav på mitt anförande. Jag tycker att herr jordbruksministern vanställde mitt yttrande väl mycket. Jag måste därför tillrättalägga det hela en smula.

Det var först frågan om dyrtidsindex, och beträffande detta förklarade jag, att regeringen har skyddat statens befattningshavare på det sättet, att medan den indexberäkning, som ju sker varje år, ådagalagt, att det för närvarande är 157 enheter dyrare att leva än före kriget, så skulle statens befattningshavare enligt regeringsförklaringen åtnjuta en ersättning efter ett indextal av 158. Detta var väl riktigt sagt, herr jordbruksministern. Det borde väl inte kunna föranleda något missförstånd alls? Att sedan själva dyrtidstillägget icke utgår efter det där talet 158 är ju en helt annan sak. Där oreglerade verk har sina lönetillägg och extra lönetillägg och sådana där begrepp, undfångna sedan kriget började, blir naturligtvis inte dyrtidstillägget 58 %.

Det samma var förhållandet, tyckte jag, med avseende på den räntehöjning, som riksbanksledningen företagit. I sitt yttrande lät herr jordbruksministern påskina, att det väl ändå var »rent för galet» att behöva stå och resonera med en riksdagsman, som inte har reda på, att det är riksbanksledningen som bestämmer räntesatsen. Det är en alldeles för billig triumf för herr jordbruksministern att yttra sig på detta sätt. Ty jag, som under många år haft äran att av riksdagen inväljas bland dem, som skola förrätta valet av riksbanksfullmäktige, bör väl känna till den saken och även vad de ha för makt. Det är nästan ovänligt av jordbruksministern att orda så. Till yttermera visso talade jag visst om, att socialdemokraterna rätt talrikt trängt sig in, om jag nu använde just det uttrycket, i riksbanksledningen för att där vinna fördelar för de konsumerande klasserna, och detta mitt yttrande i går kan ju möjligen också bevisa, att jag hade reda på deras makt.

Vidare sade jag att det fanns kommunicerande ledningar mellan riksbanksledningen och regeringen. Nu har jag emellertid fått det svaret i dag, att det visserligen nog finns sådana förbindelser, men riksbanksledningen har, då det gällde den märkliga räntestegringen, alls icke kommunicerat med regeringen. Helt plötsligt blev det ett avbrott i denna kommunikation, och dagen efter blev man varse, att räntan var höjd till 8 procent. Det var naturligtvis herr Örnes ande, som då vilade över riksbanken, och på det viset kan det ju framstå som en ganska naturlig sak, att de, som buro ansvaret, icke vågade sig på att tala med regeringen därom, innan beslutet fattades.

Nå, även detta måste väl snart rättas till. Ty det går inte att under någon längre tid belasta näringarna med den räntesats, som då fastställdes, och lika litet med den, som för närvarande finns. Jag tror också att man i Norrland har det betydligt svårare i detta avseende än nere i Skåne, ty där har man inga sparbanker att tillgå. Och sparbankerna ha faktiskt utjämnat trycket av räntehöjningen någorlunda. Dessa våra häradssparbanker och länssparbanker blevo nämligen inte alls så nervösa som riksbanksledningen, som höjde till 8 procent utan vidare, utan de stannade vid 6.

Emellertid var det en replik, som herr jordbruksministern fällde, som jag tycker var god och bra. Det var den: hur ställer det sig manne med jordbruksprogrammet för de liberala bönderna? Det är skada, att vi inte få syssla med det spörsmålet i dag, emedan det inte hör till saken. Men så mycket vill jag säga, att när vi fördes ut ur det frisinnade partiet, räddade vi med oss den gamla Staaftska satsen »rätt åt alla, orätt åt ingen». Den ha vi alltsedan dess handlat efter, tycker åtminstone jag. Och det var därför jag bad att få ställa min fråga till jordbruksministern, om det fanns några rester kvar av detta

Statsverks-
propositionen.

(Forts.)

»rätt åt alla» hos de frisinnade. Och jag undrade: Om jordbruksministern alltjämt har denna paroll som rättesnöre, anser han det då icke rättvist att höja jordbrukarens krona från 90 öre till vad han får ge sina egna arbetare, eller 1 krona 50 öre, beräknat efter fredskronan? Det var den frågan jag ställde, men den fick jag aldrig något svar på av jordbruksministern. Och egentligen vill jag inte kräva något svar — jag tycker nämligen bättre om handling än ord, herr jordbruksminister! Så att om jordbruksministerns rättfärdighetskrav härutinnan under riksdagens lopp kommer till uttryck i handling, är jag mycket belåten bara med det.

Så var det ju herr Vennerström, som gärna skulle ha velat ha mig upp till Norrland — under kravallerna förmodligen. Han talade om, att jag skulle spricka och att jag skulle ställas mot väggen. Det där att ställas mot väggen kunna vi väl i alla fall uppskjuta till nästa år, då ju socialdemokraterna skola ta makten. Ty att bli »ställd mot väggen» betyder ju någonting alldeles särskilt. Men då är förmodligen herr Vennerström långt borta.

Herr Vennerström berättade en historia om den stackars mannen i Norrland, som sedan han betalat alla sina julinköp inte hade mer kvar än 83 kronor och 50 öre. Jag läste upp en skildring i går, som kanske herr Vennerström inte hörde, men som innebar att skånebonden inte ens kunde betala sina julräkningar. Där blev sannerligen inga 83:50 över på årets inkomst. Man får skriva upp både julräkningarna och litet mer till nästa år och hoppas, att det året möjligen skall kunna ge bättre pris och bättre skörd. Ty årets skörd var klen och har medverkat i sin mån till det högst usla tillståndet i de rent jordbruksidkande bygderna.

Men när herr Vennerström talade om, att Norrland är så vanlottat, får man väl också taga hänsyn till de 15 miljoner kronor, som vi nu skola votera till arbetslöshetshjälp. Av dessa komma väl en högst betydande del till Norrland. Jag menar, att alla, som äro arbetslösa, skola väl få hjälp genom denna avsevärt höjda summa, som årets anslag innebär, och räcker inte den blir det väl några fler miljoner. Detta medför väl ändå, herr Vennerström, att de arbetslösa genom statens försorg beredas en inkomst, som med 50 procent överstiger fredskronan. Då ha vi för dessa gjort så mycket vi kunna, medan bonden får lov — och det säger jag ännu en gång — att nöja sig med en krona som bara är värd 90 öre. Jag tycker man inte kan begära mer för Norrland under dessa förhållanden. Först när bonden får bättre betalt för sin krona, först då kunna Norrlands arbetslösa begära att få ännu bättre betalt, och det tror jag inte heller skall nekas dem.

Ja, nog var det väl bra svårt under kravallerna där uppe i Norrland, herr Vennerström? Alla de ombud, som socialdemokraterna skickade dit upp, blevo ju bortkörda. Någon av dessa yttrade ju t. o. m. att han tyckte att han var kommen i ett dårhus, eller hur var det, herr Vennerström? Och jag undrar sannerligen inte på det. När jag lyssnar här till vad som säges från det hållet så tycker jag inte, att det får några naturliga uttryck; det är så oändligt sökt och retoriskt och patetiskt det hela. Förebilden? Ja, det är antiken naturligtvis, torgpredikanterna i Aten på sin tid. Jag förstår så väl, att det där inte passar Ådalens arbetare. Det är ju rejäla, rättframma människor, som också vilja ha rejält, rättfram tal. Därför blir naturligtvis herr Vennerström bortvisad, som inte kan tala med deras eget tungomål. De ha ju för övrigt ett mera handgripligt tungomål också! Det passar inte bara med ord, utan det fordras något mera till. Jag skall uppriktigt säga, att skulle det vara så, att jag måste välja mellan herr Vennerströms parti och det parti, som herr Nerman representerar, så valde jag avgjort herr Nermans parti. Där finns det mycket ärligare tal än i det Vennerströmska.

Jag kan inte förstå varför jag skall anses vara en så stor arbetarfiende, lik-

som bönderna överhuvud taget. Så är det ju faktiskt inte i verkligheten. Jag tror, att jag står på ganska god fot med de arbetare jag sysslar med där hemma omkring. Ingen kan väl påstå, att här i riksdagen någon bonde uppträtt och yrkat avslag på de omkring 300 miljoner kronor, som vi hittills ha voterat för de arbetslösas räkning. Jag tror inte, att någon kan påvisa detta, utan bönderna äro alltid villiga att hjälpa, när det gäller att hjälpa från det allmännas sida, där verklig brist råder.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr Forslund talade om julbordet och att det skulle vara skillnad mellan bondens och hans arbetares julbord. Man förstår ju så väl, att herr Forslund inte alls vet, hur livet förrinner på landsbygden. Ty i hela min tid har det alltid varit så att åtminstone under julen ha vi gemensamt julbord, både arbetare och arbetsgivare. Jag tror, att det blir så i fortsättningen också. Då herr Forslund nu skall ut och öva sig i retoriken nästa sommar, kan gärna herr Forslund säga ifrån, att det inte är sant det här med skilda julbord.

Samtidigt kan herr Forslund vara snäll att teckna upp redan nu, att jordbrukaren inte vill någon nedsättning av jordbruksarbetarnas löner. Var vänlig anteckna det, ty det är sanning. Tvärtom vilja de gärna vara med på att öka dem, därför att de i jämförelse med de flesta andra befolkningslager få arbeta hårdare och äro värda en högre betalning. Men detta kunna de inte få, så länge fackföreningarna regera på det sätt som sker. Det saknas därför möjlighet för deras arbetsgivare att ge dem mer. Herr Forslund kan också gärna tala om den saken, då han är ute i sommar före valet, och säga ifrån: »Bönderna vilja gärna betala sina arbetare mera, men se det lägger vi oss emot, ty då skulle livsmedlen stiga några procent.»

Herr Ström, Fredrik: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet när jag i går hörde åtskilliga talare i båda kamrarna tala om nödvändigheten av nationell enighet, om samverkan, om ett enigt folk. Ja, till och med längtans toner efter en nationell regering tyckte jag mig förnimma — jag vet inte, om jag tar fel, men syftade inte min ärade vän herr Bergman på någonting sådant i sitt tal i går kväll? Det var nog också någonting sådant, som i andra kamraren låg bakom den ärade representantens i Kullenbergstorp yttrande.

Jag kan inte finna annat, än att det vore mycket önskvärt, om en nationell enighet vore möjlig. Men det är säkerligen en ren utopi. Och man bör inte låta illusionerna leva; det är säkerligen bra mycket bättre att man ser klart realistiskt och nyktert på förhållandena. Av detta kommer säkerligen mera än av illusionerna.

Men jag satt och funderade över, vad högers och andra partiets representanter möjligen hade i tankarna, när de kommo med sina önskemål. Hur skall en enig riksdag, en nationell regering kunna tänkas med de fruktansvärda sociala, ekonomiska och politiska motsättningar, som råda i vårt land? Landet är ju faktiskt alltjämt, det visar inte minst den debatt, som pågått i går och i dag, alltfört uppdelat i två nationer, och dessa nationer förstå icke varandras språk.

Man skulle kunna ta några exempel. Landet har 100,000 anmälda arbetslösa, och enligt vad herr Möller uppskattade siffran ytterligare 100,000 icke anmälda. Jag tror det är tämligen exakta siffror. Men Sveriges frisinnade regering söker, såvitt jag kan finna, med sina anslagskrav hjälpa ungefär en tiondel, eller 20,000. Vad skall då göras med de andra? Det finns ju ingen hjälp lämnad åt dem.

Vidare föreslår regeringen en extra skatt på de högre inkomsterna för att kunna bekämpa nöden i landet. För en inkomsttagare med ungefär 15,000 kronor i lön skulle det göra omkring 100 kronor. Men högern protesterar och vill inte veta av detta offer. Man måste säga sig, att det besannar endast det gamla ordspråket, att den rike förstår inte den hungrige. Hur skall under

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sådana förhållanden det vara möjligt att åstadkomma någon slags borgfred eller någon slags enig riksdag?

Vi kunna ta ett annat exempel. Trots nöden bland arbetare och småbrukare vill högern genom tullar och indirekta skatter ytterligare fördyra levnads-kostnaderna för dessa grupper av medborgare. Samtidigt som man inte vill vara med om att bevilja något nödoffer ens av den allra lindrigaste innebörd, vill man ytterligare skattelägga arbetarklassen och småbrukarklassen genom indirekta skatter. Jag vädjar till herr Bergman, om han kan finna det vara möjligt att under sådana förhållanden se den ringaste utsikt till att åstadkomma någon slags nationell samling? Det är rena utopien.

Trots arbetslösheten, trots korttidsarbetet och trots de sjunkande inkomster-na hos exempelvis metallarbetarna förklarar Svenska arbetsgivareföreningen lockout mot 90,000 arbetare för att pressa ned deras löner med 4 respektive 8, 6 respektive 12 procent. Hur skall det kunna vara möjligt att tänka sig en nationell samling och en gemensam front, när förhållandena äro sådana, att de, som förvalta de stora rikedomarna, icke draga sig för att ens i nödtider pressa ned arbetarnas löner? Vi hörde i går högerns ledare herr Lindman i andra kammaren, såvitt jag och många andra kunde förstå, tala för en inflation. Samtidigt med att man alltså vägrar gå med på de nödoffer av tämligen lindrig natur, som regeringen föreslår, så vill man i stället via en inflation pressa ner arbetarnas, pensionstagarnas och en rad andra fattiga samhällsgruppers reallöner och understöd. Någoting sådant kan väl inte i något avseende vara ägnat att åstadkomma möjligheter för en borgfred eller för tillkomsten av en nationell regering?

Regeringen uppmanar kommunerna att spara, att inte låna och sätta sig i skuld. När därigenom arbetslösheten växer, så vända sig de arbetslösa till regeringen, men i många fall kan regeringen inte göra något utan hänvisar dem till kommunerna, som inte kunna få några pengar och som blivit uppmanade att inte sätta i gång några arbeten. Kan någon människa begripa, hur det där skall kunna gå i lös och hur det skall kunna vara möjligt att på denna grund åstadkomma någon slags borgfred?

Eller ett annat exempel. När av hunger och nöd förtvivlade arbetare demon-strera sitt missnöje mot samhället, som inte kan ge dem varken bröd eller ar-bete, så sänder man militär mot dessa olyckliga och ger dem bly i stället för bröd. Hur skall det vara möjligt att åstadkomma en borgfred eller att åstadkomma en nationell regering eller någon slags nationell samling under sådana förhållanden? Det är orimligt att bara tänka sig någoting dylikt! Fort-farande ligga flera dödade svenska arbetare ogilla. Gärningsmännen äro ostraffade, och vi bevittna sedan månader en jättelik svensk Dreyfusprocess, där kampen står mellan principerna likhet inför lagen å ena sidan och den militära prestige å den andra. De båda nationerna inom nationen stå i denna sak fullständigt emot varandra, och det är omöjligt att här åstadkomma någon brygga. Det är två rättsuppfattningar, två världsåskådningar som möta var-andra. Det går inte heller här att åstadkomma någon slags borgfred.

Eller ännu ett exempel. Vi ha i vårt land en hemlig beväpnad kår av mer eller mindre fascistisk karaktär — jag erinrar om, att den är beväpnad genom olagligt insmugglade vapen — ledd av höga officerare. Det hela blir upp-täckt. Men högern välsignar denna kår, och de skyldiga äro antingen inte ens åtalade eller också ha de fått rena skenstraff. Hur skall den samverkan och hur skall den nationella regering se ut, som skulle kunna tänkas existera, medan ännu den Munckska kåren lever och kanske till och med är i verksam-het, om också inte på samma sätt som tidigare.

Högern har nu funnit på ett särskilt sätt att bota svälten, nämligen med nya förråderilagor. Men jag skulle tro, att man inte på det sättet kan lösa arbets-

löshetsproblemet. Svält, bly och skärpta klasslagar äro ett mycket dåligt recept mot arbetslösheten. Det är enligt mitt förmenande också mycket dålig statskonst. Högern borde vara varnad av tidigare resultat av försöken att skapa landsförrådare. År 1916 stodo tre män åtalade för landsförräderi. För endast några månader sedan var jag med om att avtäckta en bildstod på en offentlig plats i Stockholm i hela kunglighetens närvaro till ära för och minne av en av dessa för landsförräderi åtalade. En annan av dem, som voro åtalade för landsförräderi den gången, är nu högerns själasörjare i Svenska Dagbladet, och den tredje är ledamot av den svenska riksdagen. Jag tycker, att de förräderiparagrafer man har räcka ganska väl, när man har exempel på, hur de tidigare brukats.

Borgfred är icke möjlig i ett utpräglat klassamhälle. Det går inte att genom en papperslapp eller ett protokoll överbrygga svalget mellan klasserna och sätta klasstriden ur funktion. Man försökte det 1914, men det dröjde inte mer än ett och ett halvt år, och så var den borgfreden fallen. Man försökte i Tyskland. Det har inte lett till annat resultat, än att fascismen och kommunismen vuxit oerhört. Man har försökt i England, och Mac Donald står kanske för många som något slags mönster. Men det är ju inte obekant för herrarna, att Mac Donald har det mycket trångt i den nuvarande regeringen, och att man som bäst håller på att räkna ut, hur många månader till han skall kunna sitta. Man vet inte vad som kommer efter Mac Donald, men inte råder någon borgfred i England, det kan man vara övertygad om.

Klasskampen har sin obönhörliga gång. Den följer andra lagar än de parlamentariska spekulationernas och kombinationernas. Den är en historisk process. Denna historiska process har nu nått en av sina höjdpunkter. Vi se den kapitalistiska produktionsordningen upplösas och en ny spira upp, svag ännu i sin brodd, men levande och ofrånkomlig. Samtidigt se vi den liberala staten skakas i sina grundvalar. Den kommer också att gå under, men den har gjort ett kulturellt storverk, och det stora den gjort måste bli mänsklighetens arv. Man kan vara viss om, att en ny samhällsbyggnad inom en icke alltför avlägsen framtid skall resa sig ur gruset, behärskad av det, som herr Örne i sitt yttrande siktade på, när han talade om världshushållet, och som andra åsyftat med planhushållningens idé, med de produktiva krafterna i samhället som ledare. Men det socialistiska samhället måste — det skulle jag velat säga till herr Nerman, om han varit här — även bygga på den andliga friheten, på tankens och forskningens frihet. Det kan vara mycket storslaget, det som för närvarande sker i Ryssland, och dess stora produktionsbyggnad är säkerligen värd ett ingående studium, men där saknas något, och det är den tankens och forskningens frihet, utan vilken intet verkligt samhälle kan leva. Människoanden, satt i bur, kommer alltid att sjunga om frihet. Man måste se till att förena den kommande socialistiska produktions- och samhällsordningen med det bästa i den rännande liberala världsordningens skattkammare. Och det bästa, skulle jag velat säga herr socialministern, om han varit här, det är inte kulor och polissablar mot svältande arbetare, utan det bästa i den liberala världsåskådningen är den fria tanken. Den nya samhällsordningen måste bli en syntes av arbete och frihet, en syntes av socialistisk och liberal samhällsåskådning.

Högern fruktar nu för revolutionen. Herr Trygger, för vilkens skarpa intellekt jag alltid haft mycket stor respekt, synes mig dock i sin och högerns motion om nya förräderilagar i avsikt att knäcka kommande revolutioner icke ha besinnat den historiska utvecklingen. Vi stå i själva verket mitt uppe i en rad av stora revolutioner och väldiga omvälvningar, fast vi kanske delvis inte se dem. Vi ha den industriella revolutionen, den tekniska, den som betecknas av kvinnornas inmarsch på arbetsmarknaden, kvinnans frigörelse ur gamla

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

band, vidare den ekonomiska och den andliga revolutionen. Jag tror, att många minst beakta den väldiga omvandling, som äger rum på idéernas område och som man skulle kunna kalla den andliga revolutionen. Tror verkligen herr Trygger, att man genom någon slags klasslagstiftning, något slags förädrparagrafer, kan sätta stopp för dessa stora omvälvningar? Men såsom högern har formulerat sin motion, så synes den äsyfta varje slag av revolutionär omgestaltning. Den politiska revolutionen är ju endast en krusning på dessa revolutionära hav. Politiken är endast en överbyggnad på ekonomiens och det sig förändrande samhällslivets fundament. Då måste också de politiska formerna ändras och byta gestalt. Jag tror, att den ändringen kan äga rum under fredliga former, om icke de maktgärande klasserna själva gripa till våld. Därför synes det mig, att det farligaste av allt som kan ske, det är om man gör undantagslagar och framkallar någonting sådant, som nu sker och har skett i Finland. Det är icke något mönster för oss.

Till sist skulle jag vilja beröra en speciell fråga, som jag anser vara den viktigaste av alla arbetslöshetsproblemets särfrågor, det är frågan om ungdomsarbetslösheten. Det är en fruktansvärd tragedi med denna ungdomsarbetslöshet, som vi uppleva. Den är sådan, att om här ej ingripes, om icke här någonting göres, så kunna obotliga moraliska skador komma att drabba vårt folk. Eftersom jag är med i en del kommunala verk och inrättningar i Stockholm, har jag nästan dagligen besök av unga arbetare, som skildra sin nöd och sina svårigheter i förhoppning, att de skola kunna få någon anställning i stadens verk. När man hör dessa arbetare, som börja nalkas till och med 28 å 29-årsgränsen, sitta och skildra, hur de mestadels varit arbetslösa i tre, fyra, fem, ja, upp till sex, sju år å rad och hur de förgäves sökt att få ett stadigvarande arbete, hur de nu vandra kring utan utsikt att lyckas, då blir man mycket betänksam, då blir man nästan rädd. Det är nästan dagligen detta händelse. Det är unga, sympatiska män, som inte på många år haft något arbete, som ha gått till arbetsförmedlingsanstalterna och sökt arbete på mångahanda sätt utan att lyckas. De bo i bästa fall hemma hos sina föräldrar eller släktingar, och tack vare att dessa ha arbetsförtjänst — det kan ibland vara gamla kvinnor, som äro tidningsbud, baderskor eller dylikt — få de försörja dem. De skildra, hur de det första året med hoppfull håg gjorde allt för att skaffa sig arbete, hur de foro från ort till ort, då de ännu hoppades, hur de det andra året bemödade sig att få arbete och alltjämt hoppades, men hur de sedan för varje år som gick grepos av en växande moralisk förlamning, hur de funno det hopplöst att ens försöka att få arbete och hur de ha legat hemma, hur de ha gått ute på gatorna och hur de till slut — de säga det ärligt — stå inför att alldeles förkomma, förfalla eller att genom en slump i sista stund få någon anställning.

Detta är ett problem, som jag tror överträffar alla andra i vikt och betydelse, och kunna vi inte här åstadkomma någon ändring, så befarar jag, att vi på ett helt annat sätt än vi eljest se slagordet om ungdomens uppror utlagt i litteraturen få besanna, att bakom detta slagord ligger en grym och tragisk verklighet. Här måste riksdag och regering likaväl som kommunalförsamlingarna skrida in med ett allvar, som är av en helt annan valör än tidigare. Och det förvånar mig mycket, att högerpartierna, de konservativa partierna, som dock alltid tidigare haft såsom sitt — det vill jag säga — sympatiska märke, att de på sitt sätt velat slå vakt om arbetet och om de moraliska kvalifikationerna hos vårt folk, inte förstå, vilken oerhörd fara som här hotar landet i dess helhet, hela folket i dess märg. Det är mig oförklarligt, vad det är som gör, att inte denna fråga blivit mer beaktad och uppmärksammand än den är. Det är nödvändigt, att något åtgöres. Jag skulle vilja säga, att ungdomen har mer rätt än någon annan generation att få arbete och hjälp till arbete, ty de gamla,

de dö inom kort. De som stå i medelåldern ha dock haft sin arbetsperiod, men om inte de unga få arbete, så bli de vrak. De bli fördärvade, och därmed går samhället under.

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det har från olika håll bland lantmannanäringsens representanter efterlysts ett kraftigare handlingsprogram till stöd och skydd för vårt näringsliv. Det kunde synas onödigt att ånyo upprepa detta tal, men saken är så viktig, att jag ansett mig böra begära ordet för att ytterligare tillstyrka detta. Näringslivets — jordbruket, skogsbruket, fiskerinäringen och övriga näringar — icke bara bibehållande utan också stödjande och upphjälpande är, som vi alla veta, själva grunden, på vilken det gäller att bygga, för att det skall bli oss möjligt att bevara de kulturella och sociala anordningar, som vi under de gångna goda åren ha skapat.

Jag föranledes att begära ordet, när jag i går kväll hörde jordbruksministern i sitt anförande ge en replik, som riktades till en ledamot, vars anförande jag visserligen inte i dess helhet hörde och som jag därför inte kan yttra mig om, men denna replik uppfattades av mig såsom ett svar till dem, som kräva ett kraftigare handlingsprogram för näringslivet. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet svarade nämligen: Kom fram med uppslag! Kom fram med ett program själv! Jag får säga, att det verkar beklämmande, när landsbygdens representanter få höra detta i riksdagen, där man hade trott och väntat att i en bekymmersam tid få stöd av regeringen, som dock förfogar över möjligheterna till initiativ och handling, som förfogar över den administrativa makten och har möjligheter att genom myndigheter och andra få saken utredd och utarbetade förslag framlagda. Det skorrade i örönen, när man hörde denna fordran på oss representanter, som ha den begränsade tiden av tio dagar till förfogande att väcka motioner.

Det har dock icke under den gångna höstens lopp saknats uppslag och förslag. Det har hållits en mängd jordbrukaremöten ute i landet, och jag har sett av tidningarna, att deras resolutioner ha framlagts för regeringen. Jag är också övertygad om att jordbruksministern har en ganska ansenlig packe handlingar i dessa spörsmål. Jordbruksutredningen utsände i höstas frågor till hushållningssällskapen, berörande respektive sammanslutningars verksamhetsområden, varpå svar avgavos, och jag vet, att jordbruksutredningen i en mycket lång skrivelse också har framfört alla de därvid framkomna önskemålen och synpunkterna till herr statsrådet. Uppslag och förslag ha således icke saknats. Men det är därför att beklaga, att icke i en så bekymmersam tid som denna kraftigare åtgärder ha vidtagits. En tid som denna kräver extraordinära åtgärder, och man får släppa efter både på principer och andra synpunkter. Jag kan av statsverkspropositionen förstå, att regeringen t. ex. i jordbruksfrågorna vill sorgfälligt undvika sådana åtgärder, som kunna vara politiskt farliga och ömtåliga, men — jag understryker det ännu en gång — tidsläget är sådant, att tullskyddspolitik måste tillgripas, om det inte skall gå ytterligare utför.

Jag föranledes bringa i erinran den proklamation, som den nu sittande regeringen avgav den 7 juni 1930, där regeringen först erinrar om, att det var de skiftande meningarna i jordbruksfrågorna, som föranlett den senaste regeringens krisen, och lämnade vissa upplysningar, på vilka områden regeringen ämnade fortsätta sitt arbete. Första stycket i denna regeringsproklamation slutade med följande ord: »Regeringen är beredd att på olika vägar söka medverka till bättre förhållanden å såväl detta område som beträffande näringslivet i övrigt i all den utsträckning, som till buds stående hjälpmedel möjliggöra.» Landets jordbrukare fråga sig, om alla till buds stående hjälpmedel ha tillgripits för att hjälpa och stödja i den nuvarande krisen.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr finansministern gör ett uttalande på något ställe, jag tror det är i finansplanen, att stundens bekymmer få inte skjutas över på framtiden. Han yttrar detta i sammanhang med dispositionerna för utgifter. Jag skulle om denna näringspolitik vilja säga, att stundens bekymmer inte få skjutas undan. Det måste handlas, handlas kraftigt och snabbt. Jag återkommer för övrigt till detta herr finansministerns uttalande, därför att jag finner, att herr finansministern här inte varit riktigt konsekvent, när det gäller att följa dessa hans egna anvisningar. Det har redan påtalats, hurusom man på en kommande budget skjutit över vissa ibland rätt så betydande anslag, såsom t. ex. anslagen till ersättningsbyggnader för flottan, till anskaffande av artillerimaterial och anslaget å 1,200,000 kronor till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk o. s. v. Det förefaller, som om de reservationer och besparingar, som finnas i budgeten, vore till det allra yttersta bottenkrapade. Herr finansministern har således själv icke i allo tillämpat den regel, som han uppställt. Men det finns även en annan regel, som jag skulle vilja framhålla såsom lämplig i detta sammanhang, och det är, att statens bekymmer nu icke heller få skjutas över på andra, som ha det lika svårt. Såvitt jag kan se, har detta skett på åtskilliga ställen i statsverkspropositionen. Det är ju inte möjligt att på den korta tid, som står till buds, granska de olika posterna, men jag har observerat, att det t. ex. på socialdepartementets huvudtitel förekommer nedsättning av vissa statsanslag, såsom till vården vid tuberkulos- och kustsanatorier, och vidare nedsättning av anslagen till kemiska stationer och frökontrollanstalter och jag tror ytterligare några anslag, som jag observerat på åttonde huvudtiteln. Detta medför visserligen besparingar i statsbudgeten, men det måste betalas av andra, d. v. s. av landstingen. Det blir alltså en ökning av landstingens utgifter. En dylik sparsamhet kan ur allmän och ur skattedragarnas synpunkt icke vara lycklig. Detta förfarande är ganska egendomligt, ty tidigare har ju det parti, som regeringen utgått ifrån, i oppositionsställning förordat åtgärder, åsyftande lättnad för kommunerna. Jag tänker på det till något över 8 miljoner uppgående skolanslaget, som avsåg att påföra staten ökade utgifter till lättnad för kommunerna. I regeringsställning har man kastat om, lättar på statens börda och överför den till kommuner och landsting. I det ena fallet heter det hjälpsamhet mot kommunerna, en hjälpsamhet, som man för övrigt på sina håll har haft svårt att förstå, därför att en del kommuner, som inte ha någon kommunalskatt, nu få del i t. ex. skolanslaget. I år heter det sparsamhet, en sparsamhet, som ju finnes på många punkter, det skall tacksamt erkännas, men som i fråga om åtskilligt, som jag nämnt, ter sig ganska egendomligt.

För att återkomma till jordbruksfrågorna nämnde jag ju, att det inkommit framställningar under höstens lopp och att det således inte saknas uppslag och förslag, men även 1931 års riksdag beslöt på enskilda motioner en hel rad av skrivelser till regeringen med begäran om förslag i olika avseenden, såsom t. ex. beträffande åtgärder mot nötkreaturstuberkulos, där det med bestämdhet säges ifrån i riksdagens skrivelse, att förslaget förväntas till 1932 års riksdag, vidare beträffande smörpremiering, sänkta räntor för egnahemslåntagare, sänkta räntor på kraftledningsfonden o. s. v. Jag kommer för ögonblicket inte ihåg hela den rad av riksdagsskrivelser, som i det avseendet avgått till regeringen. I mycket få fall har svar lämnats i årets statsverksproposition, syftande till ett effektuerande av riksdagens begäran. Visserligen har efter utredning föreslagits ett stödbelopp åt egnahemslåntagare, men jag ifrågasätter, om det av jordbruksministern beräknade beloppet är tillräckligt. Vi erinra oss, att det förra året från alla partier väcktes en mängd motioner, däri småbrukarnas och egnahemslåntagarnas ekonomiska ställning skildrades på ett sätt, som stämde oss alla för en begäran om en ingående utredning, och denna

utrednings resultat visar ju, att det är ett rätt avsevärt belopp, som kräves. Även på detta område ha vi alltså fått jordbrukskrisens verkningar ytterligare belysta.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Tiden tillåter inte att gå närmare in på saken, men jag vill understryka, vad en talare sade i går, att man under de goda åren nog inte alltid beaktat de sunda och riktiga principer, efter vilka man bör bevilja statsanslagen. Hade så skett, så skulle säkerligen åtskilliga besparingar kunnat göras och statsutgifterna således hållits på en lägre nivå. Jag syftar på sådana saker som exempelvis subventionen åt vissa näringsgrenar, subventionen till sockerbetsodlingen i stället för att välja en annan form, som varit mera naturlig, subventionen till Kalixindustrien och Seskarö jämte det förhållandet, att t. ex. domänverket, ett statens affärsdrivande verk, skall åläggas att tillhandahålla dessa industrier virkeskvantiteter till ett pris, som kanske nu får anses tillräckligt, men som tidigare legat under marknadsnivån. Det är en dylik statsfinansiell hushållning, som ej bör få förekomma utan som bör undvikas, även om de goda statsfinanserna locka därtill.

Jag sticker emellan med en sak, som fångat min uppmärksamhet och som jag skulle vilja rekommendera åt herr finansministern att överväga. Det gäller nämligen en viss gren av statens inkomster. Under de senaste åren ha ju landets systembolag på olika platser beslutat bygga ofta dyrbara hotell och restauranger. Jag går här inte in på frågan om det i de särskilda fallen varit behövt — det saknar jag möjlighet att vid detta tillfälle avgöra — men jag vill uttrycka en undran, om det ur statsförvaltningssynpunkt kan vara riktigt, att t. ex. ett systembolag beslutar om användningen av betydande belopp av statens inkomster för ändamål, över vilka riksdagen icke höres. Herr finansministern har ju tillsammans med mig suttit i statsrevisionen och sett, hur man gnuggar och granskar småposter både på inkomst- och utgiftssidan, och det förefaller mig som om det i detta hänseende skulle löna sig, att herr finansministern kastade en blick på denna detalj och ägnade den sin uppmärksamhet. När man beräknar inkomsterna, gäller det ju inte bara att se på vad myndigheterna redovisa och göra justeringar i slutsummorna, utan det kan också ibland vara nyttigt att gå till botten, till urkällan, och se, om medlen verkligen inflyta på ett riktigt sätt. Det står också, tycker jag, i god överensstämmelse med herr finansministerns cirkulär till kommuner och andra, där han ifrågasätter uppskov med vissa byggnadsföretag och hemställen, om icke genom ett mindre forcerat utförande av dylika byggnadsföretag en ökning av statens inkomster kunde påräknas. Jag vet, att man på en del håll planerar dylika byggnader.

Jag nämnde nyss sockerfrågan. Den har med tystnad förbigåtts i årets statsverksproposition. Jag vill hoppas, att denna tystnad inte måtte betyda, att regeringen helt lämnar denna fråga åt sitt ovissa öde, utan att ett förslag i ämnet måtte framkomma, och jag understryker då, vad jag sade nyss, att situationen nu är sådan, att ett förslag i den frågan också bör läggas på den principiellt riktiga linjen, subvention av skattemedel. Det har visats, att den kritik, som i detta fall förekommit, varit riktig, d. v. s. att när statens finanser icke tillåta, att ett subventionsbelopp upptages, så strykes det ur budgeten, och det är vad som skett i år. Jag röstade ju senast för subvention med hänsyn till jordbruksnäringens behov, och denna känsla för jordbruksnäringens behov skulle säkerligen nu förmått många av kammarens ledamöter att stödja regeringen, ifall den velat ta initiativ och föreslå åtgärder av vida kraftigare, ja, även politiskt ömtåligare natur, än vad som nu föreslås i fråga om jordbruket.

När jag ser på klockan, finner jag, att jag måste förbigå en hel del, som jag tänkt säga. Vad som saknas i årets statsverksproposition, det är ett verk-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ligt program för näringslivets, speciellt jordbrukets stödjande och upphjälpan- de. Ett sådant program bör i en för jordbruket så kritisk tid som den nuva- rande föreligga vid varje riksdags början. Situationen förändras, och tidsläget ställer från den ena riksdagen till den andra nya fordringar, som nödvändig- göra en ny anpassning. Under dessa bekymmersamma år kräves det, som sagt, vid varje riksdags början ett handlingsprogram i jordbruksfrågan.

Regeringarna i andra länder ha visat sig kunna sätta statens makt bakom dylika åtgärder, och det borde icke vara omöjligt för regeringen även i vårt land att uppträda på sådant sätt, att det visade vilja till krafttag. Även när man diskuterar arbetstillfällena är ju näringslivet grundförutsättningen för beredande av produktivt arbete och arbetsglädje.

Till slut vill jag bara fästa uppmärksamheten på en sak, visserligen liten, men dock betydelsefull, som jag observerat på kommunikationsministerns hu- vudtitel och som jag ber herr jordbruksministern vara vänlig att samråda med sin kollega om. Det gäller indragningen av fribrevsrätten för vissa jordbruks- institutioner, däribland även hushållningssällskapen. I det sammanhanget vill jag passa på och säga, att också skytterörelsen enligt detta förslag berövas sin fribrevsrätt och därmed får vidkännas ytterligare minskning i det anslag, som tidigare stått till dess förfogande, likaså landstormsrörelsen, svenska röda korset m. fl. Jag vill påpeka detta, ty i dessa tider, då direkt anslagsminsk- ning ifrågasättes, bli ju svårigheterna genom denna åtgärd ännu större. Jag tänker särskilt på hushållningssällskapen och skytterörelsen, som ju ha myc- ket svårt att få sina inkomster och utgifter att gå ihop.

Med detta, herr talman, skall jag sluta mitt anförande.

Herr Möller: Ja, herr talman, jag tänkte bara att giva vissa repliker till några talare, som haft anmärkningar att framställa mot mitt anförande i går. Men innan jag gör det, må det tillåtas mig att taga upp en sak, som närmast varit föremål för kontrovers mellan herr Branting och socialministern.

Jag tror, att socialministern åtminstone till en viss grad har missuppfattat vad som är själva kärnpunkten i den anmärkning, som gjordes. Jag tror icke, att man här tänkt sig att göra regeringen ansvarig på annat sätt, än den är ansvarig för allt vad den står för. Vad beträffar den kommuniké, som ut- sändes omedelbart efter Ådalstragedien, kan det väl anses vara konstaterat, att denna kommuniké på vissa punkter och kanske de allvarligaste, där det är fråga om beskyllningar mot de demonstrerande arbetarna, var falsk: den var icke sanningsenlig. Huruvida detta berott på ögonblickets upphetsning eller något annat, är svårt att säga, ehuru det i det ljus, som kastats över händel- serna däruppe efteråt, förefaller, som om det varit tillrättalagt.

Nu frågar jag: Är icke detta i själva verket och visar det icke bristande aktning från underordnade tjänstemäns sida att anmoda regeringen att utsända en kommuniké, som innehåller uppenbart oriktiga uppgifter? Jag frågar vi- dare: Finnes det någon anledning för regeringen att utan vidare finna sig däruti, utan att det blir någon påföljd för dem, som sålunda först vilselett re- geringen och därefter lockat densamma att vilseleda hela den allmänna me- ningen icke blott i vårt eget land utan vida utöver dess gränser? Finnes det någon anledning att låta den eller de tjänstemän i länsstyrelsen, som bära ansvaret för, att det lämnats regeringen de falska uppgifter, på vilka denna kommuniké är byggd, utan straff? Skola icke de herrarna näpsas? Det tror jag är själva kärnpunkten i den anklagelse, som man anser sig böra rikta mot kommunikén.

Jag skall, eftersom den saken varit föremål för yttranden från olika håll, tillåta mig att säga ett ord om ordningens upprätthållande. Socialministern tillvann sig en, såsom jag tyckte, litet för lättköpt applåd här i kammaren för

sitt mycket bestämda yttrande om ordningens upprätthållande. I själva verket föreligger ingen tvist på den punkten, ty alla äro ense om att ordningen skall upprätthållas i samhället. Den tvist, som råder, gäller endast, med vilka medel och på vilket sätt ordningen skall upprätthållas. Vi ha ju en gammal historia i detta land, och det finnes många exempel på, att ordningen upprätthållits med ganska små medel, utan att några människor kommit till skada även i situationer, som från början sett ganska komplicerade ut. Jag skall icke nu närmare utveckla detta, vi få ju tillfälle att tala om, huru ordningen skall upprätthållas och med vilka medel det må ske, vid ett senare skede under riksdagen, när hela frågan om polisväsendets och militärens användande för ordningens upprätthållande kommer upp. Det tjänar därför enligt min uppfattning ingenting till att i dag fördjupa sig i detta ämne mer än beträffande en punkt.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Ett medel för ordningens upprätthållande anser jag åtminstone är absolut förkastligt, och det är det medel, som representeras av den Munckska kåren. Här har såväl herr Trygger, som dock icke verkade riktigt övertygande, som herr Stendahl, denne senare med så mycket större pondus, försökt att kläda den Munckska kåren i sida, vita kläder, såsom en företeelse, som icke hade någon annan uppgift än att den, när polismästaren i Stockholm sade: Nu kan jag inte klara mig längre, nu få herrarna komma och hjälpa mig! bara skulle stå honom till tjänst.

Jag skall nu på denna punkt tala allvarligare, än jag gjorde i mitt första anförande, och peka på ett par saker. Det måste enligt min mening vara absolut otillåtligt för en underordnad tjänsteman, som polismästaren i Stockholm är, att organisera sin egen polis så, som han tycker, att det skulle vara trevligt för honom. Han har att vända sig till de honom överordnade myndigheterna, regeringen och kommunala myndigheter, för att få den polisstyrka, som han behöver. Är det på det viset, att åsikterna äro delade om den styrka, som behövs, om de kommunala myndigheterna eller regeringen ha en annan mening än polismästaren, huru stor polisstyrka som behövs, då skall icke polismästaren bestämma den saken. Vilken ordning skulle det i annat fall bli här i landet? Det kunde icke bli ett privilegium endast för polismästaren i Stockholm utan man måste i så fall tilldela varje stadsfiskal, varje landsfogde åtminstone, eller varje polismästare i landet rättigheten att i tysthet, i stillhet för all del, så att bara de inblandade eller de, som man tänkte inblanda i saken, finge kännedom därom säga: Här har jag med krångliga myndigheter att göra, de vilja icke giva mig så många poliser, som behövas, får jag be herrarna vara snälla och hjälpa mig; jag skall se till, att ni får vapen; herrarna behöva icke namngiva, vilka som skola ha dessa vapen; det står visserligen i lagen, att det skall vara personliga licenser, men det är icke så kinkigt, den saken skall jag ordna. Förlåt, men tycka ni själva, när ni försvara dylikt, att ni äro ute på vägar, som äro rimliga?

Jag vill taga ett annat exempel. Låt mig säga, att undertecknad och Per Albin Hansson en dag ginge upp till vederbörande polismästare och sade: Vi tycka, att det verka obehagligt i samhället att fascisterna blivit så och så många; de ha vapenlager, de hålla på med militära övningar, och vi äro rädda för, att de en vacker dag skola komma att angripa Folkets hus eller Vatikanen eller några andra av våra institutioner; vi tro icke, att polismästaren kan klara den saken; vi vilja organisera en kår till skydd för oss. Vi tro att det kan behövas icke 2,000 utan 5,000 man. Det är klart, att polismästaren svarar för ordningen, så att vår kår skall icke ingripa, utan att polismästaren anmodar den att göra det.

Säg mig, mina herrar, är det egentligen någon, som tror, att Stockholms polismästare skulle säga: Jag är tacksam, mina herrar, jag är förtjust över edert

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

erbjudande, kom bara med en matrikel — vi skola se till, att ingen får tag i den — och ni skola få de vapen, ni behöva, och de skola smugglas in, om de icke kunna skaffas på annat vis. Nej, förlåt mig, det går icke att försvara. Låt oss vara ense om, att vi icke böra ha sådana ting i samhället. Ty det är fullkomligt säkert, att om vi icke bli ense om den saken, kommer det att bli icke bara en Muncks kår, utan många kårer i Sveriges land. Jag tycker, att man bör tänka litet på, vart man driver utvecklingen.

Herr Stendahl sade, att Munckska kåren icke var hemlig; den omständigheten, att jag icke kände till den, var ju intet bevis för, att den var hemlig. Det var märkvärdigt, var kåren icke hemlig! Såvitt jag förstått förklaringen från den regering, som satt, då kåren bildades, hade denna regering varnat polismästaren för att vara med om någonting sådant. Det fanns tydligen ingen order, det kan man icke komma ifrån. Det är icke så, att polismästaren sagt till den dåvarande socialministern: Jag tror, att detta behövs, och jag ber att få veta, huru det skall göras. Åtminstone har jag icke uppfattat den förklaring som lämnades av regeringen på det viset. Visst var kåren hemlig. Även om 2,000 personer tagna ur vissa bestämda kretsar hade kännedom om den och även om deras bekanta hade kännedom om den, så visste det svenska folket ingenting om saken; det fanns inga papper, som visade, huru det förhöll sig. Men skola vi icke här i landet veta, huru många poliser det finnes, är det icke vår rättighet såsom medborgare? Det är högst märkvärdigt, att herr Stendahl förklarar: Nej, det skola vi icke veta. Men vi kunna taga reda på det i ett ögonblick, om vi vilja. Jag tror att det finnes meritförteckningar och papper på dem, som blivit anställda. Lek icke med elden, jag varnar återigen, det är mycket farligare, än herrarna tyckas inbilla sig, såvida ni icke äro inställda på, att en utveckling i denna riktning är oundviklig. Men då kan man kanske icke ens med lagbestämmelser hindra den — det vet jag icke. Men vad jag med säkerhet vet är, att på dem, som befordrat något sådant, faller också ansvaret för den kommande utvecklingen.

Herr Trygger hade på denna punkt icke mycket annat att säga, än att han icke visste, huru farliga kommunisterna i Sverige voro, men han visste, att de varit farliga i andra länder. Om man nu skall försvara bildandet av en kår av denna beskaffenhet med farligheten hos en särskild rörelse, får man väl anse, att det är ett befogat krav, att de, som taga ansvaret mer eller mindre bestämt för att en sådan organisation får existera i vårt land, verkligen ha kännedom om den fara, som skall bekämpas. Det är det minsta, som man kan begära. Den Munckska kåren skulle ju icke användas utom landets gränser mot de farliga kommunister, som finnas där, utan jag förmodar, att dess polisverksamhet skulle inskränkas till vårt eget kära fosterland.

Jag tror, att jag nu kan lämna denna sak. Jag har endast velat få till protokollet antecknat, att jag betraktar systemet med frivilliga poliskårer som den sämsta utväg, som en absolut förkastlig utväg för ordningens upprätthållande i vårt land. Den är sämre än användande av militär, ty där kan man åtminstone beräkna vad som kan komma att hända, men i fråga om människor, som icke ha någon verklig kännedom om sådana här ting, kan man vänta vad som helst, om de skulle träda i funktion på sätt man tänkt sig.

Jag tillåter mig att något litet beröra vissa andra frågor, som närmast herr Stendahl och även herr Löfgren voro inne på. Till herrar Österström och Nilsson i Gränebo vill jag säga, att om man tror sig kunna avfärda frågeställningen beträffande det kapitalistiska systemets ansvar för tillståndet i världen med några hänfulla glosor om, att socialiseringsnämnden suttit i tio år, så är jag icke säker på, att man har de kvalifikationer, som krävas för att överhuvud taget bedöma situationen, annat än att man kan säga, att den är svår. Den frågan, huru länge socialiseringsnämnden suttit, om det vore i 30 eller 40 år,

har ingenting med det problem, som jag vidrört, att göra. Kapitalismens makt över människornas öden är en på grund av sakens egen natur ansvarslös makt gentemot samhället och gentemot folken och nationerna i allmänhet. Den är fruktansvärd, och om den icke kan reda upp en situation av den art, som samhället nu glidit in uti, utan krisen ständigt skall fördjupas, så spelar tillvaron av en socialiseringsnämnd o. d. absolut ingen roll för den kommande utvecklingen; då brytes i alla fall folket ned genom denna ansvarslösa makt.

Det är icke tänkbart, att man i dag skulle taga upp en verklig diskussion om socialism och kapitalism, och jag skall därför icke gå djupare in i dessa ting. Jag vill bara säga till herr Trygger, då han frågade, huruvida de nya förvaltarna, såsom han kallade det, skulle taga de risker, som privatkapitalisterna nu icke våga taga, att uti den bild av andra samhällsförhållanden, då den privata kapitalismens makt är bruten, kan jag icke föreställa mig, att liknande risker som de, vilka nu existera, alltjämt skulle fortsätta. Då vore icke mycket vunnet med den nya ekonomiska ordningen.

Vad sparsamheten beträffar är det klart, att vi för vår del äro övertygade om, att det i varje samhälle måste sparas. Men då vill jag säga, att jag icke är säker på, att man i de kretsar, som herr Trygger företräder, har samma begrepp som vi om vad sparsamhet är. Jag misstänker, att den sparsamhet, som är nödvändig i arbetare- eller bondehem, den sparsamheten ha de knappast någon kännedom om. Det är icke livets nödtorft, som de behöva inskränka på, om de sätta av en del av sina årsinkomster, utan är det så, att de avstå från någonting som de tycka, att det skulle vara roligt att skaffa sig, så är det sådana ting, som miljonerna människor aldrig skulle drömma om att kunna skaffa sig. Därför är jag icke säker på, att vi ha samma begrepp om vad sparsamhet vill säga, men i och för sig är sparsamhet absolut nödvändig.

Jag bestrider icke, att i varje samhälle måste förekomma en kapitalbildning, jag bestrider icke någonting i den process, som skapar förutsättningar för ekonomiska framsteg i samhället, men det är också en fråga, som är underordnad, fastän icke för dem som tro, att det icke finnes någon annan lösning på sparsamhetsproblemet än att enskilda kapitalister få tillfälle att av sina mycket stora inkomster avstå från omedelbar konsumtion av en del av dessa. Det är emellertid icke den enda lösningen enligt vår uppfattning; det finnes andra metoder, varigenom man kan bedriva sparsamhet lika effektivt. Däremot hoppas vi, att användningen av det sparade kapitalet skall bli bättre än under det system, där bank efter bank ramlar på näsan, om, såsom man väl får hoppas, det just är i bankerna som den kapitalistiska rasens främsta förvaltare av pengar äro samlade. Jag behöver kanske icke allt för mycket uppehålla mig vid detta.

Jag skall nu tillåta mig att säga några ord om de s. k. exempel, som herr Trygger anförde. Det exempel, som herr Trygger, såvitt jag kunde förstå, betraktade såsom avgörande i denna idéstrid, i striden mellan kapitalism och socialism, var Australien. Ja, mina herrar, tyvärr är det på det sättet, att Australien ligger långt bort från vår världsdal, och det är ganska få personer, som äro tillräckligt intresserade för dessa spörsmål för att ha tagit någon verklig kännedom om vad som skett i Australien. Jag gör icke heller anspråk på att känna dessa förhållanden något nämnvärt, men så mycket vågar jag försäkra, att de, som tro på högerens tidningar och icke själva närmare tagit reda på tingen, de komma aldrig att få någon kunskap om vad som i verkligheten skett där nere.

I Australien har suttit en arbetarregering i två år, och den är nu bortsopad på grund av sin usla förvaltning. Ja, mina herrar, före denna arbetarregering satt en god konservativ regering med mr Stanley Bruce i spetsen, och han förvaltade sitt pund så, att han vräktes bort för två år sedan med lika stor kraft,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

som mr Scullins regering nu vräcks bort. Jag tror icke, att jag begår något fel, om jag säger, att mr Scullin och mr Bruce stupade på praktiskt taget samma svårigheter, men svårigheterna hade kumulerats under den gamla konservativa regimen. Mr Scullins svårigheter bestodo framför allt däri, att arbetarregeringen icke lyckades reda upp den härva, som den gamla borgerliga regimen hade lyckats trassla ihop. Den måste göra konverteringar av lån, som den gamla konservativa regeringen hade upptagit på ofördelaktiga villkor, och så kom krisen över Australien liksom över alla andra länder och komplicerade situationen. Men, mina herrar, någon socialism i Australien har jag icke hört talas om. Jag har hört talas om lönepolitik och framför allt en sak. Högerpartiet och bondeförbundet borde skicka en studiekommission till Australien, ty där har verkligen deras protektionistiska politik firat verkliga triumfer. Arbetarpartiet i Australien var icke bara högprotektionistiskt, utan det var ärkeprotektionistiskt, och då denna politik gjorde bankrutt, var det icke socialismen utan den protektionistiska politiken, som gjorde bankrutt.

Australiens labour party tillhör icke den socialistiska internationalen; vi ha inga förbindelser med det; det är ett parti, som man möjligen skulle kunna säga till en viss grad är ett fackföreningsparti, men vars mål i allmänhet ingalunda överensstämmer med de europeiska socialisternas strävanden. Man misstager sig totalt, om man tror, att därför att man kan döma mr Scullin, som dock icke var värre än mr Bruce, man därmed också kan döma hela den socialistiska rörelsens praktiska duglighet.

Det finnes också en annan liten upplysning, som i detta sammanhang kan ha åtminstone sitt pikanteri. När mr Scullins regering stupade, yeta herrarna vem som stod i spetsen för oppositionen mot honom och som nu innehar regeringsmakten eller i varje fall är premiärminister i Australien? Det var icke åt mr Bruce, som man anförtrodde ledningen av Australiens affärer, utan det var åt en ledamot av labour party, som också var ledamot av mr Scullins regering, men som ville driva en annan politik än den mr Scullin ville föra, och om den politiken samlade sig de borgerliga partierna; det var mr Lyon. De borgerliga hade tydligen icke själva mannen, som kunde rädda dem. De måste där, liksom i så många andra länder, när man vill ha en ordentlig ledare, slutligen vända sig till det socialistiska partiet. Vi vänta bara på, när detta skall ske i Sverige; vi ha en förhoppningsfull partivän i andra kammaren, som måhända är den utkorade, och det kan hända, att han, eftersom han gått i vår gamla skola, kommer att duga, men därom vet jag ingenting.

Jag har velat nämna detta, därför att en gång måste dessa legender om den socialistiska politikens bankrutt i Australien upphöra här i riksdagen. Så länge de endast hörde hemma i den enkla agitationen i högerns partitidningar, behövde vi icke bekymra oss om dem, men jag anser och jag har ansett det lämpligt att nu söka något så när klara upp denna sak, så långt min känedom om dessa ting sträcker sig.

Det är ganska intressant att konstatera en sak till. Sedan jag nämnt, att Amerika, storkapitalismens förlovade land, med sina obegränsade produktionsmöjligheter, såvitt man kunde förstå, var det land, där världskrisen bröt ut och att det landet saknar alla sociala välfärdsåtgärder, och sedan jag vidare nämnt, att det första land, som gjort bankrutt, var ett land, där den, som är socialist, sannerligen icke har några sötebrödsdagar, nämligen den aristokratiska diktaturens land, Ungern, då pekade herr Trygger, när han talade om denna kris, på de förfärliga arbetslöshetslagen i England. Jag förmodar, att detta herr Tryggers tal om arbetslösheten berodde på, att vårt parti i Sverige vill genomföra arbetslöshetsförsäkring och en humanare arbetslöshetspolitik än den nuvarande. Jag bestrider, att detta har något sammanhang. Här måste man förklara, varför Amerika, där någon arbetslöshetsförsäkring

ej finnes, har en så stor arbetslöshet eller varför Ungern, som likaledes saknar arbetslöshetsförsäkring, var det första land, som gjorde bankrutt. Dessa förhållanden böra klaras upp, om man skall taga edra utläggningar på denna punkt såsom allvarliga och icke såsom ett uttryck av enkla, advokatoriska och propagandistiska knep.

Men det kan tydligen icke skada att erinra denna kammares ledamöter om, att den arbetslöshetspolitik, som förts i England, icke är något socialistiskt påhitt. Själva utvidgningen av understöden till andra än de försäkrade beslöts under mr Baldwin's regering år 1928. I England har man i allmänhet sett på dessa ting på ett helt annat sätt än vi gjort i Sverige, i varje fall vad de borgerliga partierna beträffar. Det gäller även i fråga om Tyskland, att det där är en slags specifik socialistisk angelägenhet. Jag hoppas, att det på den punkten skall komma att visa sig, att vi icke äro ensamma om önskingarna att få en dylik försäkring till stånd.

Ja, jag skall nu icke trötta herrarna mera med detta; jag skall endast tillåta mig att säga några ord om den önskvärda nationella samlingen. Den har berörts av en föregående talare, men jag kan icke neka till, att remissdebatten på den punkten har varit åtskilligt upplysande. Vi ha kanhända icke någonsin upplevat en politiskt sett så snäll remissdebatt som denna. Förklaringen är ganska lätt att giva, men jag skall icke för ögonblicket gå in därpå. Vi vilja alla, att en samling skall komma till stånd, men när jag tänkte sätta upp en lista på vad denna samling skulle ske omkring, så blev jag mycket bekymrad för de dagar, som komma efter remissdebatten, när vi skola gå till en realbehandling av de olika förslagen. Herr Trygger vill, att vi skola samla oss omkring det älskvärda programmet: lönesänkning och tullar, i varje fall sockertull. Jag vet icke, huru mycket annat högern kan ha på sin önskelista, men det kanske vi få veta genom motioner om några dagar. Herr Lindman önskar inflation helt enkelt. Det måtte väl icke vara så, att herrarna fördelat rollerna, så att högerpartiets ledare i första kammaren kommer med lönesänkningar och högerledaren i andra kammaren med inflation i den stilla förhoppningen, att ni skola få bägge två. Det tror jag vore att överanstränga samhället i landet; jag tror icke, att det går att komma fram på sådana vägar. Herr von Heland önskar inflation på jordbruksprodukter. Jag begriper icke, då det är fråga om ett försämrat penningvärde, huru man skall kunna avgränsa jordbruksprodukter från andra. Om det blir en sådan ändring i penningpolitiken, som herrarna önska, då få jordbrukarna icke tänka på att få större inkomster, utan då få de i stället beräkna större utgifter för de industriprodukter, som de önska köpa.

Jag hade trott, att jag lagt fram ett program, som det skulle vara lätt att samla sig omkring, nämligen ett krishjälpsprogram åt de människor, som äro mest oskyldigt drabbade av krisen, oavsett vilken samhällsgrupp de tillhöra. Jag har hört ett ord av sympati för detta program, men jag har också hört, att regeringens förslag om arbetslöshetshjälp i själva verket är alltför generöst, och jag är därför rädd för, att riksdagen icke kommer att bestå det prov, som jag hade hoppats på.

Om vi sedan gå till den frisinnade talaren, kunde jag icke uppfatta hans deklARATION på annat sätt, än att hans program helt enkelt var en samling kring regeringen, punkt och slut. Det tror jag är för mycket begärt. Saken är den, att regeringen i alla fall går tämligen oskadd ur denna första drabbning. Vi veta icke, huru det kommer att gå i fortsättningen, men om man med en samling menar, att vi skola betrakta regeringen såsom den rätte ledaren av landets öden, så tror jag, att man begär för mycket. Jag tror, att regeringen bör vara nöjd med, att den tolereras.

Ja, mina herrar, jag har velat göra dessa repliker. Sedan jag fått höra

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

fortsättningen — jag förmodar, att det finnes sådana, som komma att svara mig — är det icke uteslutet, att jag kommer upp igen. Jag kan icke hjälpa, att jag återigen slutar med apellen: Tänk på dem, som lida nöd i landet, se till, att de klara sig, ty de kunna icke klara sig själva. Jag tycker visserligen, att herr Pålsson i Anderslöv utvecklat sig till en monoman, men detta hindrar icke, att hans skildring, om den är riktig, vittnar om, att det behövs ett ingripande från statsmakternas sida. Det är enligt min uppfattning den ädlaste gärning, som förestår oss, att se till, att människor icke i onödan duka under i denna kris.

Då tiden nu var långt framskriden och flera talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande ärende.

Herr statsrådet *Jeppsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 38, angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 35—38 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

- nr 25, av herr *Bergqvist* m. fl., om anslag till tillfälliga hjälpåtgärder för lindrande av nöd m. m. inom Norrbottens län;
- nr 26, av herr *Bergqvist* m. fl., om ökat anslag till ersättning åt lappfogdar;
- nr 27, av herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad, om anslag till svenska brandkårens riksförbund;
- nr 28, av herr *Larsson, Johan August*, m. fl., angående vissa åtgärder för ökad inlösen av skattefrälseräntor;
- nr 29, av herr *Olsson, Oscar*, om rätt för kommun att upprätta fyraåriga praktiska realskolor, byggda på den sexklassiga folkskolan, m. m.;
- nr 30, av herr *Olsson, Oscar*, m. fl., om anslag till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid yrkesbetonade högre folkskolor m. m.;
- nr 31, av herr *Wohlin* m. fl., om höjning av tullen å kaffe;
- nr 32, av herrar *Bergqvist* och *Asplund*, om pension åt småskollärarynnet Edi Sofia Knuuti;
- nr 33, av herr *Karlsson, Gottfrid*, m. fl., om beredande av möjlighet till amorteringslån från riksbanken åt jordbrukare;
- nr 34, av herr *Olsson, Oscar*, om upphävande av 2 § i lagen innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag;
- nr 35, av herr *Bengtsson* m. fl., om anslag till statsbidrag till nyodling och betesförbättring vid ofullständiga jordbruk;
- nr 36, av herr *Bengtsson* m. fl., om ökat anslag till understöd åt kontrollföreningsverksamheten; samt
- nr 37, av herr *von Heland* m. fl., angående obligatorisk långtidspastörisering av konsumtionsmjölk, som salubjudes i städer och större samhällen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Linder* under 14 dagar från och med den 21 innevarande månad.

Herr talmannen tillkännagav, att han och de ledamöter, som fått i uppdrag att jämte talmannen tillsätta kammarens kansli och vaktbetjäning, under gårdagen till innehavare av den ditills obesatta stenografbefattningen hos kammaren antagit juris studeranden F. Hähnel.

Kammaren åtskildes kl. 5.27 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 19 januari e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr **Bergman**: Herr talman! Jag hade inte tänkt att jag skulle behöva yttra mig vidare i denna remissdebatt, men eftersom min ärade vän herr Ström i dag på middagen framställde en fråga till mig, skall jag inte undandraga mig att besvara den. Han undrade hur det för närvarande kunde vara möjligt att tänka sig en regeringssamverkan av flera olika partier — jag hade nämligen under vissa förhållanden tänkt mig möjligheten av en dylik under ett sådant krisläge som det nuvarande. Han frågade — om jag inte missförstod honom — hur det skulle vara möjligt för socialdemokrater och »borgerliga» att samarbeta i en regering, när de senare ville lägga på arbetarklassen större konsumtionsskatter. Jag ber då att få erinra därom, att av mitt gårdagsanförande framgick, att jag helt och hållet gillade, att regeringen lagt på de klasser, som äro bättre situerade, en ökad direkt skatt, och att jag beträffande konsumtionsskatterna, som skulle läggas på alla, som konsumera de skattebelagda varorna, ville inskränka desamma till sådana varor som äro lyxvaror eller som överhuvud äro onödiga, onyttiga och skadliga. Den skatten är alltså sådan, att ingen människa, som icke vill, behöver betala den. Under sådana förhållanden kan jag inte inse, att det är orätt att yrka på, att de som behaga frivilligt ålägga sig sådana skatter få betala dem.

Jag erinrar herr Ström och andra som möjligen ha samma åsikt som han, att deras syn på dylika skatter mycket väsentligt avviker från den, som det engelska Labour party har deklarerat. Jag anförde igår Mac Donalds yttrande i frågan, och jag anmärkte, att detta fälldes i fullt samförstånd med Labour party. Det var inte på den punkten, som majoriteten i Labour party och Mac Donald gingo isär, utan det var på helt andra frågor. Den oerhört starka beskattning av alkoholdrycker, som genomfördes i England och som till och med är hårdare än den danska, som annars ansetts vara ett rekord, har resulterat i betydande sänkning av konsumtionen till nytta för det engelska folkets hälsa, sundhet och kraft. Denna indirekta skatt på konsumenterna har

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

genomförts under Labour partys medverkan. Denna skattepolitik hedrar det engelska arbetarpartiet. Den är också i hög grad nyttig för de klasser som partiet representerar, liksom för alla klasser.

Ja, detta är mitt svar till herr Ström, och jag tror inte jag behöver tillägga något vidare i den frågan.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Jag har inte begärt ordet för att syssla med det ystra skämtlygne, som sprudlat fram från skånebänken under debatten. Jag fruktar nämligen att ett närmare ingående på detta skulle stegra ysterheten, så att den inte längre rymdes under denna kupol. Det är endast för att göra ett par principiella anmärkningar som jag begärt ordet.

Under gårdagens debatt framkommo krav, som utgjorde en återklang av resolutioner, fattade på föranstaltande av vissa personer, som utgöra en underlig blandning av jordbrukare, f. d. kristidsjobbare och restauratörer. I nära anslutning till sådana resolutioner framställdes det här oerhört långt gående krav på stöd åt det svenska jordbruket, och det framhölls att staten vore skyldig att ta jordbruket om händer. Jag vill till detta endast säga, att det synes mig innebära en egendomlig missuppfattning av staten och dess natur, när man menar, att staten skall försörja näringslivet och inte tvärtom: näringslivet staten. Staten kan omöjligen ge ut mer än den kan få in, och då det gäller hjälpverksamhet av olika slag, måste man tänka på att någorlunda hålla denna hjälpverksamhet inom det möjligas ram. Finansministern lämnade igår en ytterst intressant upplysning. Om jag inte missuppfattade honom alldeles, gick denna upplysning ut på, att hela jordbrukets skattebidrag till staten utgör 6 miljoner konor. Jag erinrar om, att jordbrukets huvudtitel i årets statsverksproposition upptar som ordinarie utgifter 13,817,660 kronor och som extra utgifter 18,017,340 kronor. Det gör tillsammans nära 32 miljoner kronor. Även om detta utgiftsbelopp också omfattar skogsbruket, är det alldeles otvivelaktigt, att jordbruksnäringen redan i direkta statsanslag får flerdubbelt mer än dess skattebidrag uppgår till. Jag säger inte något om den saken under sådana tider, i vilka vi nu befinner oss, då jordbruket är synnerligen hårt pressat, men man måste väl ändå visa någon måtta i kraven under omständigheter som dessa. Det gäller dock i det föreliggande fallet en rad ekonomiska företag, mina herrar, man får inte glömma bort det.

Det är nog så, att man särskilt inom den yngre delen av svenska folket har en rätt ofullständig uppfattning om tämligen enkla och för oss äldre självklara saker, sådana som att staten är en medborgarnas samfällda verksamhet och måste bäras upp av medborgarnas inkomster och inte tvärtom. Det finns också en annan sak, som man har en ganska oklar föreställning om, att döma av diskussionen i pressen och på andra håll, och det är att vid förvaltningen av vårt penningväsen gäller det att hålla kronan såvitt möjligt uppe. Den olycka som nu drabbat den svenska kronan har framkallats av omständigheter, över vilka vi inte rådde, men man måste väl ändå säga, att den olyckan skola vi åtminstone inte genom egna åtgärder förvärra. Riksbanksledningen måste följaktligen handla så, att den inte äventyrar ett inre förstörande av den svenska kronans värde, därmed läggande om det reella innehållet av alla avtal och alla på lång tid ingångna ekonomiska överenskommelser.

För min del har jag för inte så länge sedan offentligen uttalat min stora förvåning över att de ekonomiska problemen inte på något sätt äro uppmärksammade i vår skolundervisning. Jag menar självfallet inte, att man skall läsa teoretisk nationalekonomi i folkskolan. Den vetenskapen är ännu så pass litet stabiliserad, den befinner sig i ett sådant jäsningsstillstånd — alldeles som fysiken för närvarande — att man inte torde kunna docera den högsta teorin på något stadium av den egentliga skolundervisningen, men nog bör man

väl kunna lära folk de enklaste grunderna i skolan, de som stå sig, vilken teorin än månne bli, till exempel en så enkel sats som att av intet blir intet. Man kan icke skapa tillgångar av intet på det ekonomiska området, det måste alltid vara någon, som släpper till dessa tillgångar, och vi ha därför en begränsad möjlighet, när det gäller för riksdagsmännen att disponera över samhällets medel. Men trots det att eklestiasitikdepartementets stat upp tar inemot 100 miljoner som ordinarie anslag och 54 miljoner som extra anslag, så har man tydligen inte råd och möjlighet att ta upp sådana där enkla och från min synpunkt naturliga ting i undervisningen.

Det finns en sats om lyder *mens sana in sano corpore*, en sund själ i en sund kropp, och den skall ju vara valspråket för vår nyaste skolundervisning med alla dess idrottsdagar och andra åtgärder för uppmuntrande av den fysiska kulturen. Jag har fått ett alldeles bestämt intryck av, att man kanske har lagt litet för mycket vikt vid ledet *in sano corpore* i det förträffliga valspråk, som jag nyss citerade. Jag har funnit, att ungdomen hyser en alldeles oerhörd respekt för utvecklingen av muskulaturen och av förmågan att handha sin kropp. Däremot har den ganska litet intresse för utvecklingen av ett organ, som jag tycker ur samhällets synpunkt är minst lika viktigt, nämligen hjärnan. Den proppas ganska full med mycket vetande om allt mellan himmel och jord i synnerligen stora portioner, och var och en måste ju se till, att han har denna massa av vetande väl ordnad, om han överhuvud taget numera vill vinna inträde någonstans, särskilt i statens verksamhet. Men denna överdrift i fråga om vördnaden för den rent fysiska utbildningen och, när det gäller vetandet, den alltför kraftiga korvstopningen, som tar bort lusten och förmågan av eget tänkande, dessa komma en gång enligt min mening att bli synnerligen riskabla för samhällets framtida utveckling. Jag ber att få lägga herr eklestiasitikministern på hjärtat, att han, om han sitter kvar till nästa år, måtte ägna dessa synpunkter någon uppmärksamhet, då han gör upp staten för sin huvudtitel.

Herr Branting: Herr talman! Efter herr Möllers ord nyss vill jag bara tillåta mig några korta anmärkningar. Då jag under gårdagen tog upp och bragte på tal regeringskommunikén angående Ädalsskjutningen, så fann tydligen herr socialministern det vara en mycket enkel sak att ge besked. Jag undrar ändå, om inte herr statsrådet med en viss fördel kunnat något överväga sitt svar. Hans replik gick ju i allt väsentligt förbi det som jag rörde vid, och det föll sig också så, att han hade yttranden, som måste ge anledning till nya anmärkningar.

Beträffande hela den där rapporten om Lundeskjutningen så kan jag ju få säga, att jag föreställer mig ha en viss kännedom om vad som egentligen blivit sagt ifrån vederbörande urkällor. När man haft tillfälle att höra såväl herrar Mestertons och Beckmans och Pålman som f. d. landshövdingens och landssekreterarens berättelser, när man haft tillfälle att ta del av de upptecknade telefonrapporterna och överhuvud taget fått en fullständig förstahandsbild av det hela, måste man stå mycket undrande inför formuleringen och redigeringen av denna officiella rapport och ha full rättighet att ställa frågan, hur den kan ha kommit till världen. Men, som herr Möller mycket riktigt framhöll, det väsentliga var inte, varifrån den kom. Att den kom från länsstyrelsen, framgick ju av den publicerade texten, och det var inte heller för mig någon som helst nyhet. Jag tillät mig i stället framhålla själva ansvarighetsfrågan. Vem är det egentligen, som man skall anse vara ansvarig för denna fyrdubbelt falska rapport? Jag konstaterade, att man hittills inte gjort någon människa ansvarig för den. Statsrådet hänvisade kort och gott till, att regeringen fått sina uppgifter från det något obestämda begreppet länsstyrelsen. Men jag föreställer mig, att herr statsrådet ändå inte bör inbilla sig, att ansvarighets-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

frågan i denna sak därmed är fullständigt ur världen. Det kan väl ändå inte vara möjligt, att en regering på det sättet ställer sig bakom sina underordnade, när det gäller ett viktigt meddelande till allmänheten, utan att, ifall meddelandet varit fel, någon som helst räkenskap utkräves av dem, som eventuellt givit det felaktiga meddelandet, och dessa i stället, kanske man kan säga, på olika sätt skänkas regeringens huld och stöd. Inte räcker det väl med en enkel hänvisning till länsstyrelsen, när man vet, att regeringen aldrig själv funnit skäl att dementera den felaktiga rapporten.

Jag råkade se i Allehanda i kväll en erinran om Bismarcks ord om »att ljuga som en telegrambyrå». Men det är väl ändå så, att en tidning, en anständig tidning, som blivit fel underrättad, har för kutym att på något sätt rätta till saken och att beklaga misstaget. Jag vet inte, om det för regeringar eller för den nuvarande regeringen gäller några andra regler. Herr statsrådet, som var så rapp i sin replik, fann inte tillfället lämpligt att med ett enda ord kosta på sig det ringaste beklagande av denna kommuniké, som i alla fall vållat så mycken skada; detta konstaterar jag. Således: man sprider ut uppgifter, som i högsta grad förvilla allmänheten, man vidtar inga åtgärder mot dem, varifrån dessa uppgifter lära stamma, man dementerar inte, när saken bringas på tal, kryper man bakom och skyller på andra. Man beklagar inte ens det begångna felet! Detta är kort och gott vad som förekommit i saken.

Och det var inte nog med det. Herr statsrådet tillät sig, också om inte direkt att vidhålla påståendet om, att det skulle skjutits från demonstranterna i Lunde, så åtminstone föra fram den meningen, att motsatsen inte blivit bevisad. Det är väl också därför han inte haft någon anmärkning att framställa mot vederbörande rapportör. Efter vad som i Ådals-saken *numera* i vart fall bör vara socialministern bekant, är det synnerligen värt att observera, finner jag, att han likväl anser lämpligt att offentligt hävda den möjligheten, att det skulle skjutits från tågets sida. Ett sådant uttalande från statsrådet i detta sammanhang innebär ju inte bara att här föreligger en teoretisk möjlighet, utan måste tillmätas en särskild betydelse.

Herr talman, jag vill tillåta mig att framhålla, att hela denna sak om regeringskommunikén efter katastrofen i Lunde inte är, som det stod i Svenska Morgonbladet i morse, en obetydlig detalj eller en bisak. Det är någonting outhärdligt med officiell förljugenhet och brist på god tro, därom kunna vi säkerligen alla vara ense; och jag vill säga, att behandlas inte Ådalsaffären på ett absolut ärligt och hederligt sätt, så driver man — alldeles säkert — fram en moralisk kris, som herrarna göra orätt i att inte räkna med på fulla allvaret. Det finns bredvid den ekonomiska budgeten vad jag skulle vilja kalla en slags moralisk budget, och där råder det en ganska påfallande balans för ögonblicket.

Herr statsrådet slutade sin förklaring med ett tal, som under århundradens lopp alltid har väckt samma något naiva förtjusning hos de så kallade samhällsbevarande, nämligen att »statsmakterna aldrig få uppge kravet på att *ordning* skall upprätthållas».

Wilka övergrepp, vilka upprörande brutaliteter som helst har man från olika regeringsbänkar under olika tider och i olika land försvarat med det där magiska ordet ordning, ordning framför allt! Efter det blodiga och vanvetliga spektaklet i Lunde fick man naturligtvis också genast höra det, herr statsministern spelade på samma strängar.

När herr Lindhagen i förmiddags talade om, att militärmakten står bakom den ekonomiska och den politiska ordningen i världen, så kunde jag inte låta bli att dra en parallell beträffande polismaktens motsvarande uppgift mången gång vis-à-vis den sociala ordningen. Men man måste ju hastigt undertrycka sådana syndiga tankar, och jag vill i stället erinra om vad herr Eliel Löfgren

yttrade i detta sammanhang. Han berörde ju också Ådalsfrågan, men det kanske var skäl att lägga märke till, att där fick ändå inte herr socialministern något stöd för sin hypotes om den där möjligheten angående skottlossningen. I stället fann herr Löfgren det vara lämpligt att på tal om statspolisen erinra om, att man inte bara skulle tänka på Lunde, utan också ha i minnet de otrevliga uppträderna i Sandviken. Det förvånade mig en smula att just herr Löfgren skulle säga detta. Han har ju dock varit med om att formulera det allra mest bestämda klander mot vederbörande polisbefäls uppträdande vid detta tillfälle. Han vet ju mycket väl, att den polis som fanns närvarande i Sandviken, i stort sett stod helt lugnt och tittade på, eller i varje fall på ett synnerligen lamt sätt inskred vid dessa händelser. Han vet också, att den polismakt, som fanns tillgänglig på närliggande platser i orten, varken hade kommanderats till Lunde eller till Sandviken, och han måste också ha sig bekant, att den i trakten befintliga stockholmska reservpolisen inte kom till någon som helst användning vid tillfället, utan låg alldeles överksam. Med dessa fakta för ögonen beträffande polismaktens passivitet, frånvaro och bristande ledning kan jag inte riktigt förstå, hur man kan blanda in uppträderna i Sandviken i denna debatt, och anföra händelserna där såsom skäl för en förstärkning av polismakten — jag menar en kvantitativ förstärkning; en kvalitativ förstärkning är säkerligen av nöden, och en sådan har jag för min del ingen erinran att framställa emot. Om vederbörande polischefer inte kunna använda de styrkor, som stå till deras förfogande, är det inte mycket idé, förefaller det mig, att ge dem ännu större styrkor — till att inte begagna.

Under debatterna dessa två långa dagar har ju denna polisfråga spelat en relativt underordnad roll, och vad som i stort sett dominerat har i stället varit de upprepade klagoropen utifrån landsbygden. Men inte har, såvitt jag har hört, en enda representant från böndernas sida, eller från landskommunernas sida, fört fram det kravet, att vad de fattiga kommunerna just nu behöva skulle vara mera polis. Nej, det är ju ett helt annat understöd, som man begär ute i landet. Jag kan inte hjälpa, att när jag hört dessa landsbygdens och landskommunernas klagorop från norr till söder, och för resten också i någon mån haft tillfälle att själv se de lidanden och den nöd som råder på vissa håll, så har jag kommit att tänka på dessa så kallade cahiers, dessa petitioner och framställningar från den franska landsbygden, som strömmade in vid tiden före år 1789 och som så tydligt målade landets tillstånd och nöd och visade den ekonomiska grunden till den förestående stora revolutionen. Det franska samhället var då ekonomiskt bankrutt, liksom vårt eller våra samhällen äro det i dag. Och liksom då feodalsamhället sög ut landet och utestängde befolkningen från jordens och sitt arbetes frukter, så ligga nu, som vi veta, väldiga domäner av jord i bolagens och bankernas händer. Liksom nu oroade sig då l'ancien régime och fruktade för vad som komma skulle och talade naturligtvis med vederbörligt patos om ordningen, som till varje pris måste upprätthållas. — Låt oss för all del, herr talman, försöka bygga dammar mot våren, eller kanske mot Ragnarök, vilket man nu vill kalla det!

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Herr Möllers anförande närmast före middagen och herr Brantings anförande nu senast föranleda mig att i all korthet ytterligare säga några ord om den fråga, som dessa bägge talare berört, nämligen om den kommuniké i Ådalsfrågan, som utfärdades av regeringen på kvällen Kristihimmelfärdsdag. Herr Möller gjorde gällande, att jag skulle ha missuppfattat kärnpunkten i den anmärkning, som framställdes i går av herr Branting. Om jag förstod herr Möller rätt, skulle det inte alls gällt det i och för sig självklara förhållandet, att regeringen hade mottagit uppgifter från länsstyrelsen, vilka regeringen sedan hade vidarebefordrat till allmänheten.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

utan det gällde tvärtom själva förfaringssättet inom länsstyrelsen och det sätt, varpå länsstyrelsen skulle ha införskaffat uppgifterna om tillvägagångssättet däruppe. Alldeles så uttryckte sig nu inte herr Branting. Han gjorde gällande, om jag förstod honom rätt, att regeringen hade ställt sig bakom ett felaktigt referat, att den hade bidragit till att sprida för allmänheten förvillande upplysningar, och sedan sade han, om jag också förstod honom rätt, att, när man gör anmärkning mot detta, kryper regeringen bakom och skyller på andra.

Jag ber att med anledning av detta få säga, att när en regering, det må sedan vara vilken som helst, har att inhämta uppgifter om vad som tilldrar sig ute i orterna, har den, såvitt jag känner till, ingen annan möjlighet än att lita på de regeringens, statens förtroendemän ute i orterna, som ha att lämna uppgifter. I detta fall gick det nu till på det viset, att regeringen, som under hela eftermiddagen Kristihimmelsfärdsdag i sin helhet var samlad i Kanslihuset, oupphörligt stod i telefonförbindelse med länsstyrelsen i Härnösand, närmast då med länsstyrelsens chef. Det är ju uppenbart, att regeringen i ett sådant fall förhandlar med landshövdingen, som är Konungens troman i länet. Regeringen mottog då som nämnt oupphörligt rapporter om vad som hade tilldragit sig däruppe och det gjordes sedermera på grund av dessa muntliga telefonmeddelanden från landshövdingen en sammanfattning av vad som hade kommit till regeringens kännedom. Senare på kvällen gjordes från huvudstadens tidningar oavbrutet framställningar om att regeringen skulle tillkännage vad den hade sig bekant i denna sak, och då ett uteblivande av meddelanden från regeringens sida i detta sammanhang helt visst av allmänheten skulle tagits mycket illa upp, ansåg sig regeringen vara skyldig att delgiva allmänheten, vad som till regeringens kännedom hade kommit från den myndighet, som i det avseendet hade att företräda staten ute i orten. Den sammanfattning, som uppsatts, upplästes för vederbörande landshövding punkt för punkt, och jag vill särskilt understryka, att de punkter, vilka de talare, som här haft ordet, ansett vara oriktiga, upprepades gång efter annan i närvaro av minst ett par av statsrådets ledamöter. Vederbörande tillfrågades även, om de kunde stå för att formuleringen var riktig. Sedan detta var gjort, ansåg sig som sagt regeringen vara skyldig att till allmänheten lämna de uppgifter, som på det viset införskaffats. Om detta har, såvitt jag vet, aldrig rätt någon som helst hemlighetsfullhet, ingen har någonsin förmenats någon upplysning om tillvägagångssättet, och det förefaller mig vara något oberättigat att säga, att man skyller på andra och springer bakom och inte vill vara beredd att taga ansvaret för vad som i det avseendet har meddelats till allmänheten. För min del vill jag säga — och jag vet, att jag kan tala å samtliga kollegers vägnar — att vi äro fullt beredda att taga ansvaret därför, att vi icke ha meddelat annat än vad Konungens förtroendeman på orten har sagt oss vara det riktiga. Något annat ha vi, såvitt jag förstår, icke kunnat i det sammanhanget meddela.

Vad angår denna frågas sammanhang med frågan om ett förstärkt polisväsende, vilket av både herr Möller och herr Branting bragtes på tal, vill jag endast säga, att jag förvisso inte har eftersträvat en sådan billig erkänsla, som tillkomme en socialminister, därigenom att han förkunnade den självklara satsen, att det är hans skyldighet, att i den mån han har med den saken att göra, se till att ordningen i landet upprätthålles. Det vare mig alldeles fjärran att ha eftersträvat att för en så uppenbart självfallen sak av någon och i någon form få ett erkännande. Herr Möller formulerade också, såvitt jag förstod, saken alldeles riktigt, då han sade, att den satsen äro vi ju alla ense om, den måste alla regeringar och alla ansvariga myndigheter hävda. Tvisten gäller bara sättet, medlen för ordningens upprätthållande, och så är det ju även i detta fall. Här om är jag alldeles ense med honom. Men då är det ju också alldeles uppenbart, att herr Möller bör ge oss rätt att säga, att enligt vår uppfattning de medel,

som i den nuvarande polisorganisationen stå till samhällsmaktens förfogande, inte äro tillräckliga, för att vi med full trygghet skola kunna ansvara för ordningen. Detta blir ju en omdömessak för var och en, som prövar frågan, och herr Möller förmenar säkerligen inte oss att i detta avseende hävda en ståndpunkt som denna.

Då jag nu, herr talman, har ordet skall jag tillåta mig att i korthet framföra några synpunkter beträffande ett par andra punkter, som inte stå i direkt sammanhang med vad jag ovan yttrat mig om, men som berörts i den hittills förda överläggningen i kammaren. Jag kan, vad först arbetslösheten angår, i mångå hänseenden instämma med de talare, som särskilt ifrån arbetarsidan i mycket värtaliga ordalag ha framhållit, att vi för närvarande befinna oss i ett sådant tillstånd, att verklig och svår nöd råder inom stora delar av landet ibland de ofrivilligt arbetslösa industriarbetarna, skogsarbetarna och med dem besläktade arbetargrupper. Jag har varit i tillfälle att upprepade gånger under höstens lopp inom olika delar av landet taga personlig kännedom om de förhållanden, som i detta avseende råda. Jag har ju dessutom varje vecka, för att inte säga varje dag under hösten och förvintern haft att från skilda delar av landet mottaga deputationer, som ha framfört sina bekymmer över det rådande läget och sin anhållan om statsmakternas understöd i det ena eller andra avseendet. Jag är också övertygad om att man långt in i det borgerliga lägret, ja i socialt ansvarskännande borgerliga kretsar i allmänhet är fullkomligt ense med de talare, som ha talat om detta, även därutinnan att den oförvållade arbetslösheten är en av de svåraste plågor, som kunna hemsöka människorna, och att det är tungt och hårt att se, hur starka, friska och skötsamma människor, som inte önska någonting hellre än att få bruka sina kraftiga armar, skola förmenas möjligheten till att försörja sig och sina familjer genom arbete, endast därför att arbetstillfällena inte stå till buds. Jag vill också för min del tillägga, att det för mig känts upplyftande att se, med vilket tålaod och med vilken verklig behärskning det många gånger svåra nödläget har burits av dessa tungt betryckta folklager ute i olika delar av landet. Det har till mig aldrig någon gång på dessa möten, vid vilka jag varit närvarande, eller av dessa deputationer, som ha besökt mig, framställts några pockande krav eller några orimliga anspråk eller över huvud taget gjorts annat än det, som har varit dessa människors självklara rätt, nämligen att bevakande anhålla om hjälp så långt, som statsmakterna skulde kunna lämna sådan åt dem. Jag vill också tillägga, att det många gånger känts tungt och hårt att behöva säga till representanter för sådana betryckta kommuner eller områden i landet, att så långt och så mycket finns det möjligheter att hjälpa, men därutöver sträcker sig inte statens förmåga för närvarande.

Den arbetslöshetspolitik, som tillämpas här i landet för närvarande och som har tillämpats här under de gångna åren, har dock visat, vad som också ifrån socialdemokratiskt håll under debatten både i denna kammare och i medkammaren upprepade gånger denna dag och föregående dag bestyrkts, nämligen en viss elasticitet. Det har i år varit möjligt att i en större utsträckning än vad fallet varit föregående år anpassa hjälpåtgärderna efter de förefintliga behoven. Trots att de hjälpsökande arbetslösas antal har stigit, är det ett större procenttal vid det senaste årsskiftet, som erhållit statligt och kommunalt understöd, än vid det föregående. Man har också utsträckt särskilt den kontanta understödsverksamheten under den senaste tiden och kommer att fortsätta därmed de närmaste månaderna i en ännu större utsträckning, allt efter som behoven framträda. Erfarenheterna från den senaste tiden och även från föregående arbetslöshetsperioder i vårt land ge dock vid handen, att ett system av sådana åtgärder, som vi i Sverige begagna, tillämpade på ett humant

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och förstående sätt, visst inte saknar möjlighet att åt de arbetslösa giva understöd i, tror jag, minst eller ungefär samma utsträckning som andra system i andra länder. Därmed är ingalunda sagt, att jag betraktar detta system eller det hittillsvarande handhavandet därav såsom något fullödigt uttryck för det bästa möjliga av vad som kan åstadkommas på det här området. I *nuvarande* tider ha vi emellertid — och det har ju inte heller sagts annat under debatten — inte haft någon annan tänkbar möjlighet än att med de medel, som stå till buds, försöka åstadkomma det bästa möjliga resultat.

Då det har anmärkts från något håll på den socialdemokratiska sidan, att det belopp, som beräknats för det nästa budgetåret till arbetslöshetshjälp, de 20 miljoner kronorna, är otillräckligt, är för lågt beräknat, och att man där skulle ha visat tendenser till njugghet gentemot de arbetslösa, vill jag påpeka, att man här har att göra med en kalkyl, som är av rent preliminär beskaffenhet. Man vet inte alls vilka behov, som komma att föreligga vid de tidpunkter, då dessa medel skola behöva tagas i anspråk, och det ligger inte däri, den metoden har ju aldrig tillämpats i Sverige, att man skulle inskränka åtgärderna från arbetslöshetskommissionens sida med hänsyn till det belopp, som riksdagen har beviljat, utan man har ju alltid gått den vägen, att i den mån medel visat sig erforderliga, regeringarna ha gått till riksdagen och begärt tilläggsanslag. Har riksdagen inte varit samlad, har man tagit av medlen för oförutsedda utgifter för att fylla ut bristen. Det kommer sålunda inte alls an på det belopp, som för detta ändamål är upptaget i riksstaten, det är en ren kalkylationsfråga.

Jag skall till sist be att få säga några ord om en annan sak, en sak som inte sammanhänger med den jag nu behandlat, men som berörts i debatten av en del talare. Det har anmärkts, att Kungl. Maj:t i femte huvudtiteln har föreslagit vissa nedsättningar av statens driftkostnadsbidrag till en del sjukvårds- och därmed likartade anstalter, och man har sagt här i denna kammare — bland andra herr Johansson i Fredrikslund — att på det viset flyttas över på kommunerna och landstingen en börda, som staten egentligen borde bära. Jag vill då erinra kammaren därom, att när man i år hade att inom de olika departementen med största möjliga sparsamhet uppgöra budgeten för nästkommande budgetår, det vid de försök till prutningar, som verkställdes, visade sig, att man praktiskt taget inte kom någonstans, om man inte gick in för att också ändra grunderna för statsbidrag, som utgingo på olika punkter. När man närmare undersökte den saken, visade det sig, att sedan den tidpunkt, då de nuvarande statsbidragsgrunderna för de här olika anstalterna fastställdes, penningvärdet har undergått sådana förändringar, att i förhållande till de verkliga, nuvarande driftkostnaderna statens bidrag kommit att utgöra en betydligt större andel än fallet var, när de nuvarande grunderna bestämdes. Man gjorde då visst inte så, att man ändrade bidragsgrunderna så mycket, att man tog fullständig hänsyn till den förändring av penningvärdet, som har ägt rum, men man närmade sig åtminstone i någon mån det, som för närvarande motsvarar, vad som gällde, då grunderna kommo till stånd; och på det sättet har man fått fram de relativt blygsamma nedsättningar, som här äro föreslagna för riksdagen. Ehuru man varit mycket försiktig och föreslagit en sänkning, såvitt jag kan förstå, endast i mycket måttlig grad, har man dock kunnat på det sättet åstadkomma en sammanlagd årlig besparing vid de nya grundernas tillämpning på ungefär 800,000 kronor per helt år på femte huvudtiteln, och det är ju en summa, som måste anses vara mycket avsevärd.

Jag vill nu nämna, att de ifrågakommande anstalterna visst inte alla äro kommunala, utan en stor del av dem är ju enskilda anstalter, och därjämte är det så, att av de kommunala anstalterna ett mycket litet fåtal tillhör primärkommunerna, medan däremot det stora flertalet av dem tillhör landstingen. I en

hastigt uppgjord kalkyl har jag kommit till det resultatet, att av dessa 800,000 kronor ungefär en fjärdedel, något över 200,000 kronor, skulle komma på enskilda anstalter och tre fjärdedelar på kommunala anstalter. Av dessa senare faller endast en relativt obetydlig del, ungefär 30,000 kronor, på de rent kommunala och det övriga på landstingsanstalter. Det är uppenbart, att det under en i ekonomiskt avseende svår tid, känns betungande för kommunerna och landstingen, om de skola få sina bördor ökade. Å andra sidan måste man säga, att staten dock icke kan anses vara förpliktad att bära mer än ungefär den andel av driftkostnaderna, som den vid anslagets första beviljande eller vid grundernas fastställande har förbundit sig att bära. Då kostnaderna därefter sjunkit, bör inte, särskilt under svår tid som den nuvarande, vinsten därav inhöstas enbart av enskilda eller kommuner, utan staten bör också få taga sin del av den. Jag är övertygad om att de sänkta statsbidrag, som i detta avseende äro förordade, visst kunna kännas påkostande för dem, som drabbas av dem, men också att de torde vara nödvändiga, om man överhuvud taget vill gå att genomföra besparingsåtgärder på ett sådant område som det femte huvudtiteln representerar.

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar. Det är icke min mening att nu taga upp till bemötande de erinringar, som ha gjorts med anledning av mitt uttalande här under remissdebatten; det skulle taga upp alltför lång tid. Jag har blivit uppkallad av herr Möllers sista anförande, och då vill jag begagna tillfället att säga några ord med avseende på två andra yttranden här.

Jag vänder mig då först till finansministern. Finansministern gjorde gällande, då jag framställde min erinran i fråga om den extra inkomst- och förmögenhetsskatten, att herr Trygger, som han sade, ställde anspråk på staten icke blott för näringarna — därom var då närmast fråga — utan ock för kapitalet. Jag skall be att få giva det erkännandet, att detta är alldeles riktigt. Jag framställer anspråk mot staten för skydd av kapitalet. Då gäller det naturligtvis först att veta, vad kapital är. Därjämte har jag en annan uppfattning än herr Möller med avseende på hur mycket kapital, som överhuvud taget för närvarande finnes tillgängligt. Då det gäller att avgöra, vad som är kapital, får man akta sig för att likställa kapital med nyttigheter. Det finns åtskilligt, som har ett mycket stort nyttighetsvärde, men därav följer ingalunda, att man kan kalla det kapital. Något kan vara kapital på ett ställe och en nyttighet, som inte kan räkna still kapital, på ett annat. En stor sandås i vårt land, väl belägen, är ett kapital, men massan av sanden i öknen är inte något kapital. Däremot är vattnet i en källa i öknen ett kapital, och en källa här kan ju också vara det, åtminstone för oss ute i skärgården, men där man har rikligare med sött vatten, räknar man det icke som kapital.

Nu må kapital vara vad som helst, därom må man ha olika uppfattning, men jag kommer till frågan: är det för närvarande i världen för mycket kapital, såsom herr Möller gjorde gällande? Jag har en alldeles motsatt uppfattning. Jag anser, att det finnes för litet kapital i världen. Och för resten, det är ju för oss av intresse, icke om det finnes för mycket kapital i de andra länderna, då de ej vilja ställa det till vårt förfogande, utan om det finnes för mycket kapital i Sverige. Därvidlag måste man ju skilja emellan fast kapital och rörligt kapital. Det rörliga kapitalet är just själva det maskineri, som driver hela vår produktiva verksamhet. Det är åtminstone min bestämda uppfattning, att vi ha i närvarande stund alldeles för litet av den sorten. Jag är gammal och har varit med länge och jag erinrar mig, och det göra ju även andra, som voro med på den tiden, att det var det regelmässiga här i Sverige, att vi fingo låna utifrån för att få rörelsekapital för vår verksamhet, för att kunna utveckla vår produktion och för att kunna ha möjlighet att placera ka-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

pital i fasta inrättningar, järnvägar etc. Sedermera har det blivit bättre, och det är ju ett stort framsteg. På de senare tiderna ha vi föga behövt anlita utlandet. Ja, vi ha lyckats betala tillbaka kapital, som vi ha lånat i utlandet. Vår statsskuld t. ex. är till ojämförligt största delen numera placerad i Sverige. Vad det betyder, förstår väl var och en, som läser i statsverkspropositionen och ser vad räntan går till på vår statsskuld. Vi kunna lätt inse, att om vi skulle betala ut den räntan till utlandet, skulle det vara mycket betungande för oss för närvarande. Följaktligen är det en stor lycka, att vi endast i avseende å en ringa del, en sjättedel eller något sådant, behöva göra detta. Därav borde enligt min mening följa, att varje fosterlandsvän, han må själv vara kapitalist eller inte, måste vara mycket mån om vårt svenska kapital, icke minst vårt svenska rörliga kapital. Men nu veta herrarna, att det sker en viss minskning varje år av just detta kapital. I våra statsinkomster ingår ju arvsskatten, som är ganska betydande, och det är uppenbart, att om ej de belopp, som gå in till statens löpande utgifter genom arvsskatten, sparas in av andra, blir landet kapitalfattigare.

Samma resultat inträder naturligtvis, ifall de, till vilka man i hög grad är hänvisad för uppläggande av kapital, bli alltför hårt belastade. Det fordras alltså stor försiktighet i en tid som den närvarande, och det fordras att man iakttager denna försiktighet alldeles särskilt vid början av en kris. Vi kunna visserligen säga, att vi nu äro mitt uppe i krisen, men denna kris har ännu ej varat så länge i Sverige. Åtskilligt tyder på, att den kommer att vara ganska lång tid, och då gäller det, att man ej första året tömmer ut alla sina resurser, särskilt icke sina resurser att i skatteväg anlita kapitalet. Jag har gjort en liten kalkyl med anledning av den föreslagna extra inkomst- och förmögenhetsskatten. Om jag därvid gjort mig skyldig till något fel, har det berott därpå, att jag haft så ringa tid för att uppgöra mina beräkningar med ledning av den kungl. propositionen, men jag tror att kalkylen är i det hela riktig, och jag skulle vilja be att få meddela densamma. När jag talar om summan av skatt, ser jag bort från de vanliga kommunala skatterna. Jag tager med bara inkomst- och förmögenhetsskatten, utjämningskatten, den progressiva kommunalskatten och så denna krisskatt. Det visar sig då, om jag tänker mig, att den beskattningsbara inkomsten är 10,000 kronor, men den verkliga inkomsten 5,000, att resten är sextiondedelen av kapitalet. Således: den beskattningsbara inkomsten på 10,000 kronor består av 5,000 verklig inkomst och 5,000, utgörande en sextiondedel av kapitalet. Då blir det fråga om hur mycket man skattar på den verkliga inkomsten, och då visar det sig, att vid en beskattad inkomst på 10,000 kronor, som är verklig till endast 5,000 kronor, utgöra ovan nämnda skatter sammanlagt 10 procent. Jag har då sett bort från bråktal. Med en inkomst på 20,000 kronor, varav den verkliga inkomsten är 10,000, blir det 14 procent. Med en inkomst av 40,000 blir det under liknande förutsättning 19 procent, med en inkomst av 60,000 blir det 23 procent och vid inkomstsiffrorna 100,000 och 400,000 bli de motsvarande procentalen 29 och 44. Sedermera tillkomma de vanliga kommunala skatterna. Det kan lätt var och en förstå, att detta är en ganska avsevärd belastning där »inkomsten» innefattar en sextiondedel av kapitalet, och det är en situation, som särskilt under den nuvarande krisen är ganska sannolik. Här finnes ett flertal personer, som ha stora förmögenheter för närvarande och som måste taga upp dem till ett värde, sådant man beräknar det, ej för dagen, utan för framtiden, men vilka ej ha någon som helst inkomst av sitt kapital.

Ja, detta är orsaken till den erinran, som jag gjorde med avseende å denna krisskatt. Nu skall jag be att få säga ett ord till herr Ström. Herr Ström riktade en anmärkning mot motionen angående straff för vissa slag av högförräderi, som för närvarande ej äro belagda med straff. Han sade, att det

bleve en undantagslag, ifall detta förslag verkligen skulle leda till en lag. Det bestrider jag för min del alldeles bestämt. Vore det en undantagslag, skulle allt slags strafflag vara undantagslag. Dessa former av högförräderi, som äro avsedda att bestraffas enligt motionen, avse ju alla medborgare. Det göres ingen skillnad. Vilken klass i samhället man än tillhör, så träffas man av straffet. Alldeles som varje tjuv träffas av straffbestämmelserna för tjuvnad fullkomligt oberoende av var han är ställd i samhället, så skulle var och en bli underkastad denna lagstiftning.

Sedermera hade herr Ström ett uttalande, som väckte min sympati men samtidigt min ledsnad, när jag hörde hans beskrivning om hur bekymmersamt det är för åtskillig arbetarungdom för närvarande. Han talade om fall, där unga män hade gått i 5—6 år utan att få arbete. Jag får säga, att jag haft svårt att tro detta vara möjligt. Men då han säger det, är det naturligtvis så, att det finnes många unga män, som under senare tiden haft och sannolikt, om krisen fortsätter, även framgent ha svårt att få arbete. Det är ju beklagligt, när man ser på framtiden — det är de unga, som en gång skola bära upp samhället. Om en del av dem redan från början skulle bli förstörda, proletariserade, jag menar ej bara ekonomiskt, utan även moraliskt, vore detta en nationell olycka. Men jag vill fråga om en sak. Är ej en orsak till den svårighet, som förefinnes för de unga att få arbete, den omständigheten, att de olika arbetarfack, som de önska tillhöra, driva den politiken, att man inte tillåter dem, som vilja gå in i facket, att där inträda utan nästan egenmäktigt avgör, huruvida en ung arbetare, som kommer och anmäler sig, skall få komma in eller ej? Ifall så är, måste jag säga, att när man vill råda bot för ungdomsarbetslösheten, måste man försöka utreda, om det ej vore möjligt att i nämnda avseende åstadkomma någon förbättring.

Ja, så var det en sak, som jag ville tala med herr Möller om. Jag trodde eljest, att vi hade slutat vår diskussion i går, men herr Möller upprepar i dag, att kapitalets makt är en stor och betänklig makt över folket. I fall man tänker sig den av honom bebådade socialistiska idealstaten, skulle naturligtvis dess makt vara minst lika stor. Men han anser, att kapitalets makt är en makt utan ansvar, utan ansvar för att makten utövas på det rätta sättet och till det allmännas bästa. Jag hyser en avvikande mening. Jag anser, att det visserligen även i det s. k. kapitalistsamhället finnes ansvarlösa människor och kanske ganska många, men detta samhälle är grundat på, att var och en söker tillvarataga sitt intresse. Vad han sköter måste han sköta ordentligt för att ej träda sitt eget intresse för nära, och det är detta, som såvitt jag förstår förklarar, hurusom trots alla brister detta s. k. kapitalistiska system har åstadkommit så många lysande resultat, låt vara att det för närvarande ser ganska mörkt ut på grund av alldeles särskilda omständigheter. Men däremot i denna idealstat, denna socialistiska stat, där saknar man nämnda drivkraft, detta enskilda intresse, detta intresse som gör, att människan är vaken och strävsam och försöker alla möjligheter för att kunna åstadkomma ett gott resultat. I den socialistiska staten är det ej heller antagligt, att de, som skola utöva denna stora makt, bli lika kompetenta som de, vilka nu utöva den. Jag talar naturligtvis bara om regeln, det har jag sagt hela tiden, jag talar ej om flera eller färre undantag. Man skall komma ihåg det. Om vi nu taga en stor affärsman, t. ex. en fabriksägare. Denne man har på det området undan för undan genom erfarenhet kommit upp till större och större insikter och förmåga att sköta den verksamhet, som det är fråga om, under det att däremot i en socialistisk idealstat det väl är all sannolikhet för att det bleve så, att ej blott de, som skulle bestämna, vem som slutligen skulle leda företaget, utan även den, som finge hand om denna ledning, bleve en person, som i hög grad måste taga hänsyn till den s. k. allmänna opinionen. Den

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sistnämnde måste t. ex. taga hänsyn till de valmän, som skulle utse honom till en dylik befattning, och resultatet av ett dylikt system har blivit en ansvarslös förvaltning av oerhörda mått, så t. ex. åtskilliga amerikanska städer, där man har fått den ena skandalen efter den andra. Regimen där har visserligen ej varit socialistisk i teknisk mening, men orsaken till eländet har varit den, att bestämmanderätten tillkommit massorna. Dessa ha icke den urskillning, att de välja den bäste. Men i den kapitalistiska staten däremot är det så, att en man bit för bit genom sitt arbete får förskaffa sig den duglighet, som giver den högsta och avgörande platsen. Den kollektivistiska ansvarslösheten är enligt min mening vad som skulle utgöra den största svårigheten i en socialiststat i jämförelse med den s. k. kapitalistiska staten.

Sedan gjorde herr Möller den anmärkningen mot det nuvarande systemet, att man därstädes icke vågade taga risker och att, om man toge risker, man följaktligen måste i allt större och större grad fordra säkerheter. Och enligt hans mening skulle i den nuvarande situationen samhället bliva lidande av ett sådant förhållande. Nu har han i afton modifierat sin ståndpunkt. Han säger nämligen, att han inte tror, att man skulle taga så stora risker. Jag anmärkte tidigare mot honom, att tagandet av risker, när man sköter ett affärsföretag, är en mycket delikat sak.

Ja, när man sköter ett penningverk, är risken ännu större än i andra företag, men det skulle enligt hans åsikt inte förekomma *liknande* risker, när man sköter den socialistiska staten. Jag förstår ej, vad herr Möller menar med det. Vad det här är fråga om är naturligtvis att använda kapitalet, och följaktligen äro riskerna alldeles likartade. Om staten t. ex. nu köper ett sågverk och lägger pengar i det, är väl risken precis densamma som om jag köper ett sågverk och lägger pengar i det. Någon skillnad därvidlag kan följaktligen inte förekomma. Vad säkerheten beträffar, måste väl vidare gälla precis detsamma, i fall resultatet skall bli lika gott. Den som ser bort från säkerheten, när han placerar sina pengar, vare sig i företag eller i lån, lider förlust, och det gäller naturligtvis om en socialistisk stat likaväl som under den nuvarande samhällsordningen.

Så kommo vi till sparsamheten. Jag undrade nämligen, vem som skulle spara hop de pengar, som erfordrades för att samhällsutvecklingen, produktionen, skulle gå framåt, och så erkänner herr Möller, att det måste vara sparsamhet och måste uppläggas kapital även i ett socialistiskt samhälle, men det vore icke samma slags sparsamhet. Jag får erkänna, att jag inte heller i denna punkt riktigt förstår skillnaden. Jag fick det intrycket, att det enligt hans mening var den stora massan av de små, som skulle spara. Däremot behöfde man inte sparsamheten från dem, som förut dominerade det stora kapitalet. Men då ville jag svara: de små spara ju redan nu. Man behöver bara undersöka våra sparbanker för att alldeles tydligt se, vad de små spara. Att de skulle spara mer under det socialistiska systemet än under det nuvarande är enligt min mening alldeles otänkbart.

I mitt yttrande vid början av remissdebatten gjorde jag gällande, att det just inte blivit något gott resultat, där man haft en socialistisk regim, och jag hänvisade till Australien. Herr Möller talade om Australiens historia under de senaste åren, och beträffande den senaste socialistiska regeringen, som störtats, framhöll han, att den efterträtt en icke socialistisk regering Bruce, som förstört affärerna så oerhört, att det var alldeles omöjligt för den socialistiske ministern Scullin att reparera dem, och därför gick det på tok för honom. Socialisterna kördes bort från regeringen, och nu fick man en regeringschef, som visserligen hade tillhört labour party, men det var dock en total regimförändring. — Ja, jag kan inte förstå, att det på något sätt talar till förmån för den socialistiska regimen, att en socialist överger densamma och

av sin fosterlandskärlek låter sig förmås att gå tillsammans med andra för att rädda situationen. *Statsverkspropositionen.*

(Forts.)
Bruce, som herr Möller talade om, känner jag personligen. Det var en mycket intelligent man; han var delegerad i Genève. Jag kan ju icke förneka, vad herr Möller sade, men jag tror, att det var överdrivet. Jag vill för resten erinra mig, att det före Bruce var en socialistisk regim i Australien. Men det är inte därpå det beror. Det må ha varit socialistiska ministärer eller icke — vad som är faktiskt riktigt, är att, som herr Möller själv sade, den ultra protektionistiska politiken i Australien har gjort bankrutt. Varför? Vem var det som bar upp denna protektionistiska politik? Jo, det var arbetarna i Australien. Det var en vansinnig protektionistisk politik — allting kan drivas till överdrift. Vad var grunden till den protektionistiska politiken i Australien? Jo, man ville få upp arbetslönerna så högt som möjligt, och därför såg man till, att inga arbetare kommo in från andra länder för att konkurrera med dem, som funnos i landet, och vidare stängde man gränserna för att hålla uppe de priser, vilka möjliggjorde de höga arbetslönerna. Denna arbetslönepolitik i Australien har sålunda varit orsaken till den olycka, som träffat ifrågavarande stat.

Men jag kan säga något mera härom. Herr Möller tror visst, att jag bara i högertidningarna har läst om Australien, men det är inte så, utan jag har mycket grundligt konverserat med en man, som i många år varit i Australien och som uttalade ett omdöme om det australiska folket, naturligtvis icke bara om arbetarna utan om australiensarna överhuvud taget. Är hans karaktäristik riktig, blir det ytterligare en förklaring till att det gått så dåligt. Han sade, att australiensarna i stort sett äro ett sport- och ledighetsälskande folk. En dylik mentalitet är ganska farlig, när man skall sköta ett lands ekonomi.

För är visa, att det inte är arbetslöshetsförsäkringen, som har vållat de kriser, som nu ha förelegat — så är ju onekligen fallet i England — för att visa, att det kan gå precis lika galet utan arbetslöshetsförsäkring, åberopade herr Möller sedermera Ungern och Amerika. Jag skall börja med Ungern, som ju var det första land, där affärerna gingo omkull. Men tänk på Ungerns historia efter kriget. Det är ett land, som förlorat två tredjedelar av sin folk-mängd och som förlorat sina viktigaste naturliga resurser på ett visst område. Kom ihåg, att det egentligen bara är den ungerska slätten, som folket disponerar över. Men Slovakiet, där ungrarna hade sina skogar och sina gruvor, togs jämte annat ifrån dem. Att ekonomien under sådana förhållanden icke kan hålla ihop, är ju alldeles uppenbart, och detta exempel visar således rakt ingenting.

Vad sedermera Amerika beträffar, är — jag vill visst inte försöka framställa alla orsakerna till att det gått så galet i Amerika, ty då skulle jag förtjäna att porträtteras som en märkvärdig man — en av orsakerna, såsom jag för min del haft klart för mig, långt innan den nuvarande våldsamma krisen utbröt, att de styrande där drevo satsen »ju större löner, desto större köpkraft, desto mera blomstrande näringsliv». Detta har, såvitt jag kan förstå, mer än något annat bidragit till att den amerikanska hushållningen gått omkull. Det är en felaktig princip att grunda ett folks nationalhushållning på, ty välståndet hänger inte bara på att man får en stor lön och har köpkraft, utan det beror väsentligen på vad som köpes. Ifall man lägger upp för produktiv användning vad man inte behöver leva upp, går det bra. Det är likgiltigt, om A eller B eller C lägger upp kapital, blott en sådan uppläggning sker. Men om folk använder sina pengar till onyttiga saker, till sådant som för människorna i den ställning, vari de befinna sig, måste anses vara lyx, såsom fallet enligt uppgift från många håll har varit i Amerika, innebära de oskäligen höga lönerna en olycka för ett lands näringsliv.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Sedan är att märka en annan sak, som nog i Amerika varit avgörande, nämligen hela den amerikanska mentaliteten. På samma sätt som den har bidragit till uppkomsten av denna kris, kommer den nog att bidra till att uppsvinget i Amerika en gång kommer att gå mycket fortare, när förhållandena vända till det bättre, än i Europa. Amerikanaren — jag har aldrig varit i Amerika, men jag har läst om det och hört talas om det — är ju sådan, att han älskar att gå på. Vidare anser han, att man får taga konsekvenserna av sitt eget handlings sätt. Slutligen har han den övertygelsen, att man icke får ge upp hoppet, utan måste beslutsamt söka övervinna svårigheterna. Denna mentalitet har, såvitt jag förstår, varit en bidragande orsak till krisen i Amerika, och en följd av den blir också, att man kommer att rida ut den.

Vidare var det en rent personlig anmärkning, som herr Möller gjorde gällande. Han påpekade, att jag i denna kammare framställt en önskan, att man måtte modifiera lönerna i landet särskilt för våra exportindustrier, så att man verkligen kunde få sälja dessa varor, och han menade, att herr Lindman hade i andra kammaren pläderat för inflation. Ur dessa premisser gjorde herr Möller den älskvärda slutledningen, att om man hopstälde de båda sakerna, lyckades man först lura arbetare till att finna sig i lägre löner och sedermera genom inflationen göra dessa löner mindre värda. Jag tror ej, att amiral Lindman har pläderat för inflation. Det är nog en missuppfattning, och det är min personliga övertygelse, att han ej gjort det, utan att det är en tolkning av något yttrande han haft, som icke är berättigad. För min del måste jag väl så tydligt som någon hava hela tiden förklarat min mening, att jag ej vill vara med om någon inflation. Jag skulle väl ej ha blivit så gripen av guldmyntfotens suspenderande, som jag blivit, ifall jag varit inflationist. Nej, man behöver ej misstänka mig för något sådant.

Ja, slutligen framställde herr Möller sitt program. Hans krishjälpsprogram var, att de, som äro mest olyckliga och minst skyldiga till den sorgliga situation, i vilken de befinna sig, borde först hjälpas. På den punkten instämmer jag med honom, men jag vill ej formulera mitt program på samma sätt som han, ty herr Möllers program kan mycket lätt giva anledning till missförstånd. Mitt program är följande: tänk på framtiden, tänk på att övervinna svårigheterna, tänk på att giva de arbetslösa möjlighet till produktivt arbete, men var försiktig och behandla dem ej så, att man vänjer dem att söka sin framtid på fattighuset!

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Stendahl: Herr talman! När jag i går berörde fallet »munckska kåren», så började jag mitt anförande med att precisera min ställning till olaga vapentrafik, och den preciseringen gick ut på, att jag under inga förhållanden ville vara med om att godkänna eller tolerera en dylik trafik. Icke desto mindre har herr Möller i sin replik till mig i dag, i trots av att han började med att giva mig ett betyg på att under gårdagen hava varit synnerligen klar och tydlig, åter hållit ett långt tal om just det fallet: olaglig vapentrafik. Det är således alldeles tydligt, att den ärade talaren i det fallet drar på den strängen alldeles oavsett vad som händer och säges i denna kammare, och då han gör det, så är det ju alldeles givet, att han har en avsikt därmed. Jag undrar, om ej den avsikten ligger i eller finner sin förklaring i, att han kanske finner ämnet synnerligen lämpligt såsom agitatoriskt medel för sin publik och för sina ändamål.

Den ärade talaren sade vidare, att han under inga förhållanden ville vara med om och se eller tolerera beväpnade band draga genom landet. Det vill

ej heller jag. På den punkten äro vi fullt eniga. Jag är vidare fullt enig med den ärade talaren därutinnan, att det i första hand är de kommunala myndigheterna, som ha rätten och skyldigheten att bevilja anslag till polis-maktens uppehållande och på så sätt ha ett mycket stort inflytande på hur stor denna polisstyrka vid olika tillfällen och i olika kommuner skall vara, ävensom i fråga om personalens standard. Men om den ärade talaren, som var alldeles tydligt, tror eller har den uppfattningen, att vederbörande myndigheter icke skola ha rätt att, utan att skriva det i tidningarna eller fråga herr Möller eller andra om lov, om de finna det lämpligt, utfärda polisförordnanden för ett antal personer, vilka de anse vara lämpliga, i vilka förordnanden de giva dessa personer polisens skydd och polisens befogenhet, så misstar sig den ärade talaren. Jag hade trodd, att om vederbörande myndigheter hade till herr Möller ställt en uppmaning, att han personligen skulle ställa sig till förfogande för tjänst till lagens och författningens upprätthållande, han då skulle svarat ja. Efter vad som har hänt i går och i dag är det tydligt att jag på den punkten har misstagit mig, något som jag, herr talman, endast kan beklaga.

*Statverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr **Mellén**: Endast några ord, herr talman, för att bemöta de anmärkningar mot de förslag till säkrande av den samhälleliga ordningen, som framkommit från regeringen och från vårt parti. Anmärkningar ha kommit från så många håll — visserligen endast från ett enda parti, men från desto flera personer — och i den form, att de icke kunna få stå oemotsagda. Det kunde till äventyrs ute i landet tros, att hela vår kammare gillar ett dylikt tal, om vi ej bemöta det. I verkligheten förhåller det sig så, att ute i landet stå djupa, långa och täta led bakom regering och motionärer i denna fråga, långt inom socialdemokraternas egen skara. Att staten har rätt och framför allt skyldighet att med makt och till varje pris nedslå varje upprorsförsök och bemöta alla farliga angrepp mot samhället och samhällslugnet, därom äro vi alla ense utom kommunisterna. Fullständig enighet råder även därutinnan, att ju större fara ett dylikt angrepp innebär, desto större våld har staten rätt att begagna. Men denna enighet mellan oss och socialdemokraterna räcker inte längre, än så länge man rör sig på det teoretiska planet. När högern vill göra något för att stävja den utifrån kommande bolsjevikiska propagandan, när högern vill vidtaga åtgärder för att hålla upprorsfaran borta, och när högern vill giva samhället tillräckliga och lämpliga medel för att upprätthålla ordningen, oss alla och det hela — även socialdemokraterna — till gagn, då vägra socialdemokraterna! Då heter det: det finnes ingen bolsjevikfara, den är ett hjärnspeke hos högern. Det finnes visserligen kommunister, säga de, men vad spela de för roll, dem sköta vi! Samma toner ha vi hört här i kammaren i dag och i går, upprepade från olika håll. Herr Möller sade: den lilla klicken av kommunister, vi ha och som för övrigt är högerpartiets största tillgång, kan blott åstadkomma oväsen. Det är misstag, att det finnes i Ryssland vapenövat folk bland våra kommunister, och fruktan för dem är till den grad överdriven, sade han, att högern tror revolutionen stå för dörren. Herr Vennerström sade i dag: det är ingen fara, något allvar ligger ej bakom deras propaganda, kommunisterna dem sköta vi! Ja, det är märkvärdigt, att dylikt tal kan föras efter vad som passerat under det gångna året å olika ställen inom landet. Socialdemokraterna ha endast ett medel för bekämpande av bolsjevism och kommunism. Det är ett i och för sig utmärkt gott och av oss alla använt medel, men det har visat sig otillräckligt. Det heter sociala reformer, undanröjande av alla orsaker till berättigat missnöje, nödig upplysning och ökat välstånd. Fullkomligt riktigt! Men dessa metoder ha vi använt nu ett par tiotal år. Välståndet har, fränsett den kris, varunder vi nu leva, ökats och levnadsstandarden har för arbetarklassen höjts i alldeles orörd grad. Sociala reformer ha vidtagits å

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

alla områden i en rask takt. Upplysningen har stigit i oerhörd grad. Skolor och undervisningsväsende ha ju vunnit anslag, som äro rent av oroväckande, och hela vårt land är snart ett enda skolhus, där man går i skolan långt över myndighetsåldern, men märk väl: samtidigt med detta har bolsjevismen inom landet vuxit ännu kraftigare, i ännu hastigare tempo och i styrka, och den har på senare tid inte bara vuxit, utan den har också tagit sig uttryck i handling. Det är roande och lärorikt att i denna fråga följa socialdemokraternas behandling av kommunisterna inom den förut gemensamma högborgen här i staden. Såvitt jag vet, ha de kört ut kommunisterna, åtminstone vissa av dem. De få ej längre hålla sig kvar under samma tak. Jag är alldeles övertygad om att socialdemokraterna dessförinnan sökt undanröja alla orsaker till berättigat missnöje hos kommunisterna, men det oaktat ha de till slut måst tillgripa den metoden att med våld köra ut dem. Fullt slagsmål har uppstått och polis har måst tillkallas. En Ådalsaffär i miniatyr. Kommunisternas propaganda har tagit sig sådana former och uttryck, att det ej längre går an att endast tala om, att vi måste upprätthålla ordningen. Vi måste sätta makt bakom ordet. Det är nödvändigt, att några åtgärder vidtagas. Vi skola komma ihåg, att kommunismen ej är annat än ett organiserat upprorsparti. Att de ej ha åstadkommit större skada än de hittills gjort, beror kanske därpå, att rörelsen ännu håller sig i sitt förberedelsestadium. Att de ej ha uppträtt mera aggressivt än de gjort, det beror uteslutande därpå, att de ej ha haft tillräckliga medel. Det är ett landsförrädiskt parti. Det är ej endast vi högermän, som inse detta, utan jag kan citera vad en liberal tidning skrev för en tid sedan: »Upprorsmakarna må känna statsmaktens hårda hand över sig. Stränghet mot sådana är sund och god. Det samhällsfientliga okynnet har nog hos oss fått hållas alltför fritt. Inte blott ordningsvåktarna ha visat överdrivet tålmod. Den allmänna meningen och dess organ pressen, vilka betyda ganska mycket, ha förhållit sig alltför slappa och overksamma. Vederbörande hade behöft starkare känna en förbjudande vilja från de laglydiga elementens sida. Därför har det kunnat gå ända till gränsen av uppror som i Ådalen.» Det är för övrigt egenomligt, att socialdemokraterna kunna ställa sig sig så absolut avvisande dels mot den från högerpartierna väckta motionen och dels mot regeringsförslaget om utvidgad och stärkt polismakt. Kommunismen har alltid varit ärlig i det avseendet. Den har predikat uppror, den har sagt, att dess syfte och plan är att med vapen och på varje sätt som helst bekämpa de borgerliga partierna. Att då en motrörelse för samhällslugnets säkrande måste göra sig gällande, det ha socialdemokraterna tidigare förstätt och funnit naturligt. År 1927 t. ex. yttrade i riksdagen en av deras främste män att: »Det säger sig självt, att om en sekt uppträder och talar dag ut och dag in om att man skall göra revolution med våld, med bajonetter, kulsprutor och kanoner och om då medborgarna taga den förkunnelsen på allvar, så får man icke bli förvånad, om de finna det motiverat att skrida till vissa försiktighetsåtgärder.» Det var herr Engberg, som sade detta år 1927. Men nu sägs det, att motionen syftar till en klasslagstiftning, till undantagslagstiftning och att motionen är ett slag i ansiktet på demokrati. Ja, man kan skifta åsikter!

Om Ådalshistorien, som här har berörts av det socialdemokratiska partiets talesmän, skall jag icke mycket yttra mig. Den saken ligger under utredning, och den litar jag på. Blott det vill jag säga, att det skall icke lyckas, trots allt demagogiskt tal från denna plats och andra talarstolar samt i tidningspressen, att förvillia omdömet och synen hos allmänheten, beträffande vad det i verkligheten var som skedde i Ådalen och vad som var orsaken därtill. Jag anser också, att den, som är så djupt engagerad i Ådalsaffären, som den unge nykomne socialdemokratiska kammarledamoten, vilken här talat i dag, honom borde anständighetskänslan hava förbjudit att göra sådana uttalanden, som

han gjort från denna plats. Jag skulle även vilja säga någonting om den man, som står åtalad. Enligt min mening är han av staten åtalad därför att han gått statens ärenden och lytt order. Därmed må vara hur som helst. Men är det rätt att underkasta honom rättegång och förhör, att hålla honom på sträckbänk under en hel veckas tid från och med måndag till och med lördag? Det har genom pressen gått vissa uttalanden i anledning av att några personer fått stå, som det heter, till polisens förfogande under alltför lång tid, och det har skrivits skarpa artiklar mot att detta tillåtes. Jag tror, att även justitieministern har yttrat sig om saken och uttalat, att detta bör naturligtvis ändras, och att man bör se till, att en person, som blott är misstänkt, inte utsättes för alltför stort psykiskt och fysiskt lidande. Jag vill fråga: är inte det kravet tillämpligt även på den man, jag här talar om? Är det rimligt, att han skall utsättas för så oerhört fysiskt och psykiskt lidande, som det innebär att under veckotal stå under tilltal? Han har i detta fall inte blott åklagaren emot sig, utan en hel hord av advokater, som rackar ned på honom. Det har talats om något som kallas »tredje graden». Jag undrar, om inte det uttrycket är tillämpligt just i detta fall? I alldeles särskild grad! Men nu tiger man. Hade en häktad person blivit utsatt för en sådan behandling, hade domaren alldeles säkert haft J. O. på sig för länge sedan.

För att återgå till högermotionen, så säges det, att den är ett slag i ansiktet på demokratin, att den är en klasslagstiftning och innebär en undantagslagstiftning. Men den riktar sig ju i samma grad mot fascisterna som mot kommunisterna eller bolsjevikerna. Och enligt socialdemokraternas utläggning av ämnet även i dag här i kammaren, är det ju på högernsida de beväpnade kårerna. »ligorna» eller »banden», finnas. På kommunistensida finnas inga beväpnade. Huru kan motionen då vara riktad uteslutande mot arbetarklassen? Går jag till förslaget om utökad polismakt, till vilket vänsterpartierna säga absolut nej, vill jag fråga, hur kan det vara någon klasslagstiftning? Socialdemokraterna och bolsjevikerna ropa på och tillkalla ju mycket oftare polisen än andra och önska dess hjälp. Om man nu prompt skall förbjuda, att militären på något sätt användes vid sociala konflikter, och samtidigt inte giver polisen ökade resurser och ökat antal, hur skola vi då ställa oss, om en social konflikt antar en så elakartad upprorsliknande karaktär som just i Ådalen? Är inte detta att lägga landet alldeles försvarslöst? Är det inte att rent av inbjuda dessa utländskt orienterade personer, som syssla med vårt land för att sätta det i gungning, till ett försök att åstadkomma uppror och väcka det inbördes kriget till liv? Jag kan för min del inte se annat. Det går nog inte att under upprörda tider, skälet till upprördheten må vara aldrig så naturligt och förklarligt, vända sig till en uppretad och beväpnad hop och söka lugna den endast med — som någon här sade — förtroende och frid. Det hör till förebyggande åtgärder. Men när saken är akut, kan den, som själv föreslagit det mediet, försöka att komma någonstans på den vägen! Nej, saken är så pass allvarlig, att om vi inte vidtaga kraftiga åtgärder, kunna vi en vacker dag vara mitt uppe i inbördeskriget. Det går inte att resonera bort detta.

Jag förstår inte, vad socialdemokraterna vilja. De vilja ha ordning, säga de. Det har herr Möller deklarerat och det har herr Vennerström deklarerat. Men om vi inte ha någon makt att upprätthålla ordningen med, hur skall det då gå? Det synes mig, som om vi — om det nu är så att herrarna *verkligt* önska ordning — i dessa bekymmersamma och, jag kan säga, oroliga tider kunde enas om att skapa en polismakt, som säkrar lugnet och förhindrar varje utbrott av våldsamheter från det ena eller det andra hållet. Herr Ström sade och jag skall gärna ge honom rätt däri, att klasskampen kan aldrig förhindras. Den är en historisk process, sade han, och det är åtminstone delvis sant. Vi leva i ett ganska lugnt samhälle, men rask utveckling skapar skarpa intresse motsatser,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och därför kommer det nog att i all tid råda kamp. Det ideala samhället komma vi aldrig att nå. Människan är för ofullkomlig. Men om denna historiska process kunde ledas in på lugnare banor och utvecklas under sådana omständigheter, att blodsutgjutelse, våld, skadegörelse å egendom och misshandel inte behövde eller kunde förekomma, nog vore det lyckligast såväl för det ena som det andra partiet. Jag vill fråga herr Möller och hans socialdemokrater: vilja ni hjälpa oss härutinnan?

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Under den långa debatt, som under dessa dagar förts, har det ju framkommit mycket bekymmer för det nuvarande läget, men även en del förslag till åtgärder för avhjälpande av krisen, samtidigt som man gjort rätt långa utläggningar och reflexioner över det nuvarande samhällssystemet och velat ge det skulden för densamma. Men då man åhör denna kritik över samhällssystemet, så komma osökt de välkända orden i minnet, att all teori är grå och endast livets träd är grönt. Och varför tog herr Möller de praktiska exempel han vill ge på socialismen, sådan den bör vara eller icke vara, så långt borta ifrån? Varför skicka en deputation av högermän och bondeförbundare ned till Australien för att studera det samhällssystem, som där varit rådande? Kunde man inte i stället tagit England? Och varför skulle inte några socialdemokrater varit med, varför endast högermän och bondeförbundare? Det hade ju blivit ännu mera givande, om det varit en allsidigt sammansatt deputation. Men en diskussion härom kan närmast jämföras med den vi här i kammaren förde i går förmiddag om socialiseringsnämnden. Den ville man i det sammanhanget helst inte höra talas om, och när herr Österström nämnde om att det torde ännu återstå en 40-årig ökenvandring, innan man kom till realiserbara mål, kan det utgöra en rätt så lämplig parallell till det förslag, som herr Möller i detta fall för oss förordade. Jag tror, att vi få lov att hålla oss till de mera för dagen aktuella förhållandena, alltså ha mera verklighetssinne. Det har jag för övrigt inte funnit, att herr Möller har brist på, men varför skall han då inte begagna sig av det. Vi böra alltså mera koncentrera oss omkring de åtgärder, som nu behöva vidtagas. Såvitt jag har kunnat utläsa av denna debatt, önskar man från alla håll, att något åtgöres för dem, som nu äro i behov därav, och dem, som lida nöd. Och det är givet, att därvid bör man först och främst hjälpa dem, som äro i största behov därav. Men man bör därvid icke blott lindra på det sättet, att man avhjälpas nöd och ekonomiska svårigheter, utan man bör såvitt möjligt avhjälpas orsakerna härtill, alltså tillämpa de ord, som en känd skald använde i en situation som den nuvarande, att »den arbete ger, ger också bröd». Dessa ord av Esaias Tegnér kunna tillämpas i den dag, som är. Arbetslösheten bör därför i första hand avhjälpas genom stödjande av näringslivet och det produktiva arbetet. Härvid anser jag, att jordbruket först och främst bör stödjas. Jag förordade därvidlag, då jag tidigare hade ordet, såsom den mest verk samma åtgärden för jordbruket, och icke blott för jordbruket utan för hela vårt näringsliv, en räntesänkning, helst en allmän räntesänkning, om det vore möjligt. Ty under nuvarande förhållanden är det den höga låneräntan, som mest trycker jordbrukarna. För andra näringar gäller det kanske icke på samma sätt och i samma omfattning, men för jordbruket är det för närvarande olidligt. Jag tror nämligen icke, att det är nödvändigt för uppehållet av vår valutas inre köpkraft att hålla så höga räntesatser, som nu äro rådande, men därom kunna tilläventyrs andra ha annan mening, och jag kan naturligtvis ej göra anspråk på att kunna göra ett ofelbart uttalande rörande den saken. Men jag tror i alla fall, att det kommer att visa sig, att man ej behöver för att uppehålla valutan hålla den höga låneräntan. Den låneränta, som först sattes, nämligen 8 procent diskontoränta, sänktes ju sedan i två etapper, och det vi-

sade sig, när dessa sänkningar vidtoges, att kronan icke sjönk i köpkraft inom landet, utan snarare tvärtom. Den undersökning, som verkställdes av bankofullmäktige, visar, att den stigit några tiondels öre i köpkraft mot vad den var före räntehöjningen. Alltså har det visat sig, att åtminstone den sänkning, som hittills ägt rum, icke har medfört sådana verkningar. Det är visserligen sant, att det är riksdagens valda förtroendemän, fullmäktige i riksbanken, som avgöra den saken, men lika givet är även, att de böra taga hänsyn till den mening, som förefinnes bland folkets valda representanter, nämligen riksdagen.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Sedan förordade jag dessutom åtgärder till förbättring av avsättningen av jordbrukets produkter. Jag förordade därvid särskilt åtgärder, som såvitt möjligt kunna höja priserna på animalieprodukterna, och jag vände mig därvid med mitt uttalande till regeringsbanken. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som sedan efter mig hade ordet, ansåg likväl, att man kom icke att hjälpa landets alla jordbrukare, om man vidtog åtgärder i en eller annan riktning, eller åtminstone att de åtgärder, som hittills av statsmakterna vidtagits, endast hade hjälpt ett fåtal av jordbrukets utövare. Men det slags regeringskonst är det väl ändå icke regeringen vill utöva, att söka spela ut den ena gruppen jordbrukare mot den andra, de smärre jordbrukarna mot de större, Norrlands jordbrukare mot de södra delarnas? Det tror jag icke skulle vara lyckligt vare sig för regeringen eller landet i övrigt. Om den ene skulle ha en åkerteg, något mer fruktbar och lättare brukad än den andre, får det väl icke utgöra ett skäl, varför man ej vill hjälpa jordbruket i sin helhet. Det är dock 40 procent av landets befolkning, som fortfarande ha sin utkomst av jordbruket. Och när jag hörde generaldirektör Örne här yttra, att jordbrukarna skatta icke mer än 6 miljoner av den samlade inkomst- och förmögenhetsskatten, tror jag, vi få klart för oss litet var, att det samlade inkomstbelopp, jordbrukets utövare uppbära, icke torde vara så stort. Skulle 40 procent av landets befolkning endast ha inkomster till sådant belopp, att deras samlade inkomstskatt endast utgör 6 miljoner kronor, så torde det väl vara skäl att säga, att deras inkomster i varje fall icke äro för höga.

Gör jag en sammanfattning av vad som förekommit under debatten, kan jag ej finna annat än att vi böra vara besjälade av önskan att vidtaga åtgärder, som lämna hjälp i det svåra betryck, som nu är rådande. Jag vill därför till sist uttala och ytterligare betona denna sak. Jag förutsätter, att riksdagen bör vara angelägen att finna utvägar i denna riktning.

Herr statsrådet **Hamrin:** Herr talman! Jag kan icke underlåta att ge en liten replik till herr andre vice talmannen, då han i mina ord inlägger något annat, än jag åsyftade.

Jag trodde, att herr andre vice talmannen och jag voro fullt ense därom, såväl som hela kammaren, att när jag gav uttryck åt den meningen, att de åtgärder, som hittills blivit vidtagna till stöd åt jordbruket, endast hjälpt en del av detsamma, så är detta någonting, som vi icke tvista om, utan det är väl ett axiom. Jag åsyftade två åtgärder. Beträffande den ena, stödet åt sockerbetsodlingen — jag skall icke gå närmare in på frågan — är det uppenbart, att mitt påstående är riktigt. Jämväl beträffande den andra åtgärden, spannmålsregleringen, är detta fallet. Jag kan i det avseendet åberopa ett uttalande från hushållningssällskapet i mitt eget län, där det konstaterats i samband just med införandet av spannmålsregleringen, att denna åtgärd endast för en del av jordbrukarna i det länet har någon nämnvärd betydelse. Den här större betydelse naturligtvis, säger herr andre vice talmannen, för vår gemensamma hembygd. Det känner jag också till, men i andra delar har den mindre betydelse, i vissa ingen alls.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag kan ej underlåta att nämna, att efter lunchen hade jag den vanliga beredningen av sådana ärenden, varom skall fattas beslut i nästkommande fredagskonselj. Där förelåg en hemställan till Kungl. Maj:t att bevilja tullfrihet för mjöl för ett visst område i ett visst län. Och när jag frågade landshövdingen i länet: »Vad är det för befolkning, som får nytta av tullfriheten? Är det småbrukare?» — fick jag det svaret: »Det finns inga andra människor där än sådana, som ha en eller två kor och som leva av detta.» De vilja alltså ha bort den nuvarande tullen.

Därmed har jag icke alls gjort något uttalande, som ger herr andre vice talmannen anledning att säga, att jag ställt klass emot klass. Jag trodde, att vi båda åtminstone kunde vara överens därom, att vi lämna dem, som befinna sig på yttersta vänsterkanten, för att icke säga den yttersta östra gränsen i politiskt avseende, i okvald besittning av deras partibeteckning: klass mot klass.

Jag vill till sist beträffande räntesänkningen säga, att herr andre vice talmannen ju har närmare förbindelse med bankofullmäktige, än vad jag har, då herr andre vice talmannen själv är suppleant i bankofullmäktige.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Sedan i går morse har jag åhört många på ett eller annat sätt intressanta anföranden. Några av dessa anföranden skulle pryda sin plats i en tidskrift. Andra skulle taga sig synnerligen väl ut, antager jag, i Folkets hus eller kanske än hellre på Norra Bantorget. Åtskilliga ha berört frågor, som behandlas i statsverkspropositionen eller åtminstone stå i nära förbindelse med statsverkspropositionen. De få ord, som jag har att yttra, skulle jag ha önskat kunna räknas uteslutande till den sista kategorien. Jag skall emellertid tillåta mig att, följande flera talares exempel, nämna något även om en sak, som icke står i något vidare skönjbart sammanhang med statsverkpropositionen.

Här har talats om bolsjevikskräck. Jag säger bolsjevikskräck i stället för kommunistkräck, för att därigenom karakterisera rörelsens ryska ursprung och ryska karaktär. Här talas om bolsjevikskräck, och, mina herrar, det finnes två slags bolsjevikskräck. Det finns en bolsjevikskräck, som utgör farhågan för att bolsjevikerna skola taga sig för några farliga saker, och som därför söker efter medel att mota dylika tilltag. Men det finns också en annan bolsjevikskräck, hos den, som är rädd för att bli illa sedd av bolsjevikerna, som vill ställa sig väl med bolsjevikerna och undvika allt, som kan reta bolsjevikerna. Den första sorten av bolsjevikskräck kan vara överdriven, men i så fall medför det icke något annat än att den till äventyrs föranleder besvär och kostnader, som strängt taget skulle varit onödiga. Den andra sorten av bolsjevikskräck däremot tvekar jag icke att beteckna som *föraktlig*.

Vad nu den första sorten angår, med vilken jag skall sysselsätta mig, har det sagts, att denna bolsjevikskräck är en fullt ogrundad rädsla för att bolsjevikerna skola taga sig för något farligt. Jag vill då anmärka såsom en egendomlighet, att på samma håll, där man förlöjligar den bolsjevikskräck, som man anser finnas i vissa borgerliga kretsar, på samma håll, där man förlöjligar detta, tyckes man ha en ganska stark fascistskräck, oaktat, mänskligt att döma, denna är mindre motiverad än bolsjevikskräcken.

Jag vill icke ingå på de av herr Mellén berörda speciella förhållanden och tilldragelser, som kunna giva anledning att tro, att en bolsjevikskräck av den första sorten icke är så ogrundad, men jag vill i stället erinra om, att man lätteligen kommer att spå fel, när man med avseende på denna rörelse säger, att den saknar jordmån i Sverige och därför aldrig kan få någon utveckling. Det var icke många i Sverige, som, när socialdemokratien först predikades här, trodde, att socialdemokratien hade någon jordmån i Sverige. Och jag

minnes mycket väl den tiden, då socialdemokratien hade en, summa en, representant i riksdagens båda kamrar och då denne förklarade, att det högsta, som socialdemokratien aspirerade till även med allmän rösträtt, var att komma i besittning av en tiondel av mandaten. Den förutsägelsen, som då var allmän och som även gjordes från sådant håll, som jag nyss citerade, har tydligen icke visat sig vara synnerligen grundad.

Nu kan det ju hända, att herrar socialdemokrater äro stötta över att på det sättet i viss mån jämföras med sina vapenbröder bolsjevikerna. I så fall skall jag nämna ett annat exempel på hur man kan misstaga sig i omdömet, huruvida en rörelse har jordmån i Sverige eller ej, jag skall nämna en rörelse av helt annan beskaffenhet. När frälsningsarmén kom till Sverige, var det säkerligen ytterst få, som ansågo, att frälsningsarmén kunde ha jordmån här. Den kunde, menade man, ha jordmån i anglikanska länder med deras fantasilösa gudstjänst och möjligen i katolska länder med deras vidskepelse, men här i Sverige skulle det aldrig komma i fråga. Denna i många avseenden välsignelserika rörelse har dock visat sig ha mycket god jordmån i Sverige.

Om man således förutsätter, att det kan finnas en bolsjevikfara i den första meningen, en fara för tilltag, som måste avvärjas, frågar man vidare: med vilka medel skall man då avvärja den? Vi äro säkerligen alla ense om att militär endast i nödfall bör tillgripas, detta både ur andra synpunkter och även för försvarets egen skull. Men i det sammanhanget kan jag ej underlåta att påpeka den högst förvånande misstolkning, som förefinnes i Ådalskommissionens betänkande — icke i själva betänkandet, ty då skulle det vara rent av häpnadsväckande, om den omedelbart underskrivits av de berömda jurister, som sutto i Ådalskommissionen — utan i en anonym bilaga, till vilken Ådalskommissionen emellertid hänvisar. Där säges det nämligen, att genom 1925 års ändring i värnpliktslagen har det blivit förbjudet att använda värnpliktiga till stillande av uppror. Vad som skedde 1925 var, att rättigheten för Konungen att *inkalla* beväring för stillande av uppror inskränktes att gälla endast det fall, då det vara fråga om rikets säkerhet. Men att däruti skulle ligga en inskränkning i möjligheten att använda redan inkallade värnpliktiga för det ena eller andra ändamålet är ju fullkomligt fjärran från lagtexten, vad än motionärerna och de, som sedan åberopat motionerna, ha kunnat tänka sig i det avseendet. Det faller ju också på sin egen orimlighet, om man överhuvud skulle ha möjlighet att använda militär och icke kunde använda organiserade militärförband, ty organiserade militärförband, som bestå uteslutande av stamanställda, äro ju egentligen endast vissa skolor. Och vidare skulle det vara fullkomligt orimligt, att om från en landsbygd skulle rekvireras hjälp mot t. ex. skogseld, man då skulle vara förhindrad att låta de värnpliktiga, som äro i tjänst, deltaga, emedan det icke gäller rikets säkerhet. Att militär i sista hand måste kunna användas, äro vi förmodligen icke alla ense om, men det är åtminstone mångas fasta övertygelse, att så kan ske. Emellertid, om man i det längsta bör dröja med att använda militär — och även av andra skäl — bör man ha en tillräcklig polisstyrka. Det är förvånande, att motståndet mot inrättandet av tillräcklig polisstyrka möter från sådant håll, där man dels vill helt och hållet förbjuda militärs användande, dels också betraktar såsom fågelfria dem, som till äventyrs skulle, utan att vara i tjänst, taga sig till att hjälpa ordningsmakten. Ju mer ivrig man är att utesluta militärs användande och ju mer ivrig man är att utesluta frivilliga biträdande såsom extra poliser, dess mer ivrig borde man också vara för att inrätta en tillräckligt stark fast poliskår, så att man icke behöfve vare sig det ena eller andra. Den fasta polis-kåren kan få en förstärkning, som förmodligen även den skulle anses fågelfri. Denna förstärkning skulle, såsom det antydde nyss av herr Stendahl, kunna tillhandahållas så, att det utfärdades förordnanden för extra poliser, och då

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

skulle det väl icke vara något alldeles urbota brott, om man, såsom det vid många tillfällen nog brukats, på förhand gjorde upp listor över lämpliga och villiga personer, så att man ej behöfve göra tidsödande undersökningar, när det gällde att utfärda extra polisförordnanden. Men, som sagt, man tycks vara på vissa inflytelserika håll lika rädd för att enskilda skola hjälpa polisen, som folkmassan på Stockholms gator brukar vara, när någon ingriper till hjälp för en polis, som är i strid mot övermakten. Det tyckes, som om man gjorde till sitt ett berömt yttrande av en berömd polismästare, som vid en eldsvåda förbehöll brandkåren släckningen och tillsade den påträngande allmänheten: »Stör ej eldsvådan!» Man får icke störa oroligheter genom obehörigt ingripande.

Men om man nu drager ut konsekvensen och tänker sig den möjligheten, som är svårt att förneka, att det en gång blir allvarliga oroligheter, då är den enskilde tvungen att sitta inne och icke göra något, ty annars blir han, som sagt, fågelfri. Militären får permissionsförbud, icke för att vara till hands utan för att ej gå ut och göra ohägn, och den ordinarie polisen, vilken man försöker göra så knapp som möjligt, får vara ensam. Det är då ett ganska lätt göra för de eventuella kuppmaakarna att räkna ut, hur många poliser, som äro disponibla, och hur många man de därför behöva förfoga öfver för att kunna våga sig fram. Ja, det var som sagt något, som egentligen var utanför texten.

Det lilla, jag har att säga, som hör till själva texten, till statsverkspropositionen, eller åtminstone står i nära samband med den, är att uttrycka bekymmer öfver den gapande klyftan mellan exporten och importen, eller med andra ord importöverskottet. Jag vet mycket väl, att handelsbalansen ej sammanfaller med betalningsbalansen, men nog får man vara öfverens om att den har ofantligt stor betydelse för betalningsbalansen, i synnerhet i dessa tider. Om det under något så när normala förhållanden uppstår ett importöverskott, så är det icke något så förskräckligt allvarligt, ty det finnes alltid utvägar att betala detta importöverskott utan några märkvärdigheter. Man kan sända guld under vissa omständigheter. Man kan draga på kredit, så mycket man har, och skaffa sig ny kredit i en eller annan form. Nu är allt detta ju uteslutet eller i hög grad försvårat. Guld kan man icke sända, och kreditmöjligheterna utomlands äro ytterst begränsade. Det finnes ofta knappt annan möjlighet att betala importen än genom fordringar för exporten. Med andra ord, man skall köpa växlar, som motsvara exporten. Om det då är ett stort och varaktigt importöverskott och importörerna äro angelägna att betala detta och i hudsak äro hänvisade till att köpa de växlar, av vilka exportörerna äro i besittning, så är det tämligen tydligt, att för den, som är angelägen att betala i god tid, blir det mycket stark konkurrens och press, så att det lätteligen kan uppstå snart sagt fantastiska växelkurser i följd av trängseln, tävlan hos importörerna att kunna förvärva de fåtaliga, otillräckliga växlar, som exportörerna ha att ge. Jag anser därför, att det hade varit synnerligen önskvärt, om regeringen i mycket god tid, till och med före katastrofen i september, hade vidtagit effektiva åtgärder för att minska importen, ifall det nu, såsom det tyvärr är troligt, icke lät sig göra att öka exporten. Efter katastrofen i september var denna plikt efter mitt förmenande ännu mer bjudande, och, likaledes efter mitt förmenande, går det icke an att säga, att det var omöjligt, ty först hade Kungl. Maj:it sin rättighet att höja tullarna, vilken rättighet ingalunda får tolkas så begränsad som jag hörde, att hans excellens statsministern gjorde i går, absolut icke behöver tolkas så begränsad, att man uteslutande fäster sig vid anledningen, varför denna rätt medgivits, utan denna är sådan som den är föreskriven i ordalydelsen. Och om man trots allt ryggar tillbaka för detta, fanns det ju möjlighet att sammankalla urtima riksdag.

Nu säger man: »Importen avtar ju i alla fall, och det var gamla avtal, som det gällde», och allt sådant. Men ju förr man hade satt strecket, varefter in-

gen vågade göra avtal, desto mindre hade importen blivit, och desto kraftigare hade inskränkningen i importen blivit. »På vad sätt», frågar någon, »anser ni då, att vi skulle inskränka importen?» Jag vill icke inlåta mig på frågan om importkontingentering, importförbud eller annan importreglering. Det är ju möjligt, att sådant också går, men en annan utväg finnes. Den har visserligen ett mycket fult namn, den heter nämligen tull. Men man skulle kunnat döpa om den för tillfället och kalla den för »importregleringsavgift» eller något dylikt.

Nu har statsministern sagt i går i andra kammaren, och det var fullkomligt rätt, att den svenska valutadeprecieringen verkat som importhinder eller importförsvärande, ungefär som en tull, och då kan man fråga: »Varför äro ni inte nöjda med det? 30 procents värdetull måtte väl vara tillräckligt och mer än tillräckligt.» Så förhåller det sig tyvärr icke, att det är tillräckligt och önskvärt, ty om man kallar det 30 procents importtull — jag lämnar därhän, om det är riktigt eller ej, ty för detta ändamål kan det vara detsamma — så blir dess verkan lika för alla slags varor. Den verkar lika importförsvärande för de råämnen, vi behöva för produktionen, och de andra hjälpmedel, som vi behöva för vår produktion. Det skulle då efter mitt förmenande vara synnerligen önskvärt, om man kunde minska valutans växlingar och få valutan mindre deprecierad genom att lägga tullar på en del varor, som äro mindre nödvändiga, mindre önskvärda för produktionen. Om detta hade den följden, att valutans ställning förbättrades, skulle därigenom importen av önskvärda varor underlättas, importen av råämnen och andra hjälpmedel för produktionen underlättas, vilket indirekt skulle hjälpa vår export och sålunda ha ytterligare verkan på handelsbalansen och valutan. Det är således icke nog att slå sig till ro därmed, att vi ha en valutadepreciering, sorglig i sig själv, men som i alla fall har det goda med sig att verka importinskränkande. Den verkar nämligen alltför rätt importinskränkande, alltför likformigt, drabbar goda och onda, nyttiga och nödvändiga varor lika väl som den drabbar de värsta överflödsvaror.

Det är även en annan, med statsverkspropositionen sammanhängande anmärkning, jag skall tillåta mig göra. Det har flera gånger i olika vändningar betygats, att regeringen är en sak och riksbanken en annan sak. Regeringen svarar icke för vad riksbanken gjort, och riksbanken svarar icke för vad regeringen gjort. Man förskansar sig då bakom grundlagsbudet, att riksbanken står under riksdagens egen kontroll. Ja bevars, riksbanken står under riksdagens egen kontroll, och regeringen är en sak för sig, men i sådana tider, som vi upplevt och fortfarande uppleva, har jag för min del ofantligt svårt att tro, att med en god vilja, som man förutsätter på båda sidor, icke ett intimt samarbete kan etableras utan kränkande av grundlagens bud. Jag talar ej alldeles i blindo därvidlag, utan har också någon erfarenhet. Det gällde samma grundlagsbud 1914 och det hindrade ej, att under 1914 rådde det mest intima samarbete mellan riksbanksledningen och regeringen. Jag skulle nästan våga säga, att riksbanken företog ingen viktig åtgärd utan regeringens vetskap och gillande, och i vad det gällde riksbankens verkningskrets, kan man säga omvänt också.

Det var för att framställa dessa två anmärkningar, vilka sammanhänga med statsverkspropositionen, som jag begärde ordet, fast jag ej kunde motstå frestelsen att göra en liten exkurs i likhet med så många andra talare.

Herr Möller: Herr talman! I vissa yttranden här — jag tänker närmast på den senaste ärade talarens yttrande om polismakten och herr Melléns yttrande om samma polismakt — har det förklarats, att om vi icke önska, att militären skall användas i sociala konflikter, och icke heller önska, att privata

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

poliskårer skola förekomma, så är det så mycket mer nödvändigt — det enda logiska — att vi då skola önska förstärka den fasta polismakten.

Ja, mina herrar, det förhåller sig icke så, att vi äro principiella fiender till inrättandet av en statspolis t. ex. Vi vilja visst, att samhället skall vara utrustat med maktmedel. Men herrarna ge ju det intrycket, att ni gå dagligen och plågas av mardrömmar; när jag hör herrarna yttra sig här, har jag nästan det intrycket, att ni lida av ett förfärligt dåligt samvete eller också att ni icke ha ett dugg förtroende för detta svenska folk, som i alla fall har hållit sig ganska lugnt under många herrans år. I verkligheten ha vi, såsom jag uppiattar historien, inte haft något verkligt folkuppror, som syftat till en statsvälvning, senare än på Engelbrekts dagar. Att det nu har blivit en handfull kommunister, som skriva ett förskräckligt språk i sina tidningar och ställa till bråk med gatupolisen då och då, kan jag åtminstone för min del icke erkänna vara tillräckligt motiv för alla dessa verop och jämmerrop, som vi få höra nu. Så mycket är i varje fall säkert, att hur vi än se på denna sak, så komma vi icke att låta *kommendera* oss av andras fantasifoster till något slags medgörlighet i polisfrågan. Vi komma att förbehålla oss rätten att lita till vårt eget omdöme om vad som kan vara erforderligt för att kunna upprätthålla ordningen i det här landet. Det är vår ståndpunkt. Huruvida den medger någon ökning eller inte i polismakten, är en sak som får bli föremål för en senare prövning. Men så mycket är säkert, att vi kunna inte acceptera den art av bolsjevikskräck, som herr Hammarskjöld talade om och för vars skull man nu skulle skrida till några s. k. förebyggande åtgärder. Vi ha mycket, mycket bättre samvete och äro fullkomligt övertygade om att det kommer att bli ganska lätt att klara upp de svårigheter, som bolsjevikerna eller kommunisterna eventuellt skola kunna bereda.

Jag vet ju inte vem herr Hammarskjöld syftade på, då han yttrade sig om den »föraktliga bolsjevikskräcken», som gjorde, att människorna ville ställa sig väl med bolsjevikerna. Men om herr Hammarskjölds och andras värsta farhågor skulle gå i uppfyllelse eventuellt, därför att inte de borgerliga och regeringen, i varje fall inte med vår medverkan, för närvarande kunna påräkna någon förstärkning av polismakten, blir det väl jag, som blir hängd först, förmodar jag. Jag tror inte det blir någon av de herrar, som för närvarande äro uppfyllda av den »icke föraktliga» bolsjevikskräcken.

Det är emellertid inte tillräckligt med bara denna sak, vill jag säga, utan man skall väl ha andra argument också för en förstärkning av polismakten. När herrarna tala om folk och om arbete och sådant, så bruka ni mycket ofta anslå de djupt moraliska tonerna. Vad jag begär, om staten eller kommunerna skola anställa poliser, det är först och främst, att *de där poliserna skola få något att göra*. Jag vill inte ha en ny kår på något hundratal man eller ens en ännu mindre styrka, som skall ha arbete vart 25:e år och som man inte vet, vad man skall sysselsätta med däremellan. Detta är ett rent praktiskt, sakligt skäl, som jag uppriktigt sagt tycker att den svenska bondeklassen framför allt borde ha litet sinne för, och som gör mig ytterst betänksam beträffande hela denna utveckling, man nu vill slå in på. Av den utredning, som föreligger i denna fråga, är jag icke alls övertygad om att man skall kunna sysselsätta något större antal nya poliser i det här landet eller att det behövs en ny lathundskår, som vi skola avlöna bara därför att det skett *en* fruktansvärd olycka eller en fruktansvärd tragedi eller bara därför att några omdömeslösa människor inom officerskåren i Stockholm eller annorstädes visa en alltför livlig fantasi och gå och drömma om — som man gjort många gånger under den senaste tiden — att till bestämda dagar utsatta bolsjevikuppror skola kuvas. Mina herrar, vi förbehålla oss att alltjämt få behålla våra huvuden kalla även i sådana frågor, där herrarna ha litet svårt för det.

Herr Stendahl har i det sammanhanget ställt till mig den frågan: »Om herr Möller bleve anmodad att ställa sig till förfogande för försvar av lag och ordning, skulle han då göra det?» Ja se, att besvara sådana allmänna frågor har för mig inte det ringaste intresse! Jag får säga, precis som då det gäller frågan om en förstärkning av polismakten, att jag kommer icke att överlåta mitt omdöme om hur man skall handla i en bestämd situation åt någon polismästare i Stockholm, utan det kommer jag att förbehålla mig själv. Om en sådan polismästare av någon anledning tror, att lag och ordning äro hotade, så vill jag själv fråga mig och se efter huruvida det också är med verkligheten överensstämmande. De exempel på omdöme eller snarare på brist på omdöme, som vi känna till, i varje fall ifrån den äldre polisledningen i Stockholm — jag tänker inte bara på den Munckska kåren, det finns flera — de exemplen väcka icke sådant förtroende hos mig, att jag åt sådana herrar vill överlämna att förfoga över min person. Detta om detta.

Jag skall för övrigt inte fortsätta diskussionen om denna sak. Jag skall inte heller diskutera länge med herr Trygger om socialism eller om kapitalism. Jag skall bara tillåta mig säga några få ord. Vad Australien beträffar, talade herr Trygger även i sitt andra anförande oavbrutet om den *socialistiska* regimen i Australien, om den socialistiska regeringen i Australien. Ja, men herr Trygger, *det har aldrig funnits någon socialistisk regim i Australien.* Det är ett fullkomligt misstag att säga, att någon sådan funnits. När vi ibland tala å arbetarklassens vägnar, så äro ju herrarna mycket noga med att protestera mot att vi verkligen skulle företräda alla arbetare. Här i landet ha vi ju i alla fall någon rätt att säga, att vi representera arbetarklassen, men vi äro icke villiga att identifiera oss med alla världens arbetare. Det finns ett arbetarparti i Australien, men detta arbetarparti är icke socialistiskt, det är högprotektionistiskt. Det är fullkomligt riktigt vad herr Trygger sade, att vederbörande i Australien ha drivit en »vansinnig protektionistisk politik», och det gläder mig att höra det ordet, ty jag har verkligen haft det intrycket under många år, att något sådant som »vansinnig» protektionistisk politik inte fanns för den svenska högern och knappast för bondeförbundet heller. Jag hoppas, att vi kanske skola kunna närma oss varandra till och med på en sådan punkt. Jag tycker, att det mesta av all protektionistisk politik är vansinnigt, och herr Örne har därvidlag sagt oss en nyttig sanning, som dock kanske gled fullständigt förbi, när han uttalade den. Jag tillåter mig därför att upprepa den. Herr Örne sade, att det land, som har den största arbetslösheten i Europa, är det högprotektionistiska Tyskland, som i juni månad 1931 hade en 30-procentig arbetslöshet. Man har i Tyskland inbillat sig kunna bota snart sagt alla sina ekonomiska lidanden genom att lägga tull på tull. I dag ha tyskarna infört valutatullar, riktade bland annat mot oss, så att herr Stendahl får nu nya möjligheter för sin aktiva handelspolitik på basis av den svensk-tyska handelstrakaten. Tyskarna ha, som sagt, lagt tull på tull och trott, att detta skulle hjälpa dem, men de ha oavbrutet sjunkit ned i allt värre och värre elände, och det tycker jag också är en lärdom för oss.

Jag bara konstaterar, att vad som spruckit i Australien icke är någon socialistisk politik utan en typisk protektionistisk politik och ingenting annat. Den politiken har bedrivits under många herrans år, men det är inte på det sättet, att Bruce föregicks — i varje fall icke omedelbart — av en förutvarande arbetarregering, ty det har mellan åren 1914 och 1929 inte funnits någon arbetarregering i Australien. Den sista — den under Scullin var den första vi hade — var den, som fanns i Australien under Hughes vid världskrigets utbrott. Hughes kom för övrigt i konflikt med sitt parti och stod sedan i spetsen för den borgerliga regeringen, ty så går det till på vissa håll.

Det finns en annan liten sak till, som jag skall be att få säga ett par ord om,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och som jag alldeles glömde bort i förmiddags. Det var närmast herr Löfgren, som sporde mig därom eller kanske till och med gjorde det såsom ett direkt påstående. Jag sade, att den internationella socialdemokratin — vilket inte hänger ihop med den s. k. idealstaten, som herr Trygger för övrigt säker igen känner till bättre än jag, utan helt enkelt hänger ihop med världens tillstånd — hade anbefallt en politik, som bara avser en verklig avspänning mellan nationerna, enligt vilken man skulle riva tullmurar, avrusta och avskryva krigsskulderna. Nu sade herr Löfgren: »Inte kan herr Möller fritaga socialdemokraterna i vissa länder från att ha deltagit i den nationella avstängningspolitiken.» Jag förmodar, att han då menade socialistiska parlamentsfraktioner i något land. Jo, det kan jag fritaga dem ifrån. Om herr Löfgren vill diskutera den saken, anhåller jag, att han pekar på något exempel på en socialdemokratisk riksdagsgrupp någonstans i världen — jag talar nämligen inte då om Australien, där gruppen icke är socialistisk — som varit med om en nationell avstängningspolitik gentemot andra länder. Det finns inte något sådant exempel. Jag tror mig tillräckligt väl känna alla de socialistiska partier, som finnas i världen, och deras politik. De ha tyvärr aldrig fått det inflytande, som skulle krävts, för att den politik de vilja genomdriva skulle kunna gjorts gällande, och det är världens olycka nu. Jag skulle kunna gå så långt, att jag säger, att det är den kapitalistiska världens olycka, att icke denna internationella, denna mellanstatliga politik har blivit tongivande. Hade den varit tongivande, låt mig bara säga för tre à fyra år sedan, skulle vi, mina herrar, kanske icke undgått en ekonomisk kris — det vågar jag inte säga något om — men vi skulle aldrig ha sett denna kris så fördjupad, så fruktansvärd till sina verkningar, som den nu är. Och jag tycker, att det för oss här i kammaren kan ligga någon tillfredsställelse däri, att herr Trygger ju faktiskt i sitt första anförande, då han svarade mig på vissa andra punkter, medgav, att om en sådan politik hade kunnat föras, så hade det utan tvivel varit till lycka för världen, till lycka för alla nationer. Ja, det är bara det felet, att man kan kosta på sig en sådan principiell deklaration, men så har herr Trygger och högern och andra liknande partier partivänner i alla andra länder, som, så snart något grannland vidtager en åtgärd, höjer en tull eller sådant, ögonblickligen förskrämda springa upp och ropa på motåtgärder. Det ligger väl naturligt till för de mer eller mindre nationalistiskt inställda partierna, men då de vidtaga motåtgärder verkar detta som när man kastar en sten i vattnet, d. v. s. ringarna sprida sig. Ty alla andra vidtaga motåtgärder, den man vidtager motåtgärder emot, företager sig något nytt, som ytterligare bidrager till avspärrningen. Detta är egentligen den nationalistiska politikens hela visdom, och det är därför, mina herrar, vi nu stå som vi stå i dag. Den politiken har åt sig rest ett värdigt monument i böndernas nödlidande — ty det hänger också ihop därmed — och i 30 miljoners arbetslöshet.

Herr Åkerberg: Det har här talats mycket både i dag och i går om idealstaten. Jag tror, att vi kunna utmönstra idealstaten ur våra förhandlingar. Vi socialdemokrater tro icke själva på någon idealstat. Däremot tro vi på en bättre stat än den nuvarande, på en stat mera uppbyren av solidaritet och mera präglad av ett samhälleligt ingripande än den nuvarande.

Herr Trygger tror icke på en sådan stat. Han tror inte, att människorna skulle bli lyckligare där, men han resonerar långa stycken som om han trodde det. Jag syftar då på hans anförande i går rörande löneläget i vårt land. Herr Trygger menar, att det är nödvändigt, för att vi skola kunna övervinna krisen, att lönerna pressas ned även vid andra industrigrenar än vid exportindustrien. Jag vet inte, om det är sant, att en nedpressning av lönen väan, av levnadsstandarden är det bästa sättet för att övervinna krisen. De av

riksdagens ledamöter, som i höstas hade tillfälle att bevista interparlamentariska unionens kongress i Rumänien, hade ett gott tillfälle att där göra intressanta iakttagelser på den punkten. I Rumänien råder ett fruktansvärt lågt löneläge. Murarna, för att taga ett exempel från ett fack, som i vårt land anses privilegierat, gingo omkring på gatorna och erbjödo sig att arbeta för en timlön av 10 lei eller enligt det gamla svenska penningvärdet 22 öre. Men om man talade med rumänerna själva, förklarade de, att det var just i denna fruktansvärt låga lönestandard, som de sågo sitt stora problem. »Folk tjäna för litet här, de kunna ingenting spara, ingenting lägga av, det förekommer ingen kapitalbildning. Hela företagsamheten lider på grund därav av tvinsot», sade de. Vad herr Trygger talade om Australien i motsatt riktning bevisar ingenting. Att det där inträffat en sådan katastrof beror på att priser-
na på ull och vete sjunkit så katastrofalt.

*Statsråks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Trygger sade, att de australiska arbetarna äro ett ledighetsälskande folk. Ja, de äro till huvudsaklig del engelska arbetare, och dessa ha det stora kardinalfelet, att de så gärna vilja efterapa den engelska överklassen och högern, som skapat detta weekendsystem, som nog är en av Englands olyckor.

Herr Trygger nämnde emellertid icke något om, hur man skulle komma fram till ett nedpressande av lönenivån i landet. Naturligtvis finns det medel därvidlag — det finns åtskilliga av våra hemmaindustrier, som äro tullskyddade. Vi kunna t. ex. taga bort tullarna på textilvaror och skor och en del sådant, så sjunka väl lönerna i dessa industrier, men jag har aldrig hört, att det parti, som herr Trygger representerar, hyst något livligare intresse för dylika medel. Men det går naturligtvis inte i alla branscher att tillämpa den metoden. Den stora byggnadsindustrin t. ex. behöver inte några tullar, ty man kan ju inte importera hus. Den är således skyddad och monopoliserad i alla fall. Hur skall man kunna ingripa beträffande den? Har staten någon möjlighet, ha vi någon möjlighet att ingripa för reglering av lönerna där? Det finns ett land emellertid, som löst det problemet, och det är Sovjetryssland. Där har man icke lönerna i de olika facken reglerade av tillgång och efterfrågan, fastställda genom överenskommelse mellan fackorganisationerna och arbetsgi-
varna, d. v. s. staten, utan lönerna fastställas på diktatorisk väg av staten själv. Det förefaller mig, som om det vore det enda sättet att komma fram till något resultat på detta område, som herr Trygger anvisade såsom förutsättningen, för att vi skola kunna övervinna krisen. Herr Tryggers framstöt pekar direkt på en kommunistisk eller socialistisk planhushållning, den pekar på en stat, som ingriper i människornas villkor på ett helt annat sätt, än den herr Trygger hittills slagit vakt om. Ty en statlig reglering av lönerna inom ett privatkapitalistiskt samhälle, vare sig det sker genom maximi- eller minimilöner, är givetvis en fullständig utopi. Att vi nu hålla på att glida in i ett sådant samhälle, mera prägladt av statlig reglering, det tycker jag, att herr Tryggers trevare och även herr Stendahls, som var inne på samma kapitel, utgör ett indicium på. Jag vet inte, om vi få uppfatta herr Österströms förslag, att det skulle tillsättas en kommitté för att undersöka, huruvida kapitalismen skulle kunna räddas, som dödsringningen över denna kapitalism, men eftersom ingen annan talare ifrån mitt parti anslutit sig till tanken, tror jag ändå, att jag skulle kunna på hela partiets vägnar acceptera förslaget med uppräckt händer. Det skulle vara en större händelse i socialismens utveckling än socialiseringsnämndens förslag, som herr Österström såsom frisinad partiledare för den här remissdebatten hälsade i så hänfulla ordalag. Detta om detta.

Herr Mellén hyste ett oändligt medlidande med en viss kaptan, som fått stå en hel vecka och utsättas för näsvisa advokaters trakasserier och frågor. Jag har för min del icke begärt herr Mestertons huvud på ett fat. Däremot har

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

herr Mesterton själv yrkat ansvar på mig enligt en paragraf, som skulle kunna rendera mig till och med ett års fängelse. Med mig hyser herr Mellén icke något medlidande, och ändå hade jag icke sagt annat än att jag tyckte det var orätt av herr Mesterton att kommendera så, som han gjorde, vilket ledde till att fem människor dödades. Kapten Mesterton har givit ordern, som lett till att dessa människor dödats, men att han därför ställes till ansvar, leder till att herr Mellén faller salta tårar av medlidande med honom. Jag tycker, att det är att gå väl långt i naiv fromhet.

Herr Mellén sade vidare, att kommunismen är ett organiserat upprorsparti. Må så vara. Jag tror, att det är till styrka för ett samhälle, att kunna se litet nedlåtande på ett sådant organiserat upprorsparti, och jag tror det är en mycket god metod att tiga ihjäl detsamma. I det sammanhanget kan jag berätta en liten episod från min egen stad. Kommunisterna satte där upp en tidning. Det skedde visserligen på den tiden, då kommunisterna höllo ihop allesamman, till och med Z. Höglund och Fredrik Ström. De satte, som sagt, upp en tidning i Örebro och slog på alarmtrumman alldeles förskräckligt och tycktes vilja bygga på att underhålla en animerad diskussion med min egen tidning. De räknade med att vi socialdemokrater dagligen skulle bemöta deras alarmartiklar, så att de skulle komma i ropet och få spridning. Deras tidning innehöll varje dag de mest fruktansvärda beskyllningar emot min egen person, och man till och med antydde, att jag skulle ha burit bort det regleringsfläsk, som livsmedelsnämnden förfogade över vid ett visst tillfälle. Vi, i min tidnings redaktion, beslöto oss för att nonchalera detta fullständigt och att vi skulle tiga ihjäl hela den andra tidningen. Det programmet fullföljde vi med obehövlig konsekvens. Vi skrevo inte ett ord om kommunisttidningen från det ögonblick den uppstod och till det den efter en flämtande tillvaro dog något år därefter. Hade vi däremot satt till alla klutar för att bemöta deras dumheter, hade den kanske varit vid liv än i dag.

Herr Hammarskjöld gjorde en jämförelse mellan kommunismen och socialdemokratien, och han sade, att det var ingen, som trodde, att socialdemokratien och inte frälsningsarmén heller — det är för övrigt en ganska originell parallell — skulle få någon vidare utbredning i vårt land, när dessa rörelser först visade sig här i landet på 1800-talet. Men denna parallell bevisar icke så synnerligen mycket. Ty inte menar väl herr Hammarskjöld, att vare sig det socialdemokratiska partiet eller frälsningsarmén i närvarande stund hade haft en mindre utbredning, om dessa rörelser bekämpats med kanoner och kul-sprutor och strafflagsparagrafer? Liksom det hände i Tyskland, där ju socialistlagen föll hjälplöst till marken, tror jag, att båda dessa rörelser kanske varit ännu starkare, om sådana skarpmakerier hade tillgripits emot dem.

Socialdemokratien säger visst inte, att kommunismen saknar möjligheter i vårt land. Vi säga, att den saknar möjligheter att komma fram, om samhället för den riktiga politiken. Min fasta övertygelse är att kommunisterna ha möjlighet att bli något annat än en skock tjutande dervischer först när samhällsreformatorer och ordningsvaktare sådana som herr Mellén tillätas uppträda som fältmarskalkar å samhällets vägnar.

Herr Örne: Jag skall fatta mig synnerligen kort. Det var herr Hammarskjölds tolkning av kamptullparagrafen, som uppkallade mig. Jag finner nämligen, att då en så framstående specialist på rättens område gör en sådan tolkning som han gjorde, är det nödvändigt, att en gensaga inlägges där-
emot.

Herr Hammarskjöld menade, om jag fattade honom rätt, att regeringen, med stöd av denna varje år lämnade fullmakt att under pågående traktatför-

handlingar höja tullarna gentemot visst land, skulle kunna på egen hand besluta generella tullförhöjningar. Som herrarna kanske erinra sig, har jag under de sista åren regelbundet reserverat mig mot ett förnyande av den ifrågasvarande fullmakten. Det har emellertid skett av den anledningen, att jag ansett det vara högst riskabelt att låta regeringen, beträffande vilken man ju nu för tiden aldrig kan veta något bestämt den ena riksdagen, hur den kan vara sammansatt under tiden intill nästa riksdag, öppna ett handelskrig med en annan stat. Hade jag föreställt mig, att en sådan tolkning varit möjlig, som den herr Hammarskjöld gjort, skulle jag ha fört en betydligt mera ihärdig kamp emot paragrafens förnyande. Jag tror emellertid, att herr Hammarskjöld har orätt. Paragrafen har uppenbarligen tillkommit för att utgöra ett påtryckningsmedel vid aktuella förhandlingar angående nya handelstraktater med främmande makter. Detta framgår av hela dess tillkomsthistoria, och jag kan yttra mig därom, så mycket mer som orden »mot visst land» insattes på mitt bestämda yrkande i tull- och traktatkommittén. Där hade ursprungligen föreslagits en mera generell formulering.

Jag måste säga, att om en regering med åberopande av denna paragraf toge sig för att göra generella tullförhöjningar här i landet, i rak strid emot riksdagens bevillningsrätt, skulle jag yrka, att den regeringen ställdes under riksrätt. Man kan väl ändå icke förbise en sak, som står i domarreglerna: »Domaren akte i all lag, vad hans uppsåt var som lagen gjorde, annars varder hon missbrukad och vändes till ett annat sinne än hans mening var som lagen gjorde.» Det rådet får nog regeringen vara god och följa, ty den måste handla minst lika samvetsgrant som rikets allra förnämsta och bästa domare.

Om det hade funnits möjlighet att företaga tullförhöjningarna — d. v. s. om det förelegat en generell fullmakt och regeringen begagnat den — tror jag ändå inte, att det hade ställt sig fullt så enkelt, som en del av herrarna kanske förmodade, efter att ha åhört herr Hammarskjölds anförande. Det är alldeles riktigt, som herr Hammarskjöld säger, att de utländska växelkursernas stegring verkat prisstegrande på importen över lag, råvaror likaväl som färdiga produkter, lyxvaror lika väl som nödvändighetsvaror. Men om man nu med tullåtgärder hade åstadkommit, att växelkurserna hade ställt sig mera fördelaktiga, vad hade då resultatet blivit? Låt mig svara med ett praktiskt exempel. Vi ha ett värdepapper, som ligger ute i Amerika, svenska statens $5\frac{1}{2}$ %-dollarlån — ett av världens allra finaste papper. Det har i Amerika varit nere i ända till 68 % av parikursen. Nu har jag inte på länge sett kursen i Amerika, men den står antagligen fortfarande under pari. Hur skulle man här hemma med en förmånligare växelkurs än nu ha kunnat hindra, att detta och liknande papper kommit hem i ett enda ögonblick? Hur man än hade pressat ihop varuimporten, hade en dylik import av värdepapper från utlandet kunnat omintetgöra den avsedda verkan av varurestriktionerna under en lång tid framåt.

Sedan är det en annan sak, som man också måste taga hänsyn till, nämligen att våra grannländer, framför allt Danmark, låtit sin krona följa pundet. När England släppte guldet, räknade man ju med att varuprisnivån skulle höjas inom England. Därigenom skulle reallönerna i detta land nedbringas, utan att man hade besvär av några förhandlingar med fackföreningarna eller av beslut om sänkning av statstjänarnas löner o. s. v. Men vad inträffade? Jo, de länder, som leverera varor till England, ha i stället sänkt sina priser i guldvaluta räknat. De sälja fortfarande i pund och till priser, som höjts mycket litet i denna valuta räknat. Om vi nu här i Sverige hade kommit att i fråga om pundkursen väsentligt skilja oss från Danmark, så att vi hållit en mycket lägre pundkurs än danskarna, hade resultatet ohjälpligen blivit, att t. ex. vårt smör och vårt fläsk hade kommit att stå precis lika mycket

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

lägre i svenska kronor räknat, som våra kronor stått högre än den danska kronan i förhållande till pundet.

Man hade faktiskt icke kunnat bringa jämvikt i betalningsbalansen på annat sätt än genom att driva importregleringen fram till en fullständig valutareglering liknande den, som Tyskland för närvarande har. Det förhåller sig så, att om man här slår in på *en* regleringsåtgärd, följa alla de andra ovillkorligen efter. Jag beklagar i hög grad, att vi inte ha kunnat hålla den svenska kronan uppe utåt. Inåt har det lyckats. I samma stund, som varupriserna ute i världen börja att stiga och vi kunna bli av med våra exportvaror i ökad omfattning, kommer emellertid vår krona med all säkerhet att gå upp igen och några större skador komma, på grund av att prisnivån inom landet har hållit sig stabil, icke att inträda i en sådan situation. Skadorna bli i varje fall inte av den art som de blevo vid den stora deflationen förra gången, blott återgången kommer att äga rum inom rimlig tid. Men det beror självklart på hur utvecklingen blir ute i världen. Emellertid vill jag inte uttala några spådomar om den saken just i detta ögonblick, ty för att kunna göra det med någon säkerhet måste man ju känna både tidpunkten, då krisen kommer att släppa taget, och en hel del andra förhållanden, som nu äro omöjliga att överblicka.

Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter för att göra klart, att problemet ingalunda är enkelt, och för att bestämt säga ifrån att om regeringen använder kamptullsförordningen för att genomföra generella tullförhöjningar, kommer åtminstone en mycket stor grupp inom riksdagen att yrka på att regeringen ställes inför riks rätt.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition, i vad den angick pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt propositionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 4, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om äldre ägo gränser m. m.; och

nr 5, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om delning av jord & landet inom vissa delar av Kopparbergs län m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 17, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 26, om gillande av den riksbanken meddelade befrielsen från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 27, med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 16 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 30, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 31, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 och 31 §§ förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 32, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; samt

nr 33, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:
nr 6, av herr *Rosén*, om viss ändring av § 34 riksdagsordningen; och
nr 7, av herr *Anderson, Erik*, m. fl., om ändrad ordning för val av ersättare för ledamöter av riksdagens andra kammare.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, avgivna motioner:

nr 8, angående beräkningen av antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga m. fl. vid marinen m. m.;

nr 9, om ökat anslag till underhåll av flottans fartyg och byggnader;

nr 10, om minskat anslag till kasern- och förplägnadsutredning m. m. under sjöförsvaret;

nr 11, om minskat anslag till förplägnad under sjöförsvaret; samt

nr 12, om minskat anslag till beklädnad under sjöförsvaret.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Löfvander* m. fl. väckta motionen, nr 13, om säsongtull å vissa s. k. köksväxter.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 14, av herr *Anderson, Erik*, om pension åt förre husaren J. A. Yngve;

nr 15, av herr *Gustafsson, Karl*, om pension åt förre grenadjären C. J. Fri;
samt

nr 16, av herr *Gustafsson, Karl*, om pension åt förre soldaten J. O. Eklöf.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 17, av herr *Örne*, angående en fullständig utredning av frågan om en bestryggande smörkontroll m. m.; samt

nr 18, av herrar *Pålsson* och *Jönsson*, om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av torvströ och torvmull.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott den av herr *Sandegård* m. fl. väckta motionen, nr 19, om beredande av möjlighet för församlingarnas prästerskap att ett begränsat antal söndagar årligen förrätta högmässa efter fritt ritual.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl Maj:ts propositioner:

nr 28, angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbe-
lopp; och

nr 29, angående vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.

Föredrogs herr *Ekman*s motion, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts fram-
ställning om upphävande av svenska kyrkans diakonistyrelsens tjänstebrevsrätt.

Herr *Ekman*: Herr talman! På förekommen anledning anhåller jag att
få återtaga denna motion.

Denna anhållan bifölls, varefter motionen återtog av motionären.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Ekman*s motion, nr 21,
om dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.

Föredrogs och hänvisades var för sig till ett tillfälligt utskott nedannämnda
motioner:

nr 22, av herr *Bergström, Albert*, om anlitan-
de av den offentliga arbetsför-
medlingen för anställning av rekryter vid truppförbanden; samt

nr 23, av herr *Ekman*, om skrivelse till Konungen angående meddelande av
närmare bestämmelser angående en praktisk och enhetlig tillämpning av straff-
lagens stadganden om dagsböter.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Nylander*
m. fl. väckta motionen, nr 24, angående lättnad i skattehänseende för s. k.
bärgningsautomobiler.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet av-
givna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande
riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Föredrogs och godkändes kanslideputerades memorial nr 1, angående anta-
gande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträ-
de avslutades kl. 11.17 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 20 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet *Hansén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 34, angående godkännande av ett mellan Sverige och Rumänien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal;

nr 39, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

nr 40, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 35, angående överlåtelse till lantförsvaret av ett område av kronoegendomen Revinge nr 22 (22³) i Revinge socken av Malmöhus län;

nr 36, angående försäljning av ett till Varbergs f. d. fästning hörande, i Träslövs socken av Hallands län beläget område; och

nr 37, angående försäljning av ett område av utgården Knype under kronoegendomen Gudhem i Gudhems socken av Skaraborgs län m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 38, angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 25, av herr *Bergqvist* m. fl., om anslag till tillfälliga hjälpåtgärder för lindrande av nöd m. m. inom Norrbottens län;

nr 26, av herr *Bergqvist* m. fl., om ökat anslag till ersättning åt lappfogdar;

nr 27, av herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad, om anslag till svenska brandkårernas riksförbund;

nr 28, av herr *Larsson, Johan August*, m. fl., angående vissa åtgärder för ökad inlösen av skattefrälseräntor;

nr 29, av herr *Olsson, Oscar*, om rätt för kommun att upprätta fyraåriga praktiska realskolor, byggda på den sexklassiga folkskolan, m. m.; samt

nr 30, av herr *Olsson, Oscar*, m. fl., om anslag till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid yrkesbetonade högre folkskolor m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Wohlin* m. fl. väckta motionen, nr 31, om höjning av tullen å kaffe.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsnittet nedannämnda motioner:
nr 32, av herrar *Bergqvist* och *Asplund*, om pension åt småskollärarinnan Edi Sofia Knuuti; samt
nr 33, av herr *Karlsson*, *Gottfrid*, m. fl., om beredande av möjlighet till amorteringslån från riksbanken åt jordbrukare.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Olsson*, *Oscar*, väckta motionen, nr 34, om upphävande av 2 § i lagen innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:
nr 35, av herr *Bengtsson* m. fl., om anslag till statsbidrag till nyodling och betesförbättring vid ofullständiga jordbruk;
nr 36, av herr *Bengtsson* m. fl., om ökat anslag till understöd åt kontrollföreningsverksamheten; samt
nr 37, av herr *von Heland* m. fl., angående obligatorisk långtidspastörisering av konsumtionsmjölk, som salubjudes i städer och större samhällen.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 34, 39 och 40.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:
nr 38, av herr *Möller* m. fl., om statens medverkan till ett ytterligare utbyggande av de offentliga rättshjälpsanstalterna;
nr 39, av herr *Carlsson*, *Olof*, m. fl., om ökat anslag till försäkringsrådet;
nr 40, av herr *Lindmark* m. fl., om anslag till bidrag till resor till sanatorier eller tuberkulossjukhus för ambulatorisk kvävgasbehandling för patienter från Norrbottens m. fl. län;
nr 41, av herr *Sundberg* m. fl., om underhandlingar med vederbörande norska myndigheter angående gemensamt utförande av en landsvägsbro av sten över Svinesund;
nr 42, av herr *Bodin*, om inrättande av en ordinarie vägingenjörstjänst för Gotlands län;
nr 43, av herr *Ekman*, om bibehållande av svenska kyrkans diakonistyrelses tjänstebrevsrätt;
nr 44, av herr *Johansson*, *Johan Peter*, m. fl., om anslag till provisorisk utjämning av landstingsskatten i de fyra nordligaste länen samt i Blekinge län;
nr 45, av herr *Björck*, *Wilhelm*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till högre lärarinneseminariet m. m.;
nr 46, av herr *Ekman*, om vissa till folkskoleväsendet utgående förslagsanslags förändring till reservationsanslag;
nr 47, av herr *Bärg* m. fl., om ökade anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet samt till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för psykoterhetens främjande;
nr 48, av herr *Björck*, *Wilhelm*, m. fl., om anslag till understödande av skididrotten bland ungdomen;
nr 49, av herr *Löfgren* m. fl., om viss gottgörelse åt häradsdomaren F. Svensson i Ryrane och förre landstingsmannen C. M. Paulson i Stenstorp;
nr 50, av herr *Roos* m. fl., om höjning av tullsatserna å sparris;

nr 51, av herr *Johansson, Johan Peter*, om årligt underhåll ur Vadstena krigsmanshuskassa åt förre fältjägaren K. F. Åberg;

nr 52, av fröken *Hesselgren*, om beredande av pensionsrätt åt sjuksköterskan vid Helpensionen Tyringe;

nr 53, av herrar *Linders* och *Johansson, Johan Bernhard*, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för sekreteraren och föreståndaren för centralbyrå hos jordbrukareungdomens förbund;

nr 54, av herrar *von Geijer* och *Thulin*, om pension åt förutvarande förste kanslisten hos första kammaren Hjalmar Modigh;

nr 55, av herrar *von Geijer* och *Thulin*, om fyllnadspension åt vaktmästaren hos första kammaren W. E. Willberg;

nr 56, av herr *Löfgren*, angående lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m.;

nr 57, av herr *Lindley*, om utsträckt tillämpning av gällande bestämmelser angående automobilförares tjänstgöringstid;

nr 58, av herr *Lindley*, om föreskrift rörande sandapparat å motoromnibus, avsedd för passagerartrafik;

nr 59, av herr *Sandström* m. fl., angående upphandlingen av lantbruksprodukter för statens och kommunernas räkning direkt från producenterna;

nr 60, av herr *Boman*, om överlåtande av uppbörd av kronoskatt i stad å bankinrättning, som erhållit Kungl. Maj:ts oktroj;

nr 61, av herr *Möller* m. fl., om utredning och förslag angående arbetsförhållandena inom det husliga arbetet;

nr 62, av herr *Möller* m. fl., om utredning och förslag angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete; samt

nr 63, av herr *Lindley*, om utredning rörande trafikförhållandena i landet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
